

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusüuringute keskus RAKE

RAKE

EUROOPA KEELEOSKUSE UURING 2011 SAKSA KEELE TULEMUSTE ANALÜÜS

juuli 2012

Analüüsi tellis SA Innove.

Analüüsi koostas Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE.

Analüüsi autorid: Kerly Espenberg, RAKE, projektijuht
Johanna Aasamets, RAKE, analüütik
Katrín Humal, RAKE, analüütik
Aivi Themas, RAKE, analüütik
Sille Vahaste, RAKE, analüütik

Analüüsi autorid tänavad Anita Kärnerit ja Maria Jürimäed, kes toetasid uuringuraporti valmimist asjakohaste märkustega. Samuti soovivad autorid tänada tellija esindajat Kristi Meret, kes oli suureks abiks uuringu protsessis.

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missiooniks on tõsta teadmisel põhineva otsustamise osakaalu Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse parimaid valdkonnaeksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustik hõlmab kõiki TÜ sotsiaalteadlasi ning meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

Kontaktandmed: Lossi 36-124, 51003, Tartu
e-post: rake@ut.ee
<http://www.ec.ut.ee/rakendusuringud>

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1 Metoodika	6
2 Õpilaste taust	9
2.1 Õpilaste sotsiaal-demograafiline ja keeleline taust	9
2.2 Kokkupuuted saksa keelega väljaspool õppetunde	14
2.3 Saksa keele õpingud	17
2.4 Saksa keele tunnid	21
2.5 Õpilaste hinnang oma saksa keele oskusele	25
3 Saksa keele oskus	28
3.1 Osaoskuste taseme seos õpilase tausttunnustega	28
3.2 Osaoskuste taseme seos kooli ja saksa keele tundide tausttunnustega	36
3.3 Kokkuvõte õpilaste saksa keele oskusest	43
4 Saksa keele õpetajate profiil	45
4.1 Õpetajate sotsiaal-demograafiline taust	45
4.2 Õpetajate ettevalmistus	47
4.3 Saksa keele tunnid	49
4.4 Keeleõppe meetodid	51
4.5 Tüüpiline saksa keele õpetaja	53
5 Koolide profiil	54
5.1 Koolide iseloomustus	54
5.2 Keeleõpe koolides	56
5.3 Tüüpiline kool	60
6 Järeldused ja soovitused	61
7 Lisa	63

Sissejuhatus

Euroopa keeleoskusuuring (ESLC, ingl k *The European Survey on Language Competences*) on Euroopa Komisjoni poolt algatatud esimene omataoline rahvusvaheline keeleoskuse uuring. Uuringu elluviimise eesmärgiks on tagada rahvusvaheliselt võrreldavad andmed võõrkeelte oskuse kohta, jagada häid kogemusi keelte õppimisest, õppemeetoditest ja õppekavadest¹. Uuring viidi läbi 2011. aastal ning selles osales koos Eestiga 14 Euroopa riiki². Uuringu läbiviimist rahastati Euroopa Sotsiaalfondi programmist „Keeleõppe arendamine 2011–2013“.

Euroopa keeleoskusuuringu **eesmärgiks on mõõta, kuivõrd oskavad õpilased võõrkeelt kasutada**, et aru saada suulistest ja kirjalikest tekstidest või väljendada end kirjalikult. Uuringu alusdokumendiks on Euroopa Keeleõppe Raamdokument³, mille keeleoskustasemete kirjeldused võeti aluseks õpilaste võõrkeeleoskuse tulemuste analüüsimisel, lisaks võeti Eestis analüüsimisel aluseks 2002. aasta põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava ja 2011. aasta põhikooli riikliku õppekava eesmärgid. Uuringu tulemused võiksid olla sisendiks poliitikakujundajatele keeleõppega seonduvate otsuste tegemisel.

Õpilaste võõrkeeleoskust mõõdeti viies Euroopa Liidus kõige sagedamini õpetatavas võõrkeeles, milleks on **inglise, prantsuse, saksa, hispaania ja itaalia** keel. Kuigi Eestis on inglise keele kõrval kõige sagedamini õpetatavaks võõrkeeleks vene keel, olid antud uuringu käigus Eestis uuritavateks keelteks **inglise ja saksa keel**, sest vene keel ei kuulu Euroopa Liidu ametlike keelte hulka.

Uuring viidi läbi vastavalt rahvusvaheliste uuringute standarditele, nagu seda tehakse PISA, PIRLS ja TIMSS uuringute puhul⁴. Uuringu käigus mõõdeti kolme osaoskuse taset: **kuulamine, lugemine ja kirjutamine** (rääkimisoskuse mõõtmist peeti esimese uuringu jaoks logistiliselt liiga keerukaks). Antud uuringu põhjal luuakse keeleoskuse näitaja ehk indikaator, mille ülesandeks on mõõta võõrkeeleoskust Euroopa keeleõppe raamdokumendis esitatud kuuel (A1, A2, B1; B2; C1, C2) keeleoskustasemel. Euroopa keeleoskusuuringu fookuses olid tasemed A1–B2. Vajalik oli määratleda ka tase „madalam kui A1“, et eristada A1-keeleoskustaseme alampiiri.

Keeleoskustase	Oskuste kirjeldus
B2	Iseseisev keelekasutaja, kes suudab end väljendada selgelt ja tulemuslikult
B1	Iseseisev keelekasutaja, kes tuleb toime otsesõnaliste tuttavate teemadega
A2	Algtasemel keelekasutaja, kes suudab suhelda lihtsas keeles igapäevateemadel
A1	Algtasemel keelekasutaja, kes oskab kasutada väga lihtsat keelt, kui saab selleks tuge
Madalam kui A1	Õppur, kes ei ole jõudnud A1-keeleoskustasemele

¹ European Commission (2007a) Communication from the Commission to the Council of 13 April 2007 entitled „Framework for the European survey on language competences“ [COM (2007) 184 final – Not published in the Official Journal]

² Lisaks Eestile osalesid uuringus järgmised Euroopa riigid: Belgia (eraldi flaami, prantsuse ja saksa kogukond), Bulgaaria, Horvaatia, Inglismaa, Prantsusmaa, Kreeka, Malta, Holland, Poola, Portugal, Sloveenia, Hispaania ja Rootsi.

³ Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine (EKR, ingl k Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (Council of Europe 2001, tõlge eesti keelde 2007) <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=9015>

⁴ Lähemalt saab tutvuda PISA ja TIMSS uuringutulemustega: <http://uuringud.ekk.edu.ee/est/pisa/>

Uuringu põhilised **tulemused** esitatakse kuue peatükina.

- Esimeses antakse ülevaade uuringu metoodikast, valimi moodustamisest ja õpilaste testimisest.
- Teine peatükk annab ülevaate õpilaste sotsiaal-demograafilisest ja keelelisest taustast (sh õpilaste kokkupuutest saksa keelega väljaspool kooli ning saksa keele õpingutest koolis), saksa keele tundidest ning õpilaste hinnangutest oma keeleoskuse tasemele.
- Kolmas peatükk keskendub õpilaste saksa keele osaoskuste tasemele, seda nii õpilase enda, kooli kui ka saksa keele tundidega seotult.
- Neljandas peatükis kirjeldatakse tüüpilist saksa keele õpetajat, antakse ülevaade õpetajate ettevalmistusest ja keeleoskusest, saksa keele tundide läbiviimisest ning kasutatavatest keeleõppe meetoditest.
- Viies peatükk kirjeldab koolide keeleõppe keskkonda.
- Kuuendas peatükis tuuakse välja uuringu peamised järeldused ning soovitused.

1 Metoodika

Uuringu sihtrühmaks olid kohustusliku hariduse omandamise lõppjärgus olevad õpilased (üldjuhul 15–16-aastased 9. klassi lõpetajad) nii põhikoolides kui ka gümnaasiumides, kus on põhikooli klassid. Uuring viidi läbi ajavahemikus **14. veebruar kuni 4. märts 2011**. Vastavalt rahvusvahelise uuringukonsortsiumi SurveyLang⁵ poolt koostatud metoodikale kogusid andmeid riigid ise. Eestis viidi uuring ellu Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed (MISA), Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse ning Sihtasutus Innove koostööna.

Õpilaste keeleoskuse testimine viidi läbi **148 Eesti koolis**. Õpilaste inglise keele oskuse hindamisel oli valimi suuruseks 1660 õpilast ning saksa keele puhul 1380 õpilast. Testiti kolme oskuse – **kuulamise, lugemise ja kirjutamise** – taset. Iga õpilast testiti vaid ühes keeles ja kahes osaoskuses (vt Tabel 1.1). Ühe osaoskuse testi pikkus oli 30–45 minutit, sõltudes testi raskusastmest). Iga osaoskuse jaoks koostati 12 ülesannete plokki, millest koostati erinevate kombinatsioonidena kahest plokist koosnevad testid (st iga õpilane täitis uuringu käigus kaks testiplokki). Ülesanded jaotati plokkidesse raskusastme järgi. Selleks, et määrata, millise raskusastmega testi õpilane lahendab, paluti uuringus osalejatel novembris 2010 täita nn sõeltest, mis koosnes 20 valikvastustega küsimusest, millega mõõdeti lugemisoskust. Sõeltesti tulemuse põhjal jaotati õpilased kolme gruppi: madal (A1–A2), keskmine (A2–B1) ja kõrge (B1–B2) keeleoskuse tasemega.

Tabel 1.1 Osaoskuste testide kombinatsioonid

	Lugemine	Kuulamine	Kirjutamine
Variant I	x	x	
Variant II		x	x
Variant III	x		x

Esmalt koostati Euroopa keeleoskusuuringus saksa keele valim, kuna saksa keele õppijaid on võrreldes inglise keelega vähe. Saksa keele valimi koostamisel oli välistamise piiriks 5 õpilast, mis tähendab, et osalesid peaaegu kõik uuringu toimumise õppeaastal 9. klassis saksa keelt õppivad õpilased. Inglise keele valim moodustati kaheastmelisena pärast seda, kui saksa keele valim oli moodustatud. Esialgu valiti suurusega proportsionaalselt välja üldhariduskoolid; inglise keele valimi koostamisel arvestati ka sellega, et kaasatud oleksid kõik maakonnad vastavalt sellele, kui suur oli 9. klassis inglise keelt õppijate osakaal. Pärast seda koostati õpilaste valim, kus igast koolist valiti juhuvalimi alusel välja maksimaalselt 25 õpilast, arvestades ka õpilase sõeltesti tulemust. Inglise keele valimi koostamisel võeti arvesse ka kooli asukohta (suur linn, linn, väike linn, maapiirkond). Uuringu läbiviimist koolis juhtis koolikoordinaator, kelleks üldjuhul oli õppealajuhataja. Enamik testi läbiviijatest olid maavalitsuste ametnikud, kes said vastava koolituse ning kellel oli eelnevate rahvusvaheliste uuringute (TIMSS, PISA) läbiviimise kogemus.

Pärast uuringu läbiviimist koolides tagastati materjalid Riiklikku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusesse, et sisestada lugemis- ja kuulamistestide vastused arvutisse ning hinnata kirjutamisteste. Lugemis- ja kuulamisülesanded olid objektiivhinnatavad ega vajanud inimesi hindajatena. Mõlema osaoskuse testide

⁵ SurveyLang on rahvusvaheline konsortsium, kuhu kuulub kaheksa organisatsiooni Belgiast, Hispaaniast, Hollandist, Inglismaalt, Itaaliast, Prantsusmaalt ja Saksamaalt. Konsortsiumi liikmete tööd koordineerib Cambridge'i ülikool.

tulemused sisestati küsimuste kaupa arvutisse ning neid osaoskusi analüüsiti eraldi. Kirjutamistest hindasid saksa keeles neli ja inglise keeles viis kogenud õpetajat erinevatest koolidest, kes läbisid enne hindama asumist 8-tunnise koolituse ja hindasid vastavalt etteantud juhiste ülesannete täitmist ja keelelist korrektsust. Hindajate arv oli piiratud, sest osa töid pidid hindama kõik hindajad. Mitmekordselt hinnatud tööd saadeti uuringu keskustesse kas Inglismaal või Saksamaal, kus toimus veelkordne hindamine ning vastavalt sellele kõikide kirjutamistestide hinnete statistiline täpsustamine. Kõikide tulemuste töötlemine toimus SurveyLang konsortsiumi poolt. Lõplikud andmed edastati uuringus osalenud riikidele täiendavaks analüüsiks.

Kuivõrd Euroopa Komisjon (*European Commission*, 2005)⁶ pidas oluliseks, et uuringuga liitunud riigid asetaksid tulemused laiemasse konteksti, koguti uuringu käigus lisaks õpilaste keeleoskusele infot ka **võõrkeelte õppimise tausta** kohta – täiendava küsimustiku täitsid nii valimisse kuuluvad õpilased, nende kooli III kooliastme⁷ inglise ja/või saksa keele õpetajad kui ka kooli direktor. Riikide keeleõppe süsteemi kohta koguti andmeid riikliku koordineerija küsimustiku kaudu (neid tulemusi käesolevas raportis ei kajastata). Rahvusvahelise uuringumeeskonna koostatud küsimustikud tõlgiti eesti ja vene keelde ning uuringus osalevatel koolidel oli võimalik valida, kas õpilased täidavad küsimustiku paberil või elektrooniliselt (viimast võimalust kasutas Eestis 25 kooli). Õpetajad ja koolijuhid vastasid küsimustikele veebipõhiselt.

Õpilaste taustaküsimustik sisaldas 68 küsimust õpilase sotsiaalmajandusliku tausta, kodus räägitavate keelte, koolis õpitavate õppeainete, võõrkeelte, saksa keele tundide, kodutööde ja saksa keele oskuse kohta. Küsimustiku täitmiseks oli aega 45 minutit.

Õpetajate küsimustik sisaldas 59 küsimust õpetaja ettevalmistuse, räägitavate keelte, läbitud õpetaja põhikoolituse ja täienduskoolituste, võõrkeelte õpetamise, õppevahendite, võõrkeele tundide ning kodutööde ja hindamise kohta.

Koolijuhi küsimustik koosnes 46 küsimusest ja keskendus üldisele keeleõppe toetamisele (võõrkeelte õppekava, õpetamise maht, kooli tegevuspõhimõtted ja ressursid keeleõppe soodustamiseks) ning kooli ja õpetajaskonda iseloomustavatele küsimustele.

Uuringu valimi koostamise tingimuseks SurveyLang konsortsiumi poolt oli nii inglise kui saksa keele uuringus 25 õpilase osalemine 71 koolist. Kuna Eesti maapiirkondade koolid on väikesed, siis tuli Eestis sellest tingimusest kõrvale kalduda. Inglise keele valimi koostamisel välistati koolid, kus 2010/2011 õppeaastal õppis 9. klassis vähem kui 10 õpilast. Saksa keele valimi koostamisel oli välistamise piiriks 5 õpilast, mis tähendas, et osalesid peaaegu kõik uuringu toimumise õppeaastal 9. klassis saksa keelt õppivad õpilased. Seega osalesid Euroopa keeleoskusuuringus 2011 õpilased inglise keeles 79 (65 eesti ja 14 vene õppekeelega) koolist ja saksa keeles 98 (89 eesti ja 9 vene õppekeelega) koolist. Nendest 29 (27 eesti ja 2 vene õppekeelega) koolis toimus test nii inglise kui ka saksa keeles, aga nagu eespool mainitud, eri õpilasvalimiga. Hariduslike erivajadustega õpilastel oli õigus uuringus mitte osaleda, vastav otsus tehti koolis. Lõplik valim on toodud allolevas tabelis (vt Tabel 1.2).

⁶ Euroopa Komisjon (2005), *Commission Communication of 1 August 2005 – The European Indicator of Language Competence [COM(2005) 356 final - Not published in the Official Journal]*, http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11083_en.htm

⁷ Kooliastmed on määratud järgnevalt: I kooliaste ehk 1.–3. klass, II kooliaste ehk 4.–6. klass ning III kooliaste ehk 7.–9. klass.

Tabel 1.2 Euroopa keeleoskuse uuringu lõplik valim Eestis

	Inglise keel	Saksa keel
Koole	79	98
Õpilasi	1660	1380
Õpetajaid	261	138
Direktoreid	66	69

Märkus: saksa keele puhul hõlmas valim peaaegu kogu populatsiooni ning 29 kooli puhul testiti erinevaid õpilasi mõlemas keeles.

Uuringus osalejate tulemused kaaluti, tagamaks üldistatavust kõigile Eesti 9. klassi õpilastele, III kooliastme õpetajatele ja koolidele, kes vastavalt õpivad/õpetavad inglise või saksa keelt. Saksa keele puhul kujunes andmete kaalumise järel lõplikuks vastajate arvuks 1670 õpilast, 164 saksa keele õpetajat ning 104 koolijuhti; inglise keele puhul vastavalt 13490 õpilast, 1090 inglise keele õpetajat ning 403 koolijuhti⁸.

Kuna iga õpilane sooritas teste vaid kahes osaoskuses kolmest (vt Tabel 1.1), kasutati keeleoskuse taseme määramisel kaudselt arvutatud väärtusi, mida nimetatakse tõepärasteks väärtusteks (*plausible values*)^{9 10}. Lihtsustatult võib öelda, et kasutades tõenäosuslikke arvutusi, leiti iga õpilase puhul kõigi kolme osaoskuse tase – osaoskuse puhul, milles õpilane tegelikult testi ei sooritanud, leiti oletatav tase vastavalt tema kahe teise osaoskuse ülesannete lahendamise tulemustele, arvestades õpilaste tulemuste tõenäolist jaotumist.

⁸ Täpsemalt on kaalumise protseduuri kirjeldatud Euroopa keeleoskusuuringu tehnilises raportis, peatükk 9: http://ec.europa.eu/languages/eslc/docs/en/technical-report-eslc_en.pdf

⁹ Sama metoodikat kasutatakse ka nt PISA testis.

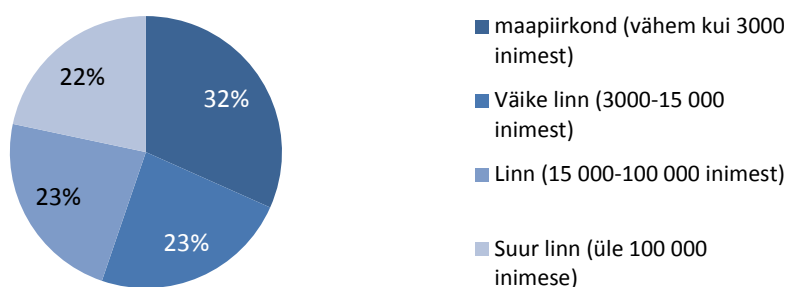
¹⁰ Täpsemalt on tõepäraseid väärtuseid kirjeldatud Euroopa keeleoskusuuringu tehnilises raportis, peatükk 12: http://ec.europa.eu/languages/eslc/docs/en/technical-report-eslc_en.pdf

2 Õpilaste taust

2.1 Õpilaste sotsiaal-demograafiline ja keeleline taust

Euroopa keeleoskusuuringu raames saksa keele oskusi hindavas uuringusosalenud õpilastest **51% olid neid** ning **49% olid noormehed**. 32% õpilastest elab maapiirkonnas, 24% elab väikelinnades, 23% keskmise suurusega linnades ning 22% suurtes linnades (vt Joonis 2.1). Enamik uuringus osalenud õpilastest on sündinud Eestis (99%), samuti suurem osa õpilaste emadest (93%) ja isadest (92%). 98% õpilastest on Eestis elanud rohkem kui 11 aastat või kogu oma elu.

Joonis 2.1 Õpilaste elukoht

Sagedamini räägitakse peredes eesti (92%) ja vene keelt (26%) ning muid Euroopa keeli (8%) (vt Tabel 2.1). Õpilased ise räägivad teiste pereliikmetega peamiselt eesti (92%), vene(16%) ja saksa (8%) keelt ning muid Euroopa keeli (14%). Märkimisväärse osa õpilaste kodudes räägitakse ka mitut keelt, näiteks eesti ja vene keelt (18%) ning eesti ja saksa keelt (5%).

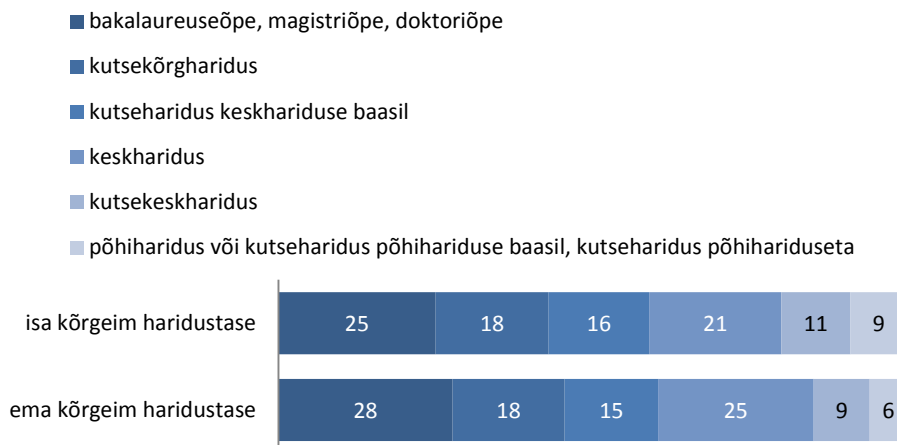
Tabel 2.1 Õpilaste kodudes räägitavad keeled (%)

	pere räägib sageli ¹¹	õpilane räägib sageli	kodus räägitakse kõige sagedamini
eesti keel	91,9	92,0	87,9
vene keel	26,1	16,4	11,2
muu Euroopa keel	8,4	14,4	0,3
saksa keel	4,8	7,6	0,5
soome keel	3,8	2,0	-
muu mitte-Euroopa keel	1,4	3,4	-
ukraina keel	0,6	0,1	0,1
valgevene keel	0,4	0,1	-
juudi keel	0,3	0,1	0,1

Üks olulisemaid tegureid, mis mõjutab õpilase õppeedukust, on kodukeskkonnaga seonduv, sealhulgas vanemate haridustase. Enamike õpilaste vanematel on **vähemalt keskharidus**, seejuures emade

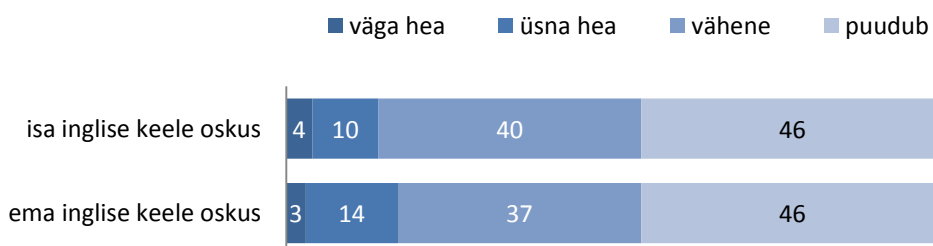
¹¹ Võimalik oli valida mitu vastusevarianti.

haridustase on veidi kõrgem kui isadel - õpilaste emadest on kõrgharidusega 28% ning isadest veerand (vt Joonis 2.2). Keskhariduse on omandanud 25% emadest ja 21% isadest ning kutsekõrghariduse on omandanud 18% nii õpilaste emadest kui isadest. Nende lapsevanemate osakaal, kes on omandanud alghariduse või ei ole kunagi koolis käinud, jäi alla 1 protsendi (vt Joonis 2.2)

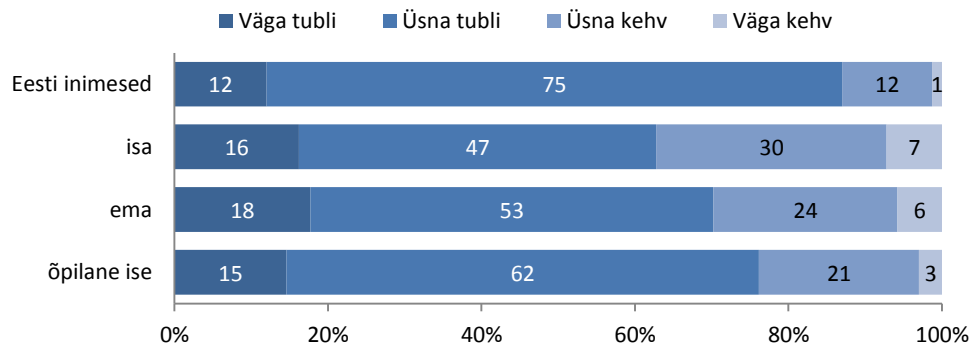
Joonis 2.2 Vanemate kõrgeim haridustase (%)

Oma vanemate saksa keele oskust hindavad õpilased pigem kehvaks. 46% õpilaste hinnangul ei oska kumbki vanematest saksa keelt üldse. Vaid 3% õpilaste emadest 3% oskab saksa keelt väga hästi ning 14% üsna hästi, isade puhul on samad näitajad vastavalt 5% ja 10% (vt Joonis 2.3). Antud tulemused viitavad sellele, et saksa keele koduste tööde puhul vanematelt abi saamine võib paljude õpilaste jaoks olla probleemne tulenevalt nende vanemate vähesest saksa keele oskusest.

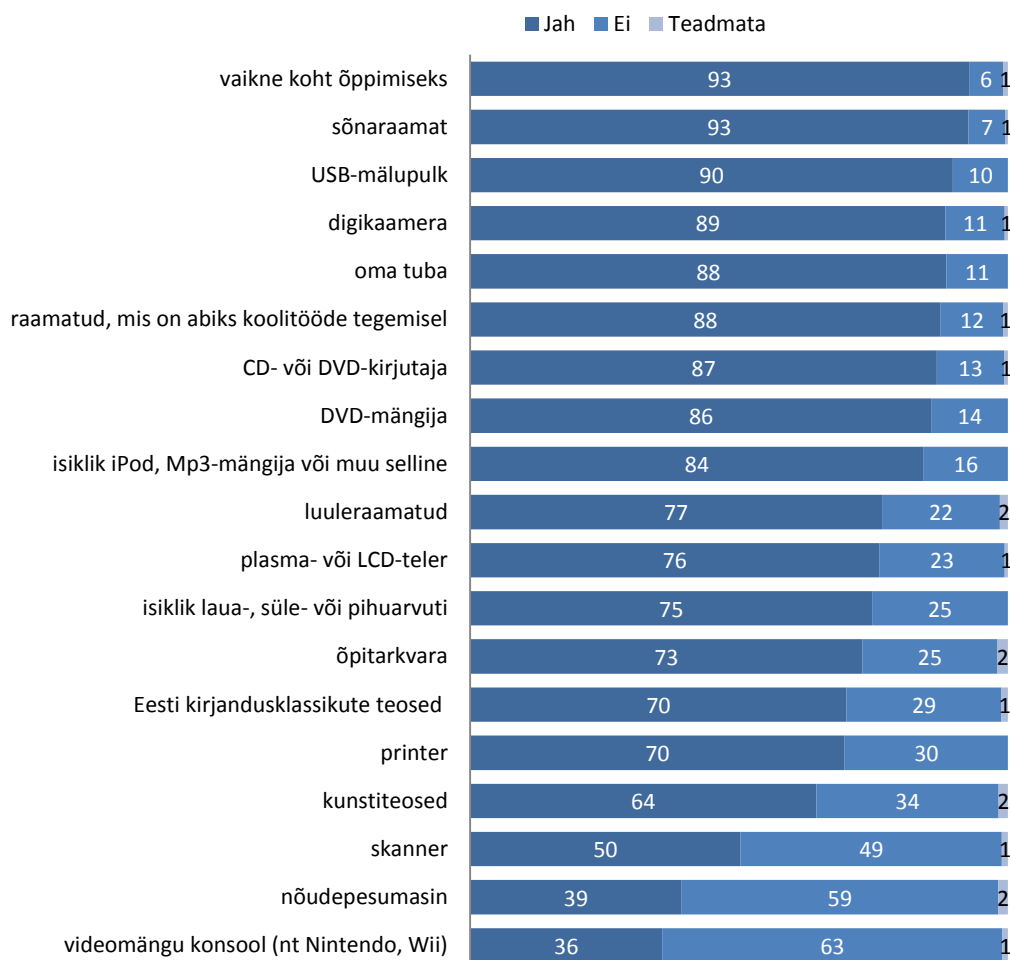
Joonis 2.3 Õpilaste hinnang oma vanemate saksa keele oskusele (%)

Õpilaste üldine hinnang nii Eesti inimeste kui iseenda ja oma perekonna võõrkeelte õppimise tublidusele on hea. 87% õpilastest leidis, et Eesti inimesed on võõrkeelte õppimises väga tublid või üsna tublid. Samas hinnati madalamalt enda ja oma lähedaste tublidust keeleõppel – 63% õpilaste hinnangul on nende isa keeleõppes pigem tubli ning ema kohta leiab sama 71% õpilastest. Ennast pidas võõrkeelte õppimisel väga tubliks 15% õpilastest ning üsna tubliks 62% (vt Joonis 2.4).

Joonis 2.4 Üldine hinnang võõrkeelte õppimise tublidusele (%)

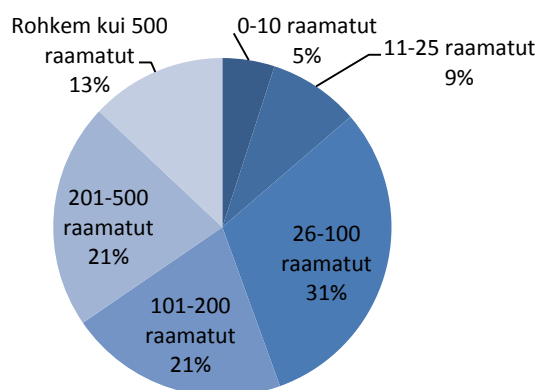
Õpilastelt küsiti ka kodus olevate õpivahendite ja asjade kohta. Pea kõikidel on olemas isiklik mobiiltelefon (99%), juurdepääs internetile (98%), kodune arvuti (98%) ja kirjutuslaud (98%). Allolevalt jooniselt (vt Joonis 2.5) on näha, et enamikul õpilastest leidub kodus väga mitmesuguseid haridust toetavaid vahendeid ja olmeesemeid. Näiteks on valdaval enamikul õpilastest olemas vaikne koht õppimiseks (93%), saksa keele sõnaraamat (93%), USB-mälupulk (90%), digikaamera (89%), oma tuba (88%), koolitöodes abiks olevad raamatud (88%) ning DVD-mängija (86%). Vähem on neid õpilasi, kellel on kodus kunstiteoseid, skanner, nõudepesumasin või videomängu konsool – keskmisest paremale majanduslikule olukorrale viitavad esemed.

Joonis 2.5 Haridust toetavate vahendite ja sotsiaalmajanduslikku staatust näitavate esemete olemasolu õpilaste kodudes (%)¹²

Kaardistati ka raamatute arvu õpilaste kodudes (vt Joonis 2.6), mis võib anda aimu üldisest kodusest suhtumisest haridusse. Enim oli vastanute seas neid õpilasi, kellel on enda hinnangul kodus 26–100 raamatut (31%) ning veidi vähem neid, kellel on 101–200 raamatut (21%) või 201–500 raamatut (21%). 13% õpilaste hinnangul on neil kodus enam kui 500 raamatut, samas kui 14% hinnangul on kodus olevate raamatute arv alla 25.

¹² Variant „teadmata“ hõlmab nii neid, kes antud küsimusele ei vastanud, kui neid, kellele antud küsimusele vastamist ankeedis ei pakutudki.

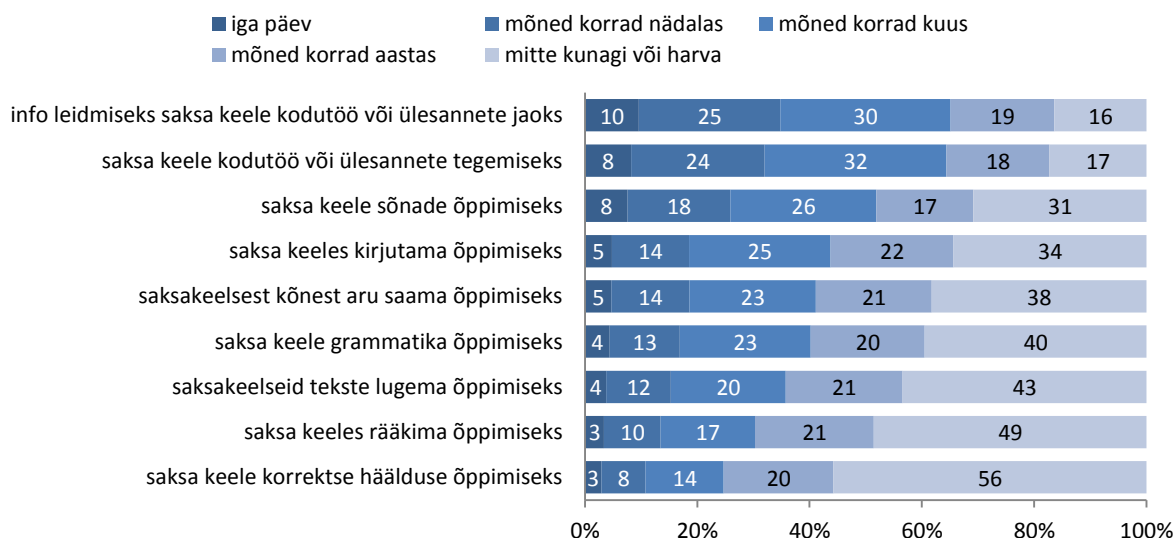
Joonis 2.6 Raamatute arv õpilaste kodudes (%)

Igapäevaselt kasutab enamik õpilastest **arvutit väljaspool kooli teistega suhtlemiseks (84%) ja meelelahutuseks (79%)**. Vähem kasutatakse arvutit info leidmiseks (55%) ning mängimiseks (38%). Kodutöö või ülesannete tegemiseks kasutab arvutit iga päev 23% ning mõned korrad nädalas 31% õpilastest, ent saksa keele kodutöö või ülesannete tegemiseks kasutab 7% õpilastest arvutit iga päev ja 25% mõned korrad nädalas. 18% õpilastest ei kasuta arvutit saksa keele kodutöö tegemiseks praktiliselt mitte kunagi (vt Tabel 2.2).

Tabel 2.2 Arvuti kasutamise sagedus väljaspool kooli (%)

	iga päev	mõned korrad nädalas	mõned korrad kuus	mõned korrad aastas	mitte kunagi või harva
teistega suhtlemiseks (nt e-post, jututuba, blogid, MySpace, Skype)	84	10	3	1	2
meelelahutuseks (nt muusika, filmid, videoklipid)	79	15	3	1	1
info leidmiseks	55	27	15	3	1
mängimiseks	38	21	15	11	14
kodutöö või kooliülesannete tegemiseks	23	31	31	11	4
saksa keele kodutöö või ülesannete tegemiseks	7	25	33	18	18

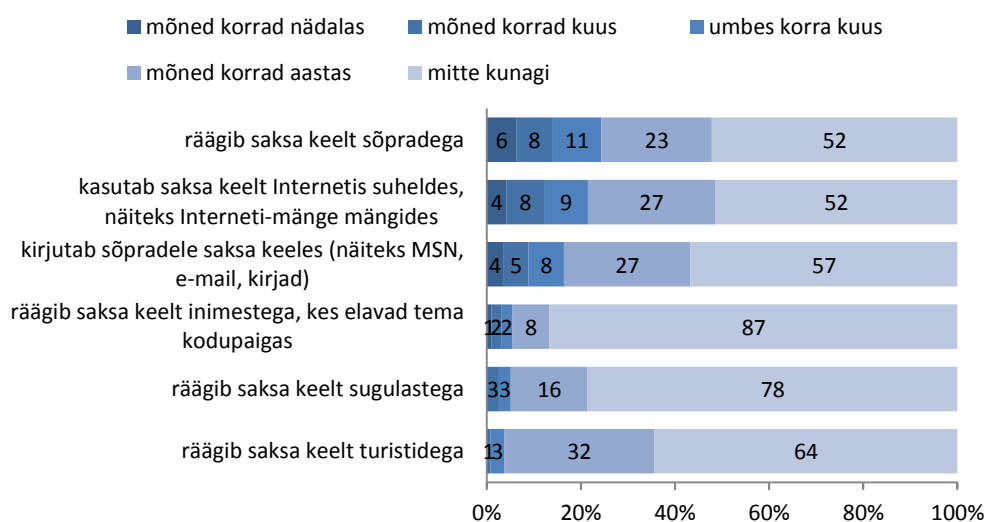
Seoses saksa keele õpingutega on arvuti õpilastele kõige sagedamini **abiks kodutööde või ülesannete jaoks info leidmisel, kodutöö või ülesannete tegemisel ning saksa keele sõnade õppimisel**. 30-40% õpilastest kasutab arvutit vähemalt mõned korrad kuus saksakeelsest kõnest aru saada õppimiseks, saksa keele grammatika õppimiseks ning saksakeelseid tekste lugema õppimiseks. Kõige harvem kasutatakse arvutit saksa keeles rääkima või häälduse õppimiseks (vt Joonis 2.7).

Joonis 2.7 Arvuti kasutamine saksa keele õppimiseks ja kodutööde tegemiseks (%)

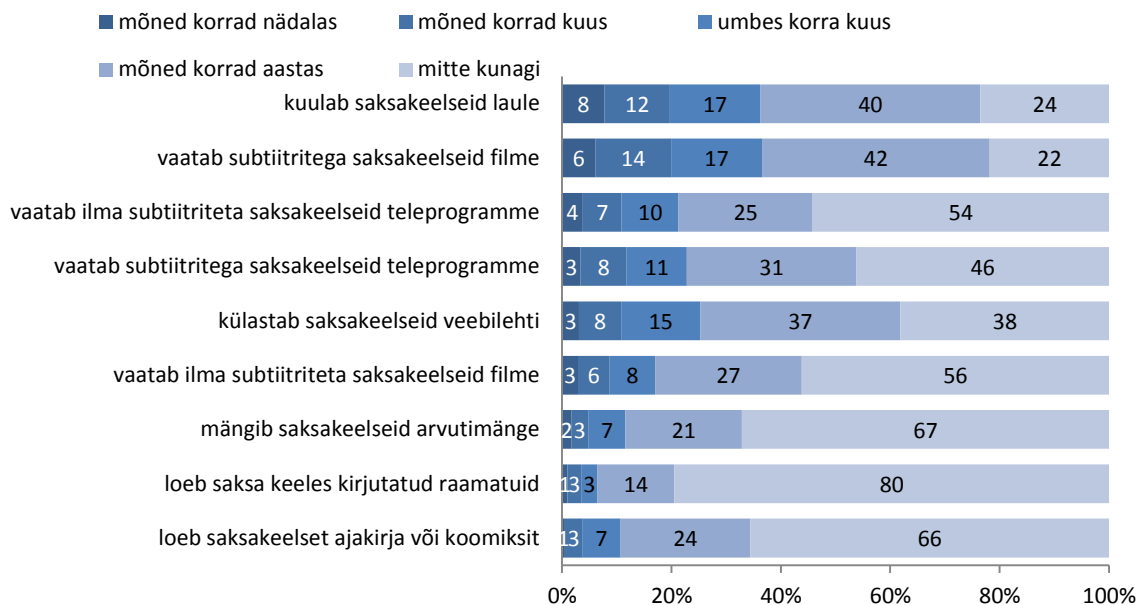
2.2 Kokkupuuted saksa keelega väljaspool õppetunde

Õpilastel on üldiselt **kokkupuutepunkte saksa keelega vähe**. Väljaspool kooli kasutavad õpilased **saksa keelt sagedamini sõpradega rääkimisel** – 6% õpilastest teeb seda mõned korrad nädalas ning 8% mõned korrad kuus. Samuti kasutatakse keelt internetis mängides või sõpradega saksa keeles kirjutades, ent seda tunduvalt harvemini - umbes korra kuus või mõned korrad aastas. Kodupaigas elavate inimestega ei räägi mitte kunagi saksa keelt 87% õpilastest. Samuti ei räägi suurem osa õpilastest saksa keeles mitte kunagi sugulaste (78%) ega turistidega (64%) (vt Joonis 2.8).

Joonis 2.8 Saksa keele kasutamise sagedus väljaspool kooli (%)

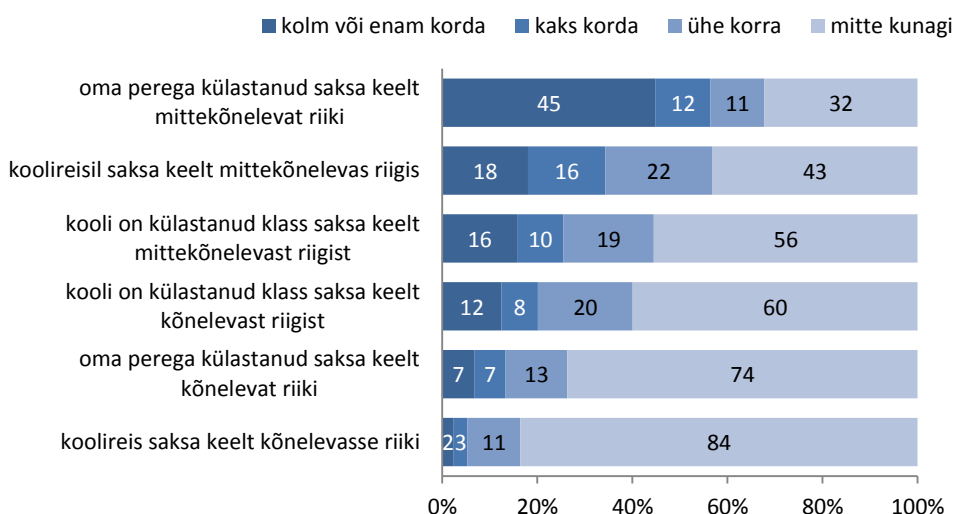
Meedia vahendusel **puutuvad õpilased saksa keelega enim kokku saksakeelseid laule kuulates ning subtiitritega saksakeelseid filme vaadates**. 21% õpilastest vaatab umbes korra kuus või sagedamini ilma subtiitriteta saksakeelseid teleprogramme, kuid vaadatakse ka subtiitritega saksakeelseid programme – vähemalt korra kuus teeb seda 22% õpilastest. Kõige vähem puutuvad õpilased saksa keelega kokku raamatute ning arvutimängude kaudu – 80% õpilastest ei loe mitte kunagi saksakeelseid raamatuid ning 67% ei mängi saksakeelseid arvutimänge (vt Joonis 2.9).

Joonis 2.9 Saksa keelega kokkupuutumise sagedus meedia ja kultuuri vahendusel (%)

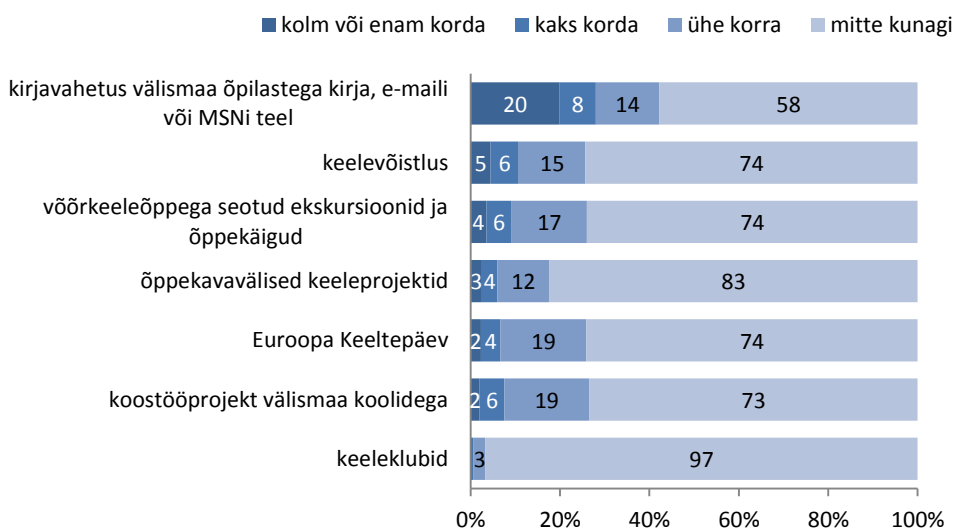
Viimase kolme aasta jooksul on **45% õpilastest külastanud perega saksa keelt mittekõnelevat riiki¹³ kolm või enam korda** ning 23% kaks kuni kolm korda. Vähemalt korra on selle aja jooksul koolireisil saksa keelt mittekõnelevas riigis käinud 56% õpilastest. Võrdlemisi sagedased on ka klasside külaskäigud teistest riikidest – **saksa keelt mittekõnelevast riigist pärit külalisklassi võõrustamisega koolis on kokku puutunud 45% õpilastest ning saksa keelt kõnelevast riigist pärit klassi on oma koolis vastu võtnud 40% õpilastest**. Samas on vähem olnud nii pere kui kooliga tehtud külaskäike saksa keelt kõnelevatesse riikidesse (vt Joonis 2.10).

¹³ Saksa keelt kõneleva riigi all mõeldakse riike, kus saksa keel on riigikeeleks või enimmääratuks rahvuskeeleks, nt Saksamaa, Austria, Šveits, Luksemburg, Liechtenstein jt.

Joonis 2.10 Välisriikidesse reisimise ja väliskülaliste vastuvõtmise sagedus viimase kolme aasta jooksul (%)

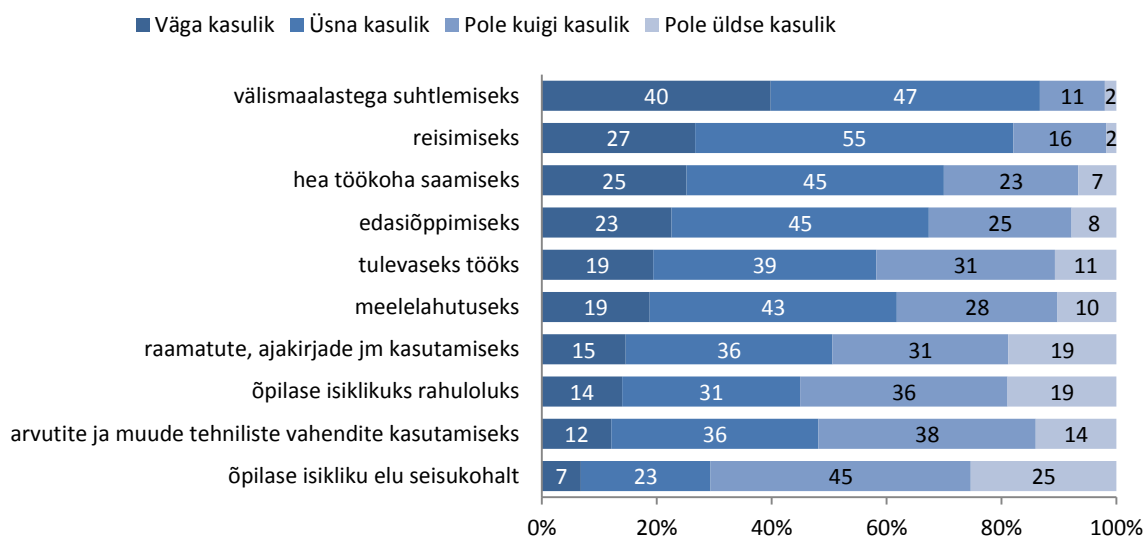
Üldiselt võrreldes seotud tegevustes koolides osalevad õpilased võrdlemisi vähe. **Peamiselt on õpilased olnud kirjavahetuses või e-maili suhtluses mõne välismaa õpilasega (42% vähemalt korra).** Osaletud on ka keelevõistlustel (26% õpilastest), võõrkeeõppega seotud ekskursioonidel (27% õpilastest), õppekavavälistel keeleprojektides, Euroopa Keeltepäeval ning ka koostööprojektides välismaa koolidega (27% õpilastest). Siinkohal on aga oluline mainida, et kõikide nende tegevuste puhul on enam kui 70% õpilastest märkinud, et ei ole tegevustega kunagi kokku puutunud. Kõige vähem on õpilased osalenud keepleklubides (vt Joonis 2.11).

Joonis 2.11 Õpilaste osalemine võõrkeeltega seotud tegevustes koolides (%)

Enam kui poolte õpilaste hinnangul on saksa keel kasulik mitmetes olukordades, eelkõige **välismaalastega suhtlemisel (87%) ning reisimisel (82%)**. Isikliku elu ja rahulolu seisukohalt ning arvutite ja muude tehniliste vahendite kasutamisel ei ole saksa keel õpilaste hinnangul kuigi kasulik (vt Joonis 2.12).

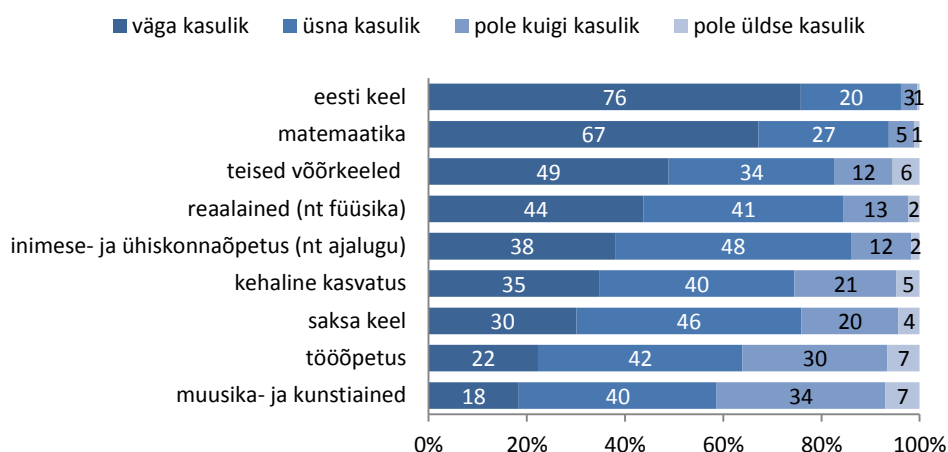

Joonis 2.12 Õpilaste hinnang saksa keele kasulikkusele erinevatest eesmärkidest lähtudes (%)

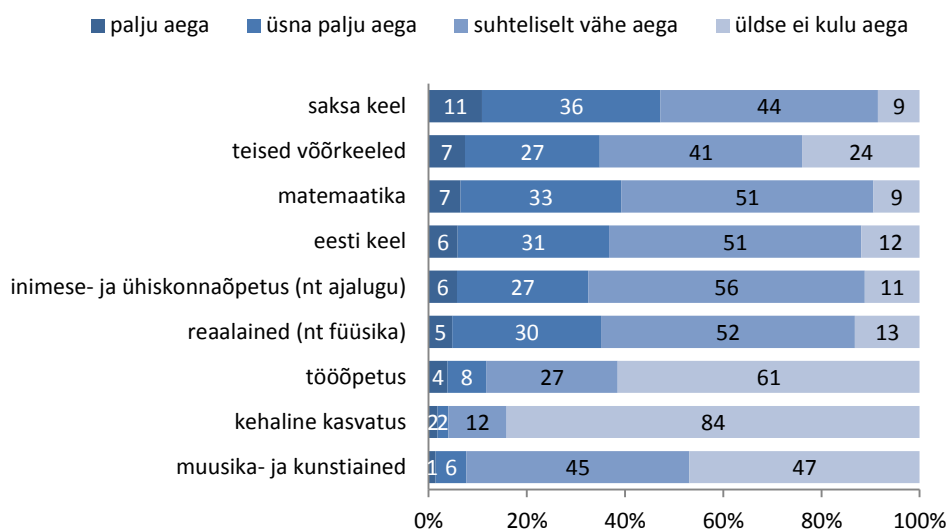
2.3 Saksa keele õpingud

Uuringu tulemustest selgub, et saksa keel ei ole õpilaste seas eriti populaarne õppeaine, ainult 8% õpilastele meeldib aine väga, ning 41% on neid, kellele aine üsna meeldib. Samuti peavad õpilased teisi aineid saksa keelest üldiselt kasulikumaks (vt Joonis 2.13). **Kõige kasulikumad on õpilaste hinnangul eesti keel (96%), matemaatika (94%), teised võõrkeeled (85%) ja reaalsained (85%).** Saksa keel on väga või üsna kasulik 76% õpilaste hinnangul ning vähe kasulikuks peab ainet 24% õpilastest.

Joonis 2.13 Hinnang õppeainete kasulikkusele (%)

Huvitava tulemusena selgus, et tavalisel koolinädalal kulub õpilastel saksa keele kodutöödele erinevatest ainetest kõige rohkem aega – kokku 47% õpilastest leiab, et kodutöödele kulub palju või üsna palju aega (vt Joonis 2.14).

Joonis 2.14 Kodutöödele kuluva aja hinnang õppeainete lõikes (%)

Saksa keele õppimise põhjustena tõi suurem osa õpilasi välja, et võõrkeeled õppimine on koolis kohustuslik ning nad valisid selle õpitavaks keeleks (57%). 26% märkis, et saksa keel on koolis kohustuslik aine ning 17% valis saksa keele valikõppeaineks.

Esimese võõrkeelena õpiti koolis peamiselt inglise keelt (74%) ning saksa keelt (21%). Teistest keeltest mainiti ka vene ja soome keelt (vt Tabel 2.3). Siinkohal on oluline märkida, et kuigi 2% õpilastest on märkinud, et nad ei õpi või ei ole õppinud koolis saksa keelt, läheb see vastuollu uuringu metoodikaga, kuna uuringusse kaasati vaid neid õpilasi, kes on saksa keelt õppinud.

Tabel 2.3 Võõrkeeled, mida õpilased koolis õpivad või on õppinud (%)

keel	ei	jah	esimene võõrkeel
saksa keel	2	98	21
inglise keel	7	94	74
vene keel	73	27	3
muud võõrkeeled	95	5	
soome keel	98	2	1
prantsuse keel	98	2	
hispaania keel	98	2	
jaapani keel	99	1	
rootsi keel	99	1	

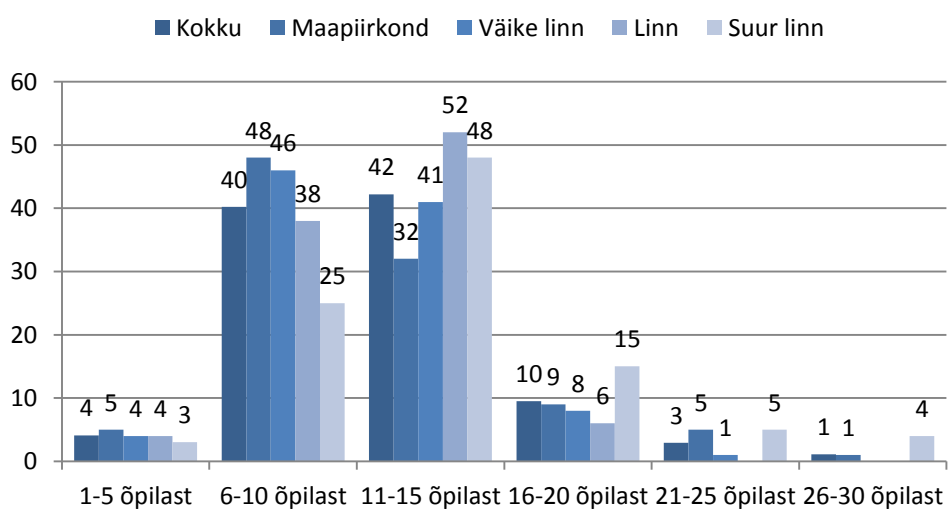
Üle poole õpilastest alustas saksa keele õppimisega 6. klassis. Eesti õppekeele koolide õpilastest alustas saksa keele õpingutega 6. klassis 65%, vene õppekeele koolide õpilased alustasid saksa keele õpingutega üldjuhul varem – 35% 2. klassis ja 27% 3. klassis (vt Tabel 2.4).

Tabel 2.4 Saksa keele õppe algus (%)

	eesti õppekeel	vene õppekeel	kokku
enne 1. klassi	0	3	1
1. klassis	1	9	2
2. klassis	11	35	12
3. klassis	11	27	12
4. klassis	2	14	2
5. klassis	6	6	6
6. klassis	65	5	61
7. klassis	4	1	4
8. klassis	0	0	0
9. klassis	0	0	0

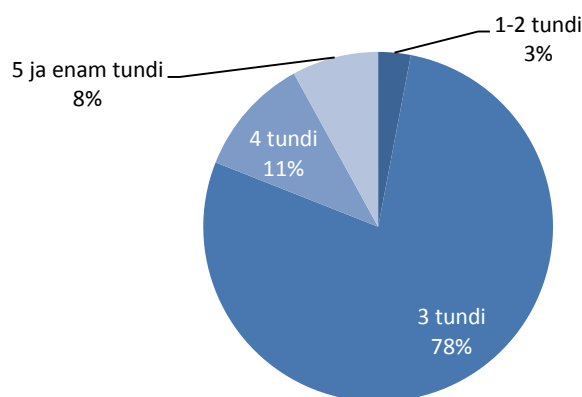
Saksa keel oli enamikele õpilastest teine võõrkeel (73%) ning umbes viiendikule esimene võõrkeel (19%). Enne saksa keele õpingutega alustamist oli koolis eelnevalt kahte võõrkeelt õppinud 8% õpilastest ning väga vähesed olid enne saksa keele õppimist õppinud kolme või enam võõrkeelt (0,4%). Seejuures eesti õppekeelega koolides oli saksa keel esimeseks võõrkeeleks 18% ning vene õppekeelega koolides 23% õpilastest.

Saksa keele tundides on **rühmade suurus enamjaolt kas 11–15 õpilast (42%)** või 6–10 õpilast (40%), kuid esines ka väiksemaid või suuremaid rühmi (vt Joonis 2.15). 11–15 õpilast keelerühmas on enam levinud suuremates asulates, seevastu 6–10 õpilast on keelerühmades pigem väiksemates asulates. Õpilaste arv keeletunnis võib olla seotud üldise õpilaste arvuga klassis, mis maapiirkondades on väiksem.

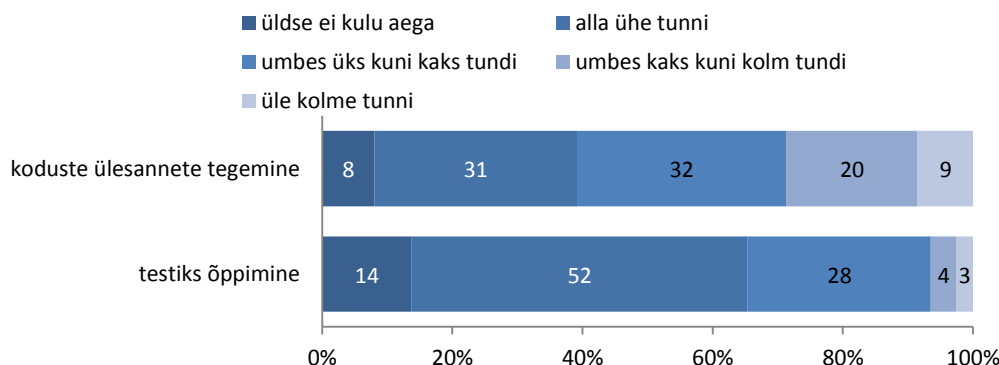
Joonis 2.15 Keskmine õpilaste arv saksa keele tundides (%)

Võttes arvesse kõiki õppeaineid, on enamikul õpilastest **34–35 õppetundi nädalas** (vt Joonis 2.16), mis on kooskõlas riikliku õppekavaga. **Saksa keele** tundide arv 9. klassis on õpilaste hinnangul sagedamini **3 tundi** (78%) või **4 tundi** (11%) **nädalas**. Saksa keelt õpib kuni kaks tundi nädalas 3% õpilastest ning üle 4 tunni nädalas 8% õpilastest¹⁴.

Joonis 2.16 Saksa keele tundide arv nädalas (%)

Umbes pooled õpilased (52%) õpivad saksa keele testiks alla ühe tunni ning 28%-l kulub üks kuni kaks tundi. 14% on neid, kellel ei kulu üldse aega ning vaid 6% on neid õpilasi, kellel kulub testiks õppimisele kaks või enam tundi (vt Joonis 2.17). **Saksa keele koduste ülesannete tegemiseks** kulutab 31% õpilastest aega alla ühe tunni ning 32% pühendab sellele nädalas 1–2 tundi¹⁵. Ka võrdlusest teiste ainetega selgus, et saksa keele kodutööd võtavad keskmiselt enim aega.

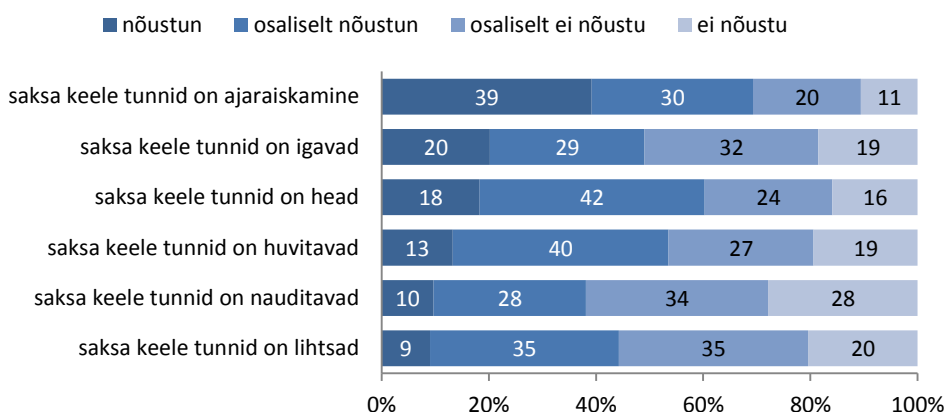
Joonis 2.17 Saksa keele koduste ülesannete tegemisele (nädalas) ja testiks õppimisele kuluv aeg (%)

¹⁴ Riiklik õppekava määrab kohustuslike tundide arvu kooliastmeti, õpilaste küsimustiku põhjal saab ülevaate vaid 9. klassi õppemahu kohta.

¹⁵ Õpetajate arvamus oli siinkohal üpris sarnane õpilastega – 45% õpetajatest leiab, et nende õpilased peaksid nädalas saksa keele õppimisele ja kodutöödele kulutama 1–2 tundi ning 32% leiab, et see aeg võiks olla 2–3 tundi. Veidi üle veerandi arvab, et õpilased peaksid kodus saksa keele õppimisega tegelema rohkem kui kolm tundi nädalas ning väike osa (6%), et alla ühe tunni nädalas.

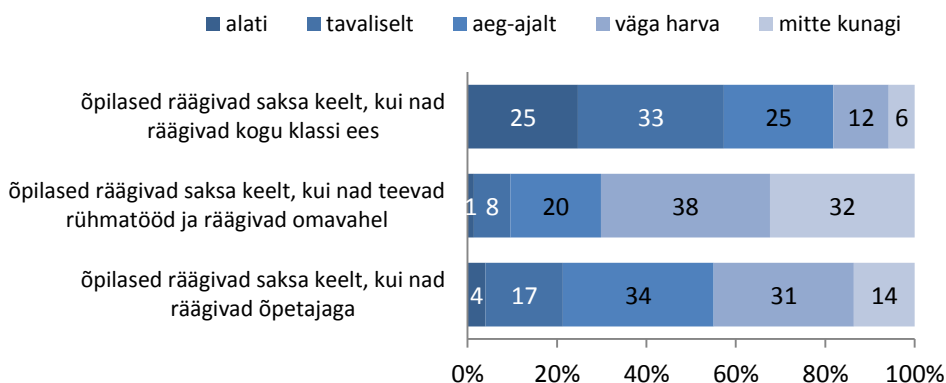
2.4 Saksa keele tunnid

Oma üldistes hinnangutes saksa keele tundide kohta on õpilased kahevahel ning sageli märgiti vastuseks osaliselt nõustumine või mittenõustumine (vt Joonis 2.18). See tähendab ilmselt, et paljude jaoks sõltub hinnang konkreetsest tunnist ning õpilased ei oska üldistada, et kõik tunnid oleksid ühtviisi igavad või huvitavad. Hinnangutest tasub esile tuua, et kui õpilastest paljud nõustuvad väitega, et saksa keele tunnid on huvitavad (13%), ning 60% leiab, et saksa keele tunnid on head, oli palju ka neid, kelle hinnangul on tunnid ajaraiskamine (39%) või igavad (20%).

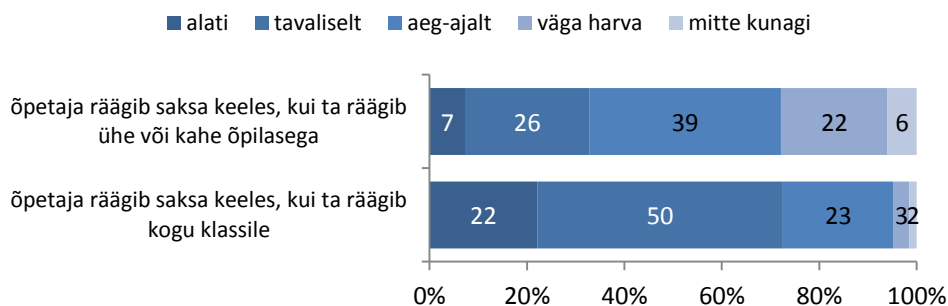
Joonis 2.18 Õpilaste hinnang saksa keele tundidele (%)

Õpilased kasutavad saksa keelt kõige rohkem **õpetajaga või klassi ees rääkides**. Vähem kasutatakse saksa keelt rühmatöodes või omavahel rääkides – 38% teeb seda väga harva ning 32% mitte kunagi (vt Joonis 2.19)

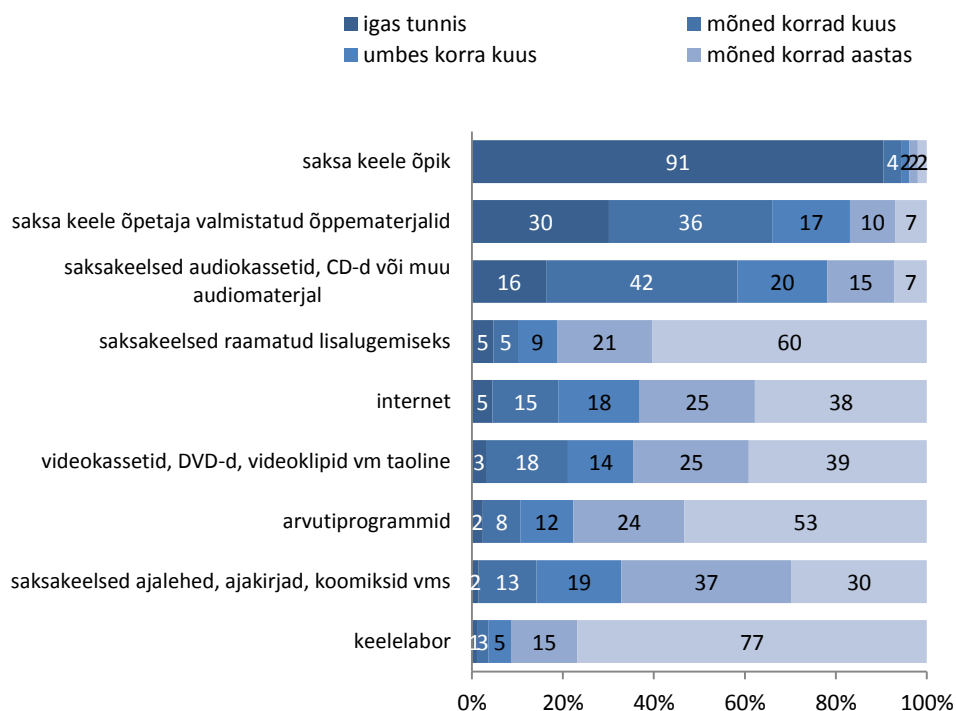
Joonis 2.19 Õpilaste saksa keele kasutamise sagedus saksa keele tundides (%)

Suurem osa õpetajatest kasutab õpilaste hinnangul klassiga rääkides saksa keelt vähemalt aeg-ajalt, vaid 2% ei tee seda mitte kunagi ning 22% teeb seda harva. Ühe või kahe õpilasega rääkides kasutavad õpetajad saksa keelt vähem – 28% õpilaste õpetajad teevad seda väga harva või mitte kunagi (vt Joonis 2.20).

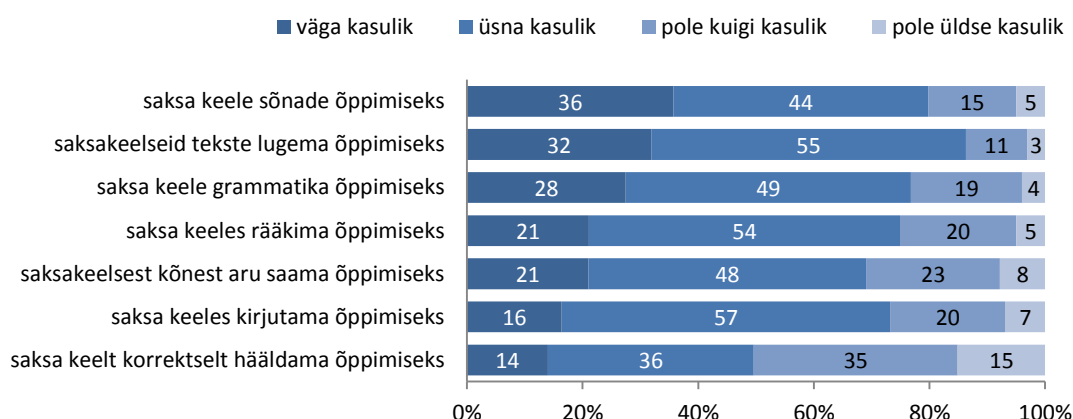
Joonis 2.20 Õpetajate saksa keele kasutamise sagedus õpilaste poole pöördumisel (%)

Erinevatest õppevahenditest kasutatakse saksa keele tundides peamiselt **õpikut** (91% igas tunnis) või **õpetaja valmistatud õppematerjale** (30% igas tunnis ning 36% mõned korrad kuus). Palju kasutatakse ka **audiomaterjale**. Muid õppematerjale, näiteks **saksakeelseid raamatuid**, **interneti**, **audio-visuaalset materjali**, **arvutiprogramme** ning saksakeelset meediamaterjali kasutatakse tundides vähem. Kõige vähem kasutatakse **keelelaborit** – 77% õpilastest töö välja, et seda kasutatakse peaaegu mitte kunagi või väga harva (vt Joonis 2.21).

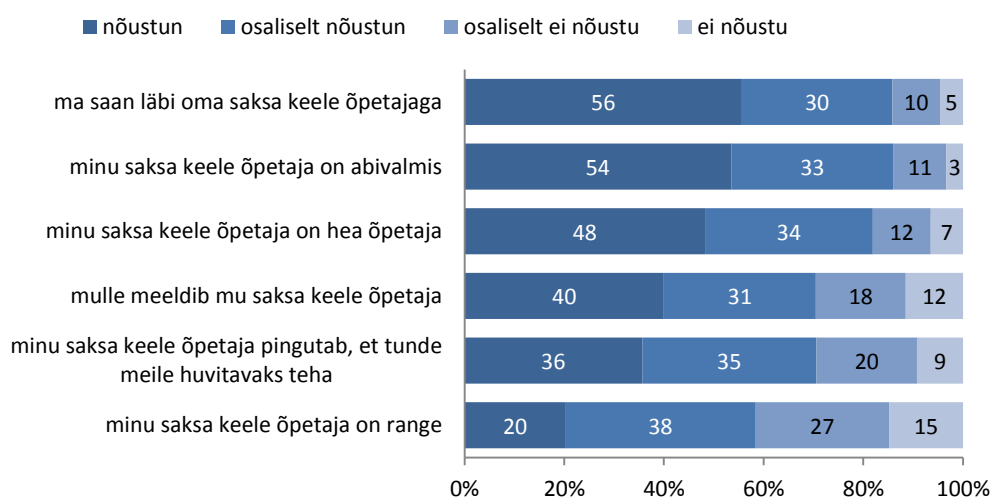
Joonis 2.21 Õppevahendite kasutamise sagedus saksa keele tundides (%)

Saksa keele **õpikut** peetakse üldjoontes kasulikuks nii sõnade õppimisel kui muude ülesannete lahendamiseks, näiteks tekstide lugemisel ja grammatika õppimiseks (vt Joonis 2.22). Õpilased ei pea õpikut aga kuigi kasulikuks häälduse õppimisel.

Joonis 2.22 Õpilaste hinnang saksa keele õpiku kasulikkusele keele õppimisel (%)

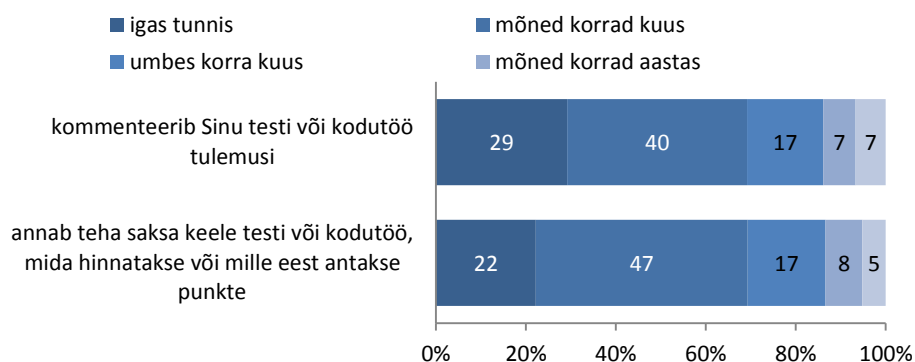
Enamik õpilasi suhtub saksa keele õpetajasse ja suhetesse õpetajaga positiivselt – õpetajaga saadakse hästi läbi ning teda peetakse abivalmiks ja heaks õpetajaks. Suurele osale õpilastest pigem meeldib saksa keele õpetaja ning nad leiavad, et õpetaja pingutab, et tunde huvitavaks teha. Vähem on neid, kes leidsid, et õpetaja on range – 15% hinnangul ei ole saksa keele õpetaja üldse range (vt Joonis 2.23).

Joonis 2.23 Õpilaste hinnang saksa keele õpetajale (%)

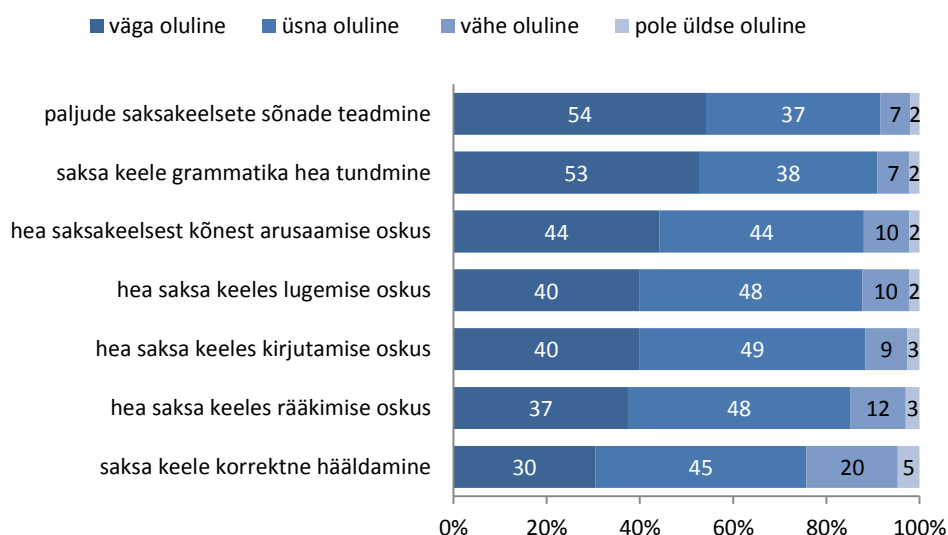
Enamiku õpilaste hinnangul tegeletakse erinevate oskuste arendamisega igas saksa keele tunnis. Teistest veidi enam pööratakse tähelepanu järgnevate osaoskuste õppimisele: rääkimine, grammatika, tekstide lugemine, sõnavara ning mõnevõrra vähem kirjutamisele, kõnest aru saamisele ja korrektsele hääldusele.

22% õpetajatest annab igas tunnis teha **arvestusliku või hindelise testi või kodutöö** ning pea pooled õpetajad teevad seda mõned korrad kuus. Palju tegeletakse ka testi või kodutöö **tulemuste kommenteerimisega** – 29% mainis, et seda tehakse igas tunnis ning 40% sõnul mõned korrad kuus. 7% õpilastest tõi välja, et õpetaja ei kommenteeri testi või kodutööd kunagi või teeb seda harva, ning 5% väitel ei anna õpetaja pea kunagi hindelisi töid teha (vt Joonis 2.24).

Joonis 2.24 Saksa keele õpetaja hindamistegevused tunnis (%)

Hea lõpphinde saamiseks on õpilaste hinnangul kõige olulisemad sõnade teadmine ja saksa keele grammatika hea tundmine. Ühtviisi olulised on saksakeelsest kõnest arusaamine, lugemis- ja kirjutamisoskus ning oskus saksa keeles rääkida. Teistest mõnevõrra vähem oluliseks peavad õpilased saksa keele korrektset hääldamist, mille puhul veerand õpilastest leidis, et see on hea hinde saamisel pigem väheoluline¹⁶ (vt Joonis 2.25).

Joonis 2.25 Olulised teadmised saksa keeles hea lõpphinde saamiseks (%)

¹⁶ Ka õpetajad pidasid lõpphinde kujundamisel väga oluliseks sõnavara head tundmist ja head saksakeelsest kõnest arusaamise oskust. Mõnevõrra vähem oluliseks peeti lõpphinde kujundamisel saksa keele grammatika head tundmist.

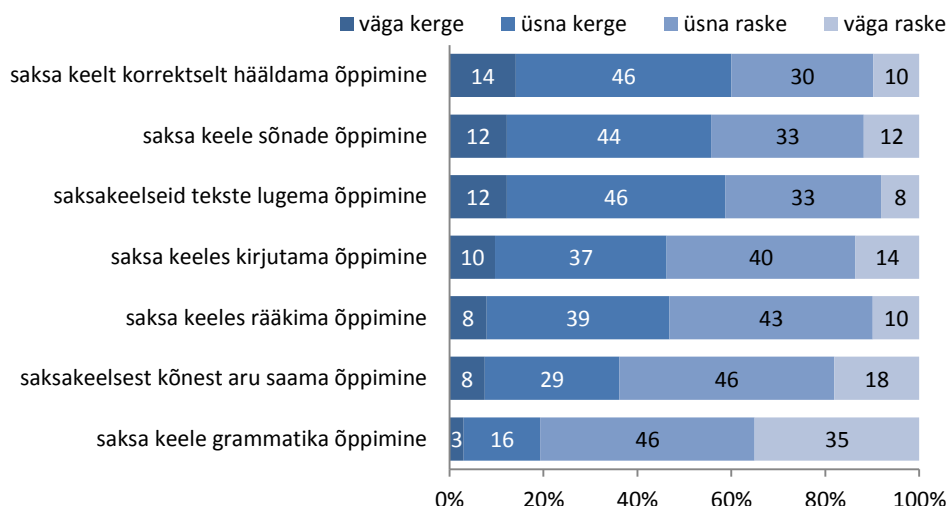
Saksa keele järelaitamistundides on käinud 22% õpilastest ning veerand **muude võõrkeelte järelaitamistundides** ja eesti keele lisatundides. Võrdlemisi vähe on õpilased võtnud **lisatunde andekatele õpilastele** – vaid 3% on käinud taolistes saksa keele lisatundides¹⁷ (vt Tabel 2.5)

Tabel 2.5 Õpilaste osakaal, kes on käinud keelte lisatundides (%)

	ei	jah
saksa keele järelaitamistunnid	78	22
muude võõrkeelte järelaitamistunnid	85	15
eesti keele lisatunnid	86	15
lisatunnid muudes võõrkeeltes (sealhulgas ladina ja vana-kreeka keel) andekatele õpilastele	91	9
lisatunnid mõned muus keeles kui eesti keel, mida Sinu kodus sageli räägitakse	93	7
lisatunnid saksa keeles andekatele õpilastele	97	3

2.5 Õpilaste hinnang oma saksa keele oskusele

Üldiselt ei valmista saksa keele õppimine õpilastele nende endi hinnangul raskusi (vt Joonis 2.26). Saksa keele õppimise juures peavad õpilased kõige kergemaks korrektse häälduse õppimist (60%), saksakeelsete tekstide lugema õppimist (48%) ning saksa keele sõnade õppimist (46%). Raskusi valmistab õpilastele aga **saksakeelsest kõnest aru saama õppimine ning saksa keele grammatika õppimine**¹⁸.

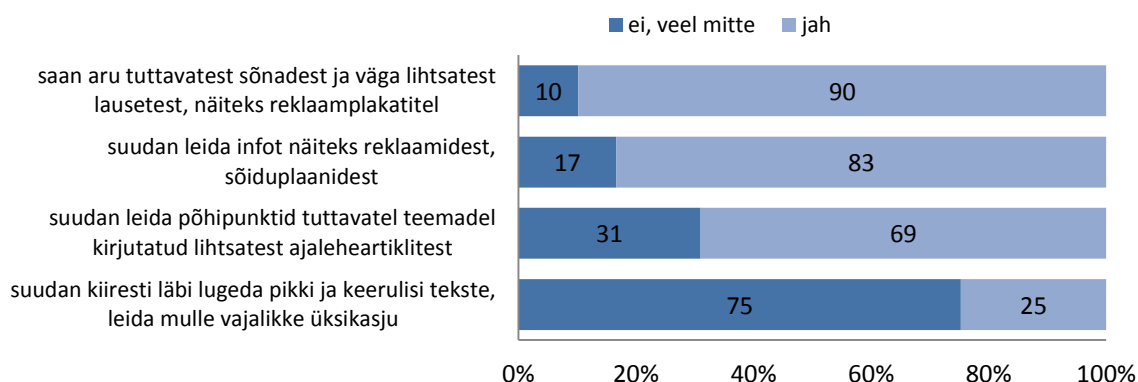

Joonis 2.26 Õpilaste hinnang saksa keele õppimise raskusele (%)

¹⁷ Ka koolijuhtide vastustest tuli välja, et andekatele õpilastele pakutakse lisatunde üldiselt vähem kui järelaitamist vajavatele õpilastele.

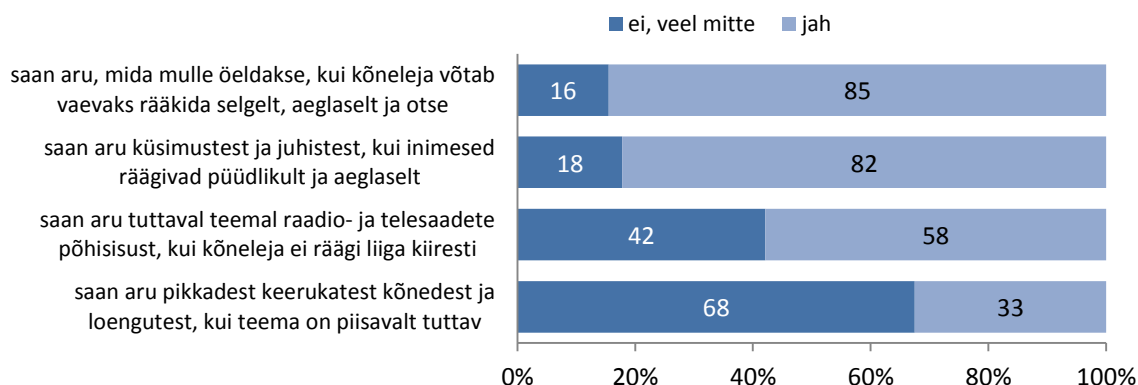
¹⁸ Võrreldes õpetajate arvamusega peavad õpilased erinevate osaoskuste õppimist üldiselt mõnevõrra kergemaks. Sarnaselt õpilastele pidasid ka õpetajad pigem kergeks saksakeelsete tekstide lugema õppimist ja saksa keele korrektse häälduse õppimist – poolte õpetajate arvates on nende oskuste õppimine õpilaste jaoks üsna kerge. Kõige keerulisemaks pidasid ka õpetajad saksa keele grammatika õppimist – 92% õpetajatest leidis, et nende õpilastel on seda üsna raske või väga raske õppida. Huvitav on see, et saksakeelsest kõnest aru saama õppimist pidasid õpilased pigem keeruliseks, samas kui õpetajad hindasid antud osaoskuse õppimist pigem kergeks.

Oma saksa keeles lugemise oskust hinnates leiab 90% õpilastest, et nad saavad aru tuttavatest sõnadest ning ka lihtsatest lausetest. Valdav enamus usub, et suudab leida infot reklaamidest ja sõiduplaanidest (83%) ning võib välja tuua põhipunktid tuttavatel teemadel kirjutatud lihtsatest ajaleheartiklitest (69%). Samas on vähem neid, kes suudavad enda hinnangul läbi lugeda pikki ja keerulisi tekste (25%) (vt Joonis 2.27).

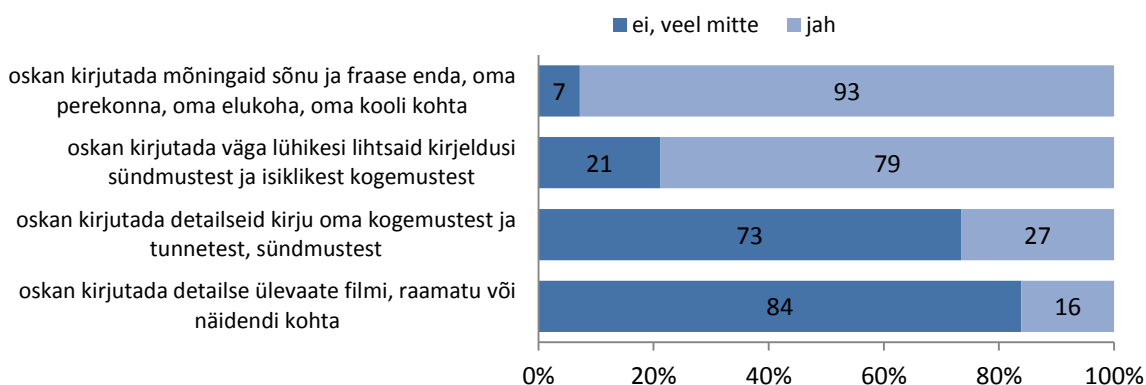
Joonis 2.27 Õpilaste hinnang saksakeelse teksti lugemise oskusele (%)

Saksa keele kuulamisoskuse hindamisel leiab 85% õpilastest, et on võimelised aru saada lihtsamast kõnest ning 82% lihtsatest juhistest. 58% on neid, kes saavad aru tuttaval teemal raadio- ja telesaate põhisisust ning kolmandik leiab, et saab aru ka pikkadest ja keerukatest kõnedest, juhul kui teema on tuttav (vt Joonis 2.28).

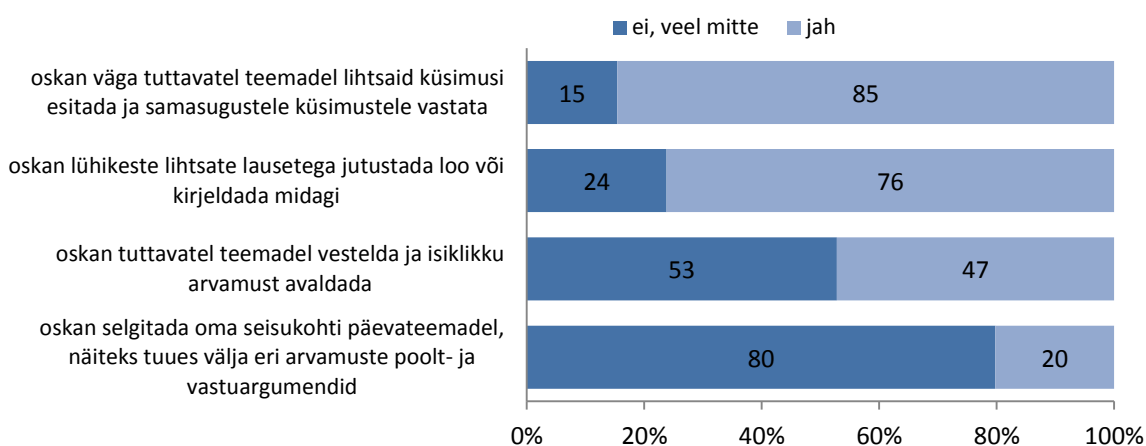
Joonis 2.28 Õpilaste hinnang saksa keele kuulamise oskusele (%)

Samas ollakse vähem kindlad oma kirjutamisoskuses. 93% õpilastest toob välja, et oskab enda hinnangul saksa keeles kirjutada lihtsamaid fraase ja sõnu oma elu kohta ning 79% arvab, et oskab kirjutada lühikesi lihtsaid kirjeldusi sündmustest ja isiklike kogemuste põhjal. Vaid 27% leiab, et oskab kirjutada detailseid kirju kogemustest, sündmustest ja tunnetest ning umbes veerand õpilastest oskab enda hinnangul kirjutada detailseid ülevaateid filmi, raamatu või näidendi kohta (vt Joonis 2.29).

Joonis 2.29 Õpilaste hinnang saksa keeles kirjutamise oskusele (%)

Eelnevate hinnangutega sarnane on ka arvamus enda rääkimisoskuse kohta saksa keeles. 85% oskab enda hinnangul esitada lihtsaid küsimusi ning nendele vastata ja 76% saab hakkama lihtsate lugude ning kirjeldustega. 47% arvab, et oskab vestelda tuttavatel teemadel ja isiklikku arvamust avaldada ja 20% oskab selgitada oma seisukohti päevateemadel, tuues välja eri arvamuste poolt- ja vastuargumendid (vt Joonis 2.30).

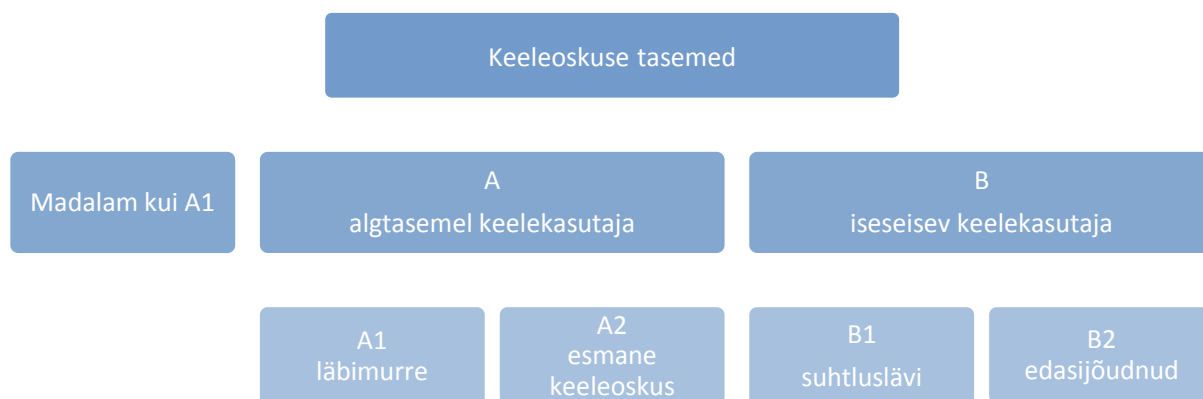

Joonis 2.30 Õpilaste hinnang saksa keeles rääkimise oskusele (%)

3 Saksa keele oskus

3.1 Osaoskuste taseme seos õpilase tausttunnustega

Õpilaste saksa keele oskust hinnati kolme erineva testiga: **lugemine**, **kuulamine** ja **kirjutamine** (n-ö osaoskused). Kõikide osaoskuste puhul anti 9. klasside õpilaste keeleoskusele testitulemuste põhjal üks järgnevatest hinnangutest¹⁹: madalam tase kui A1, A1 (läbimurde tase), A2 (esmise keeleoskuse tase), B1 (suhtlusläve tase) ning B2 (edasijõudnute tase). Keeleoskuse tasemete jaotus on esitatud alloleval joonisel (vt Joonis 3.1).

Joonis 3.1 Keeleoskuse tasemed (Allikas: Euroopa keeleõppe raamdokument, 2007)

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 25.01.2002. a määrusega sätestatud põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale²⁰ on õpilastel võimalik saksa keelt õppida A-võõrkeelena²¹, mille õpe algab I kooliastmes või B-võõrkeelena²², mille õpe algab II kooliastmes. Vastavalt nimetatud määruse lisa 8 pkt 1 p. 2 **taotletakse põhikooli võõrkeeleõpetusega, et õpilane saavutab A-võõrkeeles põhikooli lõpus keeleoskuse taseme, mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste (Euroopa Nõukogu B1 tase)**. Uue riikliku õppekava²³ lisa 2 alusel on keeleoskuse tasemed (A1, A2, B1 ja B2) osaoskuste lõikes alltasemeteks jaotatud ning nende sisuline kirjeldus on toodud lisa (vt Tabel 7.1).

¹⁹ Kuigi Euroopa keeleõppe raamdokument kirjeldab keeleoskuse 6 taset, siis vastavalt Põhikooli riikliku õppekava lisa 2 toodud eesmärkidele peaks põhikooli lõpetaja hea keeleoskuse tase saksa keele lugemise, kuulamise ja kirjutamise osas olema tasemel B1 (täpsemalt B1.1). Samuti on uuringutulemuste täpsuse huvides SurveyLang konsortsiumi poolt määratletud A1-keeleoskustaseme alampiir.

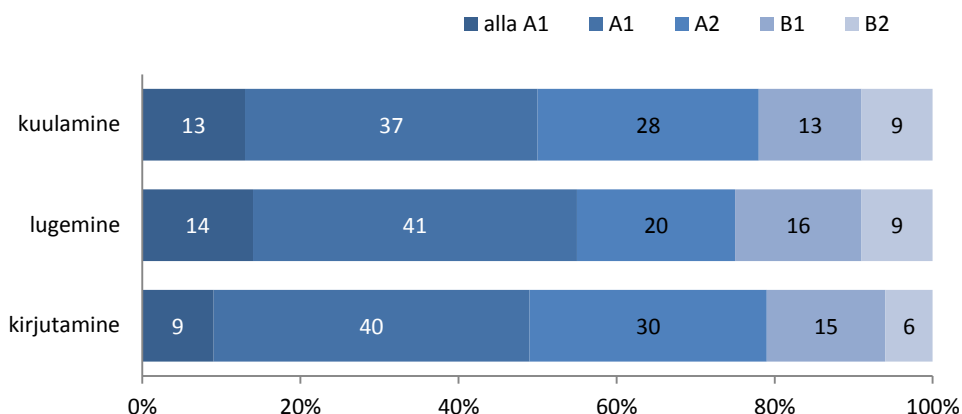
²⁰ Vabariigi Valitsuse 25. jaanuari 2002. a määruse nr 56 „Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12888846>) lisa 8.

²¹ A-võõrkeele õppimist alustatakse I kooliastmes, kusjuures kohustuslik on 3 ainetundi nädalas I kooliastmes (1.-3. klass), 9 ainetundi nädalas II (4.-6. klass) ja III (7.-9. klass) kooliastmes.

²² B-võõrkeele õppimist alustatakse II kooliastmes, kusjuures kohustuslik on 3 ainetundi nädalas II kooliastmes ja 9 ainetundi nädalas III kooliastmes.

²³ Uues riiklikus õppekavas (Vabariigi Valitsuse 06.01.2011. a määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>) lisa 2), mille järgi uuringus osalenud õpilased õppinud ei ole, on eesmärgid täpsemalt sõnastatud: A-võõrkeelena saksa keelt õppinud põhikooli lõpetajate puhul loetakse osaoskuste (lugemine, kuulamine ja kirjutamine) puhul heaks tasemeks B1.1 ning B-võõrkeele õppijate puhul A2.2. **Kokkuvõttes peaksid õpilased 9. klassi lõpus jõudma saksa keeles Euroopa Nõukogu A2 või B1 keeleoskustasemele.**

Allolevalt jooniselt (vt Joonis 3.2) on näha, et erinevate hinnatud osaoskuste lõikes – kuulamise, lugemise ja kirjutamise – on saksa keele õpilaste tase sarnane. Peamiselt on õpilased kõikide osaoskuste testides saavutanud taseme A1 või A2. Kuulamise osaoskuse puhul on 22% õpilastest saavutanud vähemalt B1 taseme, lugemise osas on õpilaste vastav osakaal 25% ning kirjutamises 21%. Samas on ka õpilasi, kelle osaoskused jäävad alla A1 taseme – kuulamise osaoskuste tulemuste järgi on selliseid õpilasi 13%, lugemisoskuse testis 14% ning kirjutamises 9%.

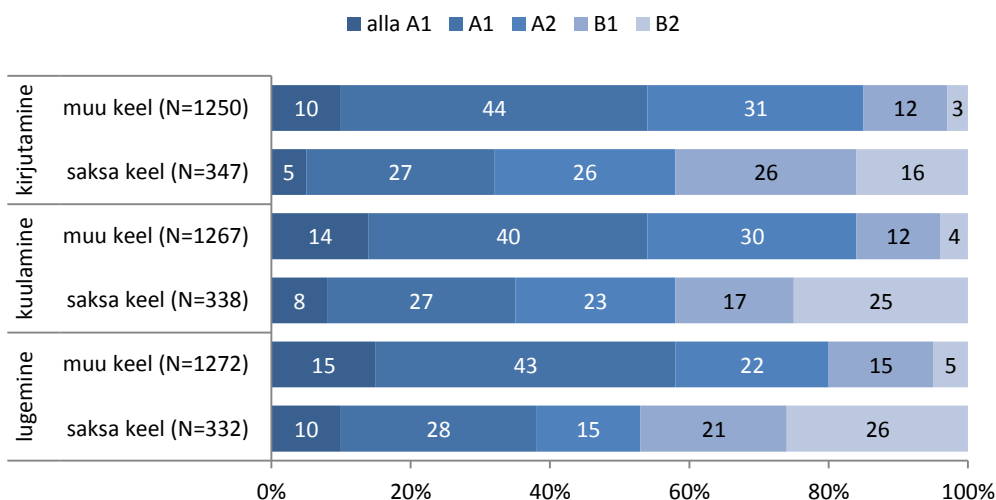
Joonis 3.2 Põhikoolilõpetajate saksa keele osaoskuste tase (%)

Ülaltoodud jooniselt on näha, et ca 50–55% õpilastest ei saavutanud uuringu tulemuste põhjal põhikooli lõpuks B-võõrkeele puhul eesmärgiks seatud keeleoskuse taset A2. Üheks põhjuseks võib olla see, et õpilaste saksa keele õpingute pikkus on erinev (vt Tabel 2.4). A-võõrkeelena oli saksa keelt õppinud vaid 21% õpilastest (ülejäänud õpilastel oli saksa keel B võõrkeeleks) ning tulemustest on näha, et umbes sama palju on ka vähemalt B1 taseme saavutanud õpilasi (A-võõrkeele eeldatav tase põhikooli lõpuks) (vt Tabel 2.3).

Saksa keele õppimisega alustas enamik õpilastest (61%) 6. klassis, kusjuures vene õppekeelega koolides on alustatud saksa keele õppega varem – 35% hakkas saksa keelt õppima 2. klassis (vt Tabel 2.4). Õpilased, kes on saksa keele õpingutega varem alustanud, on üldiselt ka erinevate osaoskuste puhul paremaid tulemusi saavutanud. 1. või 2. klassis saksa keele õpinguid alustanud õpilaste hulgas on võrreldes hiljem alustanutega tunduvalt enam A-võõrkeele puhul nõutava B1 taseme saavutanuid. Samas selgub, et 4.-5. klassis keeleõpingutega alustanud õpilaste hulgas on võrreldes hiljem alustanutega enam alla A1 tasemele jäänud õpilasi ning vähem neid, kelle tase on vähemalt B1. Samuti on 7.-8. klassis saksa keele õpinguid alustanute seas väga suur hulk õpilasi, kes ei ole lugemises saavutanud isegi A1 taset, ehkki võrreldes 4.-5. või 6. klassis alustanutega on siin ka mõnevõrra rohkem neid õpilasi, kes on saavutanud vähemalt B1 taseme (vt Joonis 7.1 lisas).

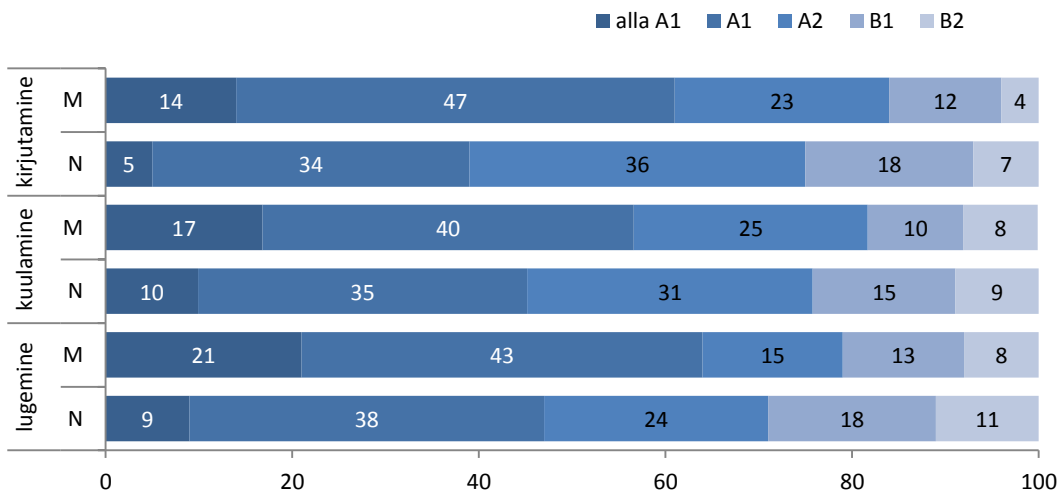
Esimese võõrkeelena saksa keelt õppinud õpilased on erinevates osaoskustes saavutanud tunduvalt paremaid tulemusi kui need, kelle esimeseks võõrkeeleks oli mõni muu keel. Saksa keelt esimese võõrkeelena õppinud õpilaste osaoskuste tase on umbes 40% juhtudest B1 või kõrgem, muu keelega alustanud õpilaste seas on antud taseme saavutanuid poole vähem (vt Joonis 3.3).

Esimene õpitav võõrkeel

Joonis 3.3 Esimese õpitud võõrkeele seos osaoskuste tasemega (%)²⁴

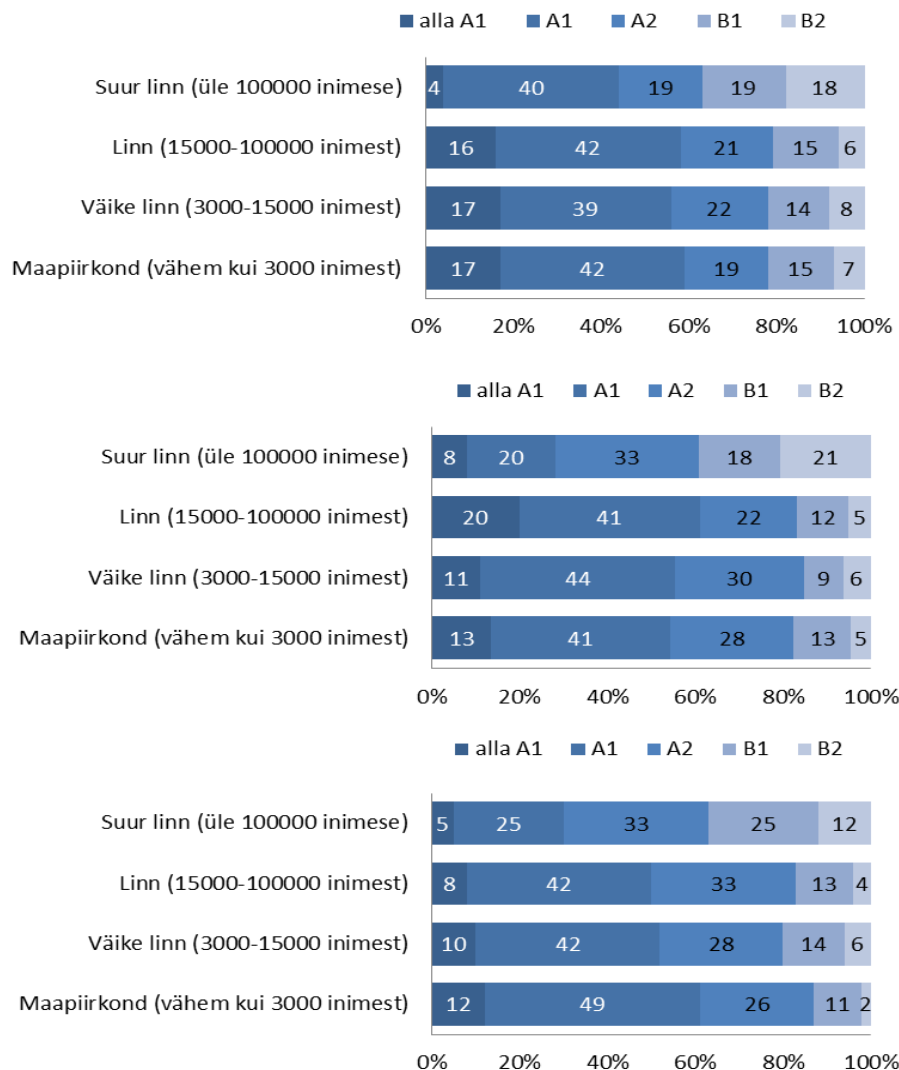
Poiste ja tüdrukute osaoskuste tase on mõnevõrra erinev (vt Joonis 3.4). Kõikide osaoskuste puhul on tüdrukute keeleoskuse tase kõrgem kui poistel – tüdrukute seas on enam neid, kes on saavutanud vähemalt B1 taseme, samas B2 taseme puhul on osakaalud sarnased.

Joonis 3.4 Saksa keele osaoskuste tase õpilaste soo alusel (%)

Vaadeldes õpilaste osaoskuste tulemusi sõltuvalt nende **elukohast**, võib märgata, et suurtest linnadest pärit õpilaste seas on võrreldes väiksemate asulate õpilastega vähem osaoskuste testides alla A1 taseme jäänuid ning enam B1 või B2 taseme saavutanud õpilasi. Samas ei ole märgata olulisi erinevusi teiste asulatüüpide vahel (vt Joonis 3.5).

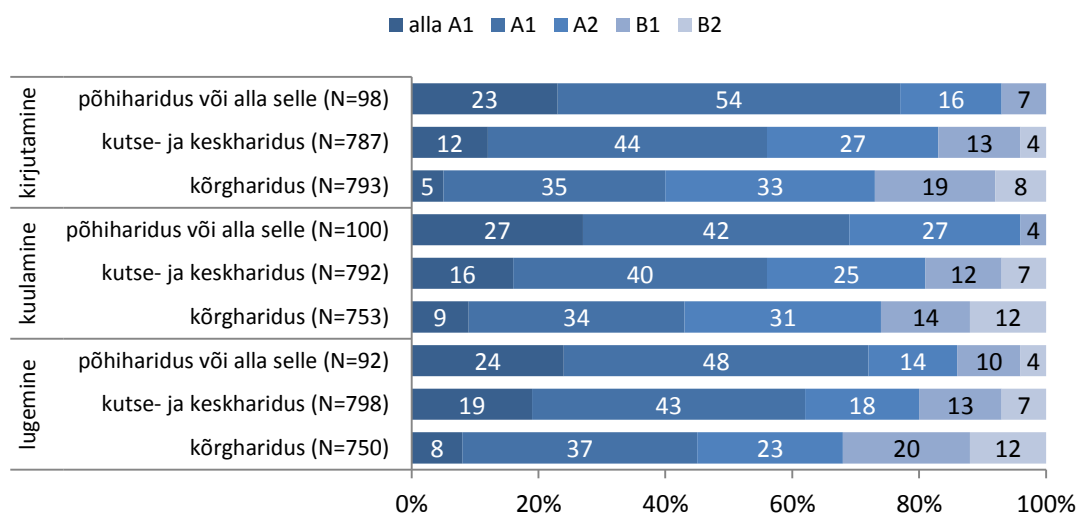
²⁴ Siin ja edaspidi tähistab „N” vastajate kaalutud arvu.

Joonis 3.5 Saksa keele osaoskuste tase õpilase elukoha alusel (%)

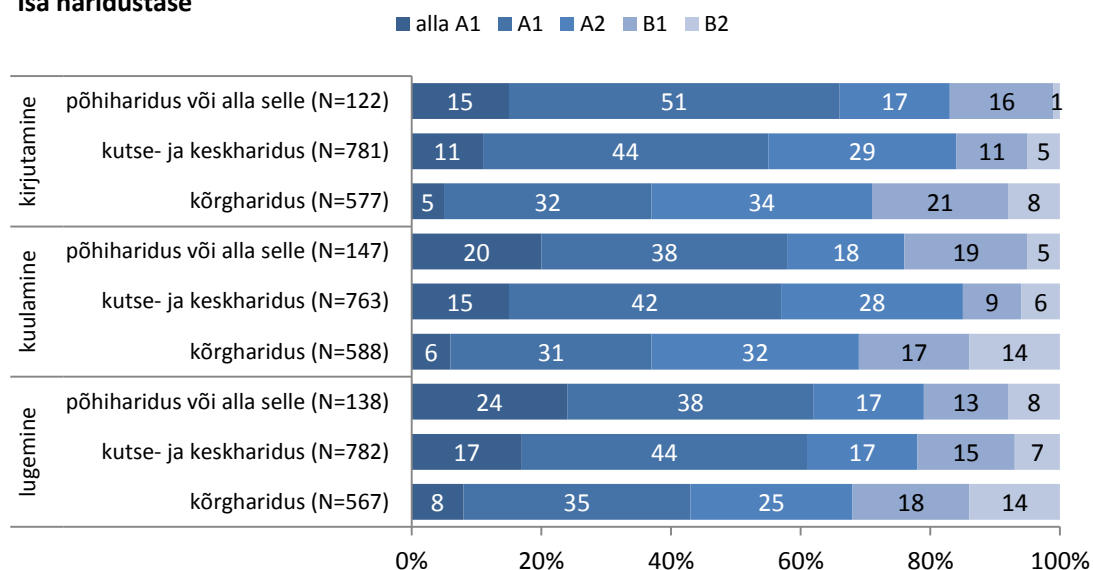
Õpilaste edukust mõjutab oluliselt **vanemate haridustase** ehk mida kõrgema õppeastme on ema või isa lõpetanud, seda paremad on ka õpilase tulemused kõikide osaoskuste testides. Erinevused tulemustes on eriti märgatavad, kui neid vaadelda emade haridustaseme lõikes (vt Joonis 3.6). Õpilastest, kelle emad on põhiharidusega või alla selle, on vähemalt 23% saanud testide tulemuseks alla A1 taseme, samas kui vastav näitaja jääb kõrgharidusega emadega õpilaste hulgas alla kümnendiku. Samuti osutub, et kõrgemalt haritud emade laste hulgas on enam B1 või B2 taseme saavutanuid, samas kui põhiharidusega või keskhariidusega emadega õpilaste hulgas on vastavad osakaalud väiksemad. Tulemused on sarnased ka õpilaste isade haridustaseme lõikes, ehkki nende puhul on seos veidi nõrgem (vt Joonis 3.7).

Ema haridustase

Joonis 3.6 Ema kõrgeima haridusastme seos õpilase osaoskuse tasemega (%)

Isa haridustase

Joonis 3.7 Isa kõrgeima haridusastme seos õpilase osaoskuse tasemega (%)

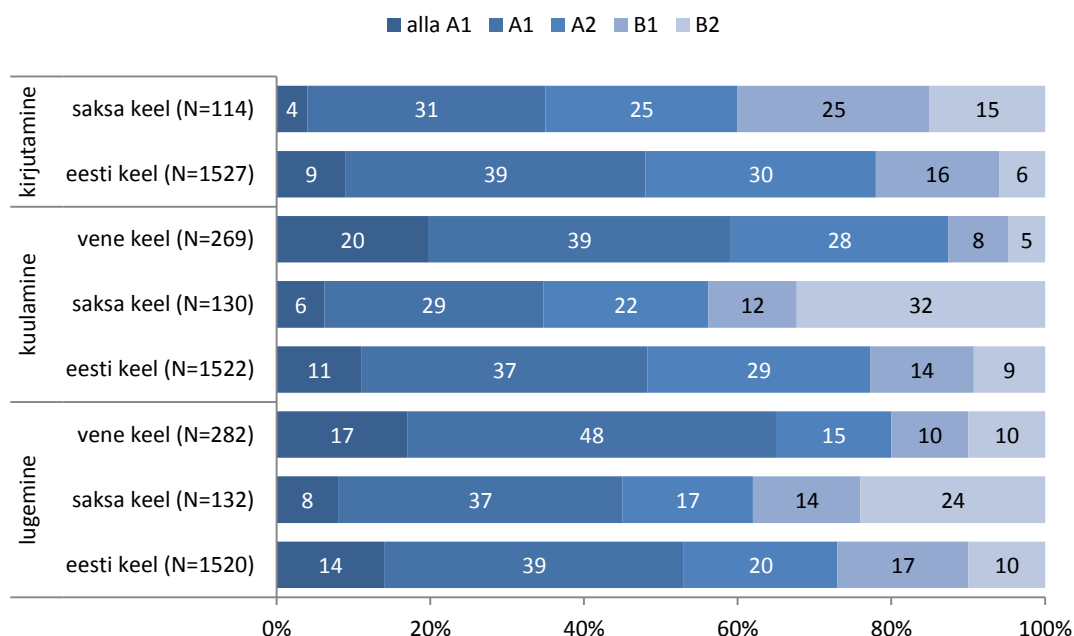
Joonistel on näha selge seos **õpilaste isade keeleoskuse** ja nende endi saavutatud taseme vahel lugemise ja kuulamise osaoskuste puhul ehk mida paremaks hindasid õpilased isade keeleoskust, seda parem oli ka nende endi keskmine tase vastavates osaoskustes (vt Joonis 7.3 lisas). Olulisi erinevusi jaotuste vahel ei esinenud kirjutamise osaoskuse puhul ega ka **emade keeleoskust** ja õpilaste tulemusi vaadeldes (vt Joonis 7.2 lisas).

Kõige sagedamini räägivad õpilased kodus eesti, vene või saksa keelt (vt Tabel 2.1). Õpilaste osaoskuste tasemetega leiti vene keele, eesti keele ja saksa keele kõnelemise seosed lugemise ja kuulamisega ning

eesti ja saksa keele seosed ka kirjutamisega (vene keele puhul ei olnud see seos statistiliselt oluline). Võrreldes õpilaste osaoskuste tasemeid **koduse keele** alusel, on ootuspäraselt saksa keelt kodus keskkonnas tihti rääkivate õpilaste seas oluliselt rohkem neid, kes on saavutanud kõrgema keeleoskustaseme võrreldes õpilastega, kelle peamine kodus räägitav keel on kas eesti või vene keel. Samas on ka nende õpilaste hulgas võrdlemisi palju neid, kes on jäänud tasemele alla A1 ning erinevate osaoskuste jaotuses on 35–50% saavutanud vähemalt B1 taseme. Kui võrrelda kodus peamiselt eesti ja vene keelt kasutavaid õpilasi, siis on märgata veidi kõrgemat taset kuulamisoskuse puhul peamiselt eesti keelt kodus rääkivate õpilaste seas. Lugemisoskuse puhul on tulemused aga võrdlemisi sarnased (vt Joonis 3.8).

Õpilase kodune keel

Joonis 3.8 Õpilase koduse keele seos osaoskuste tasemega (%)

Õpilaste kodus valitsevat üldist suhtumist haridusse peegeldab kaudselt seal leiduvate raamatute arv. Siin ei pruugi seos piirduda vaid keeleoskusega, vaid puudutab pigem õpilaste üldist teadmiste taset. **Kodus olevate raamatute arvu** (vt Joonis 2.6) ja õpilaste keeleoskuse vahel on oluline, kuid nõrk seos – õpilastel, kellel on kodus rohkem raamatuid, on saksa keele lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisoskuse tase kõrgem (korrelatsioonikordajad on positiivsed, kuid seosed siiski nõrgad, korrelatsiooni tugevus raamatute arvu ja erinevate osaoskuste vahel on keskmiselt 0,2).

Kodus on võimalik kasutada internetiühendusega arvutit 98%-l õpilastest. Saksa keelt õppides ja kodutöid tehes kasutavad õpilased arvutit erineval määral (vt Joonis 2.7), 36–64% õpilastest kasutab arvutit saksa keeles kirjutama, tekste lugema ja kõnest aru saama õppimiseks pigem harva. Peamiselt on arvuti abiks info leidmisel saksa keele kodutöö või ülesannete jaoks ning kodutöö või ülesannete tegemiseks.

Saksa keele kodutööde ja ülesannete tegemise eesmärgil arvuti kasutamise sagedus ei mõjuta oluliselt õpilaste osaoskuste tulemusi, nimelt on osaoskuste tulemuste vahelised erinevused sõltuvalt arvuti kasutamise sagedusest saksa keele kodutööde ja ülesannete jaoks või kodutööde tarbeks info otsimisest

väga väikesed (vt Joonis 7.5 ja Joonis 7.4 lisas). Mõneti üllatava tulemusena selgus, et õpilased, kes kasutavad arvutit *sageli saksa keeles kirjutama, lugema ja kõnet mõistma õppimiseks*, saavutavad erinevates osaoskustes üldiselt halvemaid tulemusi kui õpilased, kes kasutavad arvutit neil eesmärkidel *harva* või *mitte kunagi* – B1 ja B2 taseme saavutavad pigem õpilased, kes kasutavad arvutit neil eesmärkidel harvem (vt Joonis 7.6, Joonis 7.7 ja Joonis 7.8 lisas).

Üldjoontes olid paremad tulemused neil õpilastel, kes puutusid saksa keelega kokku ka väljaspool õppetunde ning kasutasid saksa keelt väljaspool kooli sagedamini (nt sõpradega saksa keeles suheldes, vt Joonis 7.9 ja Joonis 7.10 lisas); samuti neil, kes meedia vahendusel tihedamini saksa keelega kokku puutusid (nt saksakeelseid laule kuulates, vt Joonis 7.11 lisas).

Õpilastel paluti ka hinnata saksa keele kasulikkust. Uuringus ilmnas, et nende õpilaste testi tulemused, kes hindasid **keelt erinevate eesmärkidega** (nt reisimiseks, välismaalastega suhtlemiseks, võõrkeelse info ja kultuuri tarbimiseks, edasiõppimise või töötamise seisukohast jm, vt Joonis 2.12) **seoses kasulikuks, olid paremad** (vt Joonis 7.12, Joonis 7.13 ja Joonis 7.14 lisas).

Lisaks paluti õpilastel hinnata mitmete väidete toel oma keeleoskust. Korrelatsioonanalüüsi tulemused viitavad, et **õpilaste hinnangu oma keeleoskusele ning nende tegelikud tulemused ei ole tugevalt seotud** (vt Tabel 3.1). Oma oskuste hinnangu ja tegeliku saksa keele oskuse vahel ilmnas kõigi väidete lõikes küll statistiliselt oluline positiivne seos, kuid üldiselt oli see väga nõrk. Seega ei ole õpilase hinnang enda võõrkeeleoskusele kuigi suureks abiks prognoosimisel, milline võiks olla tema tegelik tase. Ilmnas, et korrelatsioon oli nõrgem kõige keerulisemate ülesannete sooritamisele antud hinnangute ja tegelike testitulemuste vahel.

Tabel 3.1 Korrelatsioonseosed²⁵ õpilaste hinnangute ja osaoskuste tulemuste vahel

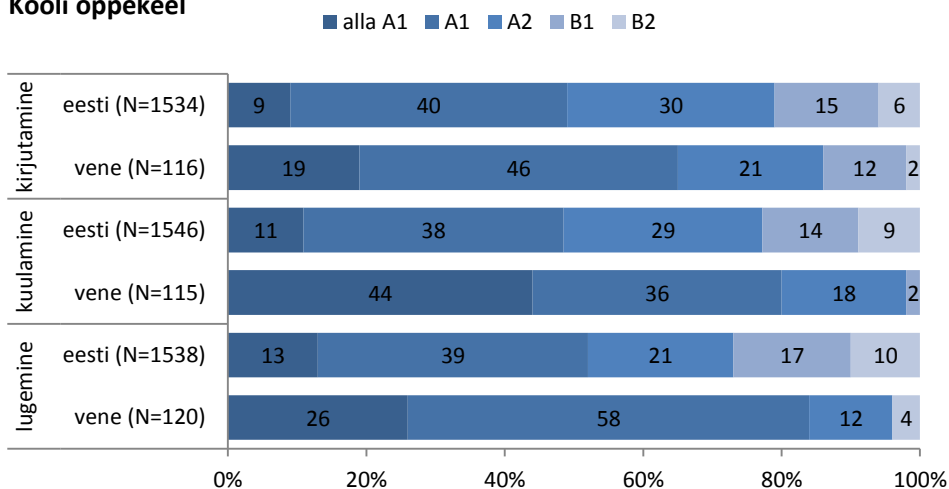
Hinnang	Lugemisoskuse tulemus	Kuulamisoskuse tulemus	Kirjutamisoskuse tulemus
Lugemine			
Saan aru tuttavatest sõnadest ja väga lihtsatest lausetest, näiteks reklaamplakatil	0,261		
Suudan leida infot näiteks reklaamidest, sõiduplaanidest	0,279		
Suudan leida põhipunktid tuttavatel teemadel kirjutatud lihtsatest ajaleheartiklitest	0,350		
Suudan kiiresti läbi lugeda pikki ja keerulisi tekste, leida mulle vajalikke üksikasju	0,118		
Kuulamine			
Saan aru, mida mulle öeldakse, kui kõneleja võtab vaevaks rääkida selgelt, aeglaselt ja otse		0,277	
Saan aru küsimustest ja juhistest, kui inimesed räägivad püüdlult ja aeglaselt		0,264	
Saan aru tuttavat teemal raadio- ja teleasaadete põhisisust, kui kõneleja ei räägi liiga kiiresti		0,284	
Saan aru pikkadest keerukatest kõnedest ja loengutest, kui teema on piisavalt tuttav		0,090	
Kirjutamine			
Oskan kirjutada mõningaid sõnu ja fraase enda, oma perekonna, oma elukoha, oma kooli kohta			0,219
Oskan kirjutada väga lühikesi lihtsaid kirjeldusi sündmustest ja isiklikest kogemustest			0,307
Oskan kirjutada detailseid kirju oma kogemustest ja tunnetest, sündmustest			0,216
Oskan kirjutada detailse ülevaate filmi, raamatu või näidendi kohta			0,137

²⁵ Kõik seosed on statistiliselt olulised ($p < 0.001$)

3.2 Osaoskuste taseme seos kooli ja saksa keele tundide tausttunnustega

Lisaks kodus õpilaste endi või nende pere poolt sagedamini räägitavale keelele mõjutab saksa keele osaoskuste taset ka **kooli õppekeel** (antud uuringus ka testi täitmiskeel). Õpilastest 90% õpib eestikeelses koolis ning 10% õpilaste koolides on õppekeeleks vene keel. Õpilaste osaoskuste testide tulemused on kooli õppekeele jaotuses märgatavalt erinevad. Vene õppekeelega koolides õppivate õpilaste tulemustes võib märgata võrreldes eesti õppekeelega koolide õpilastega enam neid õpilasi, kelle osaoskuste testide tulemused on jäänud alla A1 taseme – kirjutamise osaoskuse puhul on eesti õppekeelega koolide õpilaste vastav näitaja 9% ning vene õppekeelega koolide puhul 19%. Kuulamise osaoskuse tulemused on vastavalt 11% (eesti õppekeel) ja 44% (vene õppekeel) ning lugemistaseme puhul 13% (eesti õppekeel) ja 26% (vene õppekeel). Sarnaselt võib märkida, et Eesti õppekeelega koolides on suurem osakaal neid õpilasi, kes on osaoskustes saavutanud vähemalt B1 taseme – kui eesti õppekeelega koolide õpilaste hulgas on B1 või B2 taseme saavutanud keskmiselt 24% õpilastest, siis vene õppekeelega koolide õpilaste seas on vastav näitaja 7% (vt Joonis 3.9). Seejuures on oluline ka märkida, et vene õppekeelega koolide õpilased alustasid saksa keele õpingutega mõnevõrra varem kui eesti õppekeelega koolide õpilased (vt Tabel 2.4).

Kooli õppekeel

Joonis 3.9 Kooli õppekeele seos õpilase osaoskuse tasemega (%)

Kooli asukohta lõikes on osaoskuste tulemused esitatud lisas olevatel joonistel (vt Joonis 7.15, Joonis 7.16, Joonis 7.17). Osaoskuste lõikes maakondade tulemused üldiselt küll erinevad, kuid nii kirjutamise kui kuulamise osaoskustel on Tallinnast päris õpilaste seas enim B2 taseme saavutanuid. Edukate tulemustega paistab silma ka Lääne-Virumaa, kus on lugemise ja kuulamise osaoskuse testides B2 tasemeid saavutanud umbes veerand ning kirjutamises kümnendik õpilasi. Tulemuste tõlgendamisel tuleb kindlasti silmas pidada, et mitmes maakonnas oli vastanud õpilaste arv küllaltki väike, näiteks Hiiumaal vaid 10.

Lugemisoskuse osas on enam kui pooled õpilastest saavutanud vähemalt B1 taseme Lääne-Virumaal ning ligi pooled Tallinna ja Läänemaa õpilased. Raplamaa õpilastest on vastava tulemuse saavutanud 28%, kuid teistes maakondades jääb tulemus alla selle. Valgamaal ja Ida-Virumaal on vähemalt B1 taseme

saavutanute osakaal 13%, mis on maakondade lõikes madalaim tulemus. Alla A1 taseme jäänute osakaal on kõrgeim Põlvamaal (39%), Harjumaal (28%) ja Ida-Virumaal (25%).

Ka **kuulamisoskuse** osas on Lääne-Virumaa õpilaste hulgas enim vähemalt B1 taseme saavutanuid (44%). Sellele järgnevad Tallinn (43%) ning Hiiumaa (40%). Teiste maakondade lõikes jääb vastava taseme saavutanute osakaal üldjuhul 13–26% vahele, vaid Läänemaa, Ida-Virumaa ning Harjumaal õpilaste vähemalt B1 taseme saavutanute osakaalud jäävad alla 10%. Alla A1 taseme jäänute kõrge osakaalu poolest paistab selgelt silma Ida-Virumaa (42%), millele järgneb Harjumaal (19%). Lääne-Virumaa ja Hiiumaa õpilastest mitte ühegi tulemus ei jäänud alla A1 tasemele.

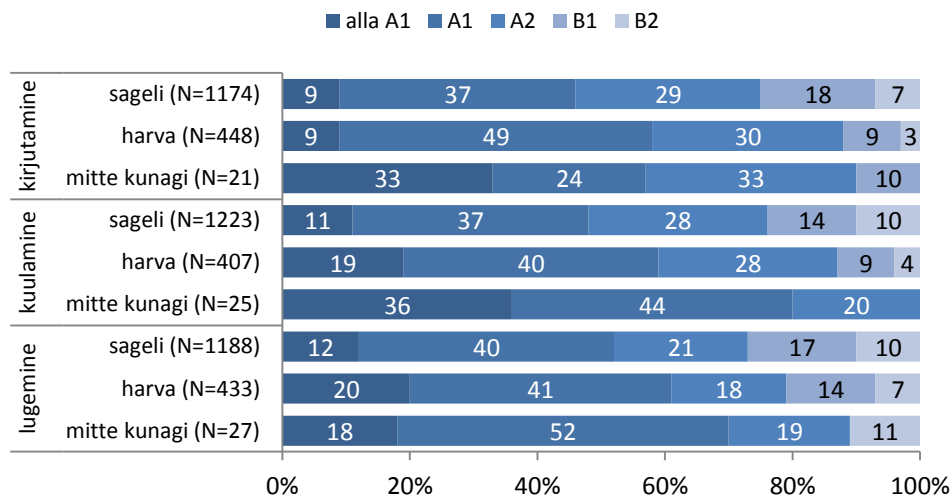
Tulemused on võrdlemisi sarnased ka **kirjutamisoskuse** puhul. Kõrgeim osakaal vähemalt B1 taseme saavutanud õpilasi elab taaskord Lääne-Virumaal (50%) ning sellele järgnevad Tallinna õpilased (43%). Kõige vähem on B1 ja B2 tulemusi saavutanud õpilasi Harjumaal (5%) ja Saaremaal (3%) õpilaste seas. Alla A1 taseme on kirjutamisoskuse testil saanud 30% Põlvamaa õpilastest ning 18% Valgamaa õpilastest. Kõikide Lääne-Virumaa, Hiiumaa ja Läänemaa õpilaste tulemused olid vähemalt A1 tasemel.

Õpilaste arv saksa keele tundides on kooliti erinev (vt Joonis 2.15). Keskmiselt on saksa keele klassis 6–10 õpilast (40%) või 11–15 õpilast (42%). Seejuures 11–15 õpilast keelerühmas on enam levinud suuremates asulates, 6–10 õpilast on keelerühmades pigem väiksemates asulates. Osaoskuste lõikes on õpilaste tasemete jaotus sõltuvalt õpilaste arvust keeletunnis mõnevõrra erinev. Kuigi analüüsist selgub, et vähemalt 21 õpilasega saksa keele klasside õpilaste seas on võrreldes väiksemate klasside õpilastega oluliselt enam vähemalt B1 tulemuse saavutanuid, siis tuleks silmas pidada, et suurte klasside osakaal on suhteliselt väike (niisamuti on küllaltki vähe neid õpilasi, kelle keelerühmas on kuni 10 õpilast). Võrreldes õpilaste tulemusi vastavalt sellele, kas nende keelerühma suurus on 11–15 või 16–20 õpilast, selgus, et **kirjutamise** osaoskuse puhul saavutasid paremaid tulemusi õpilased, kelle keelerühma suurus oli 11–15 õpilast (23% õpilastest saavutas vähemalt B1 taseme, võrdluseks õpilastest, kelle rühma suurus oli 16–20 õpilast, saavutas antud taseme 11%). **Kuulamise ja lugemise** osaoskuste puhul ei erinenud õpilaste tulemused oluliselt keelerühma suuruse lõikes (vt Joonis 7.18 lisas).

Saksa keele õppetundide arv nädalas on kooliti erinev, kuid peamiselt on 9. klassis tunde 3 või 4, vähestel juhtudel ka vähem või rohkem (vt Joonis 2.16). Vaadeldes osaoskuste testide tulemusi **keeletundide arvu** lõikes, on näha, et parimad tulemused on õpilastel, kellel on nädalas neli õppetundi – nii lugemises, kuulamises kui kirjutamises on õpilastest vähemalt 70% saavutanud B1 või B2 taseme, mis on oluliselt parem tulemus võrreldes nädalas kuni 3 tundi õppivate õpilastega. Koolides, kus on viis või enam saksa keele tundi nädalas, on tulemused teistega võrreldes oluliselt kehvemad, kuid tuleb silmas pidada, et ka nende koguarv on võrdlemisi väike, seega võib tulemus olla mõjutatud pigem muudest teguritest (vt Joonis 7.19 lisas).

Järgnevalt vaadeldakse neid tunnuseid, mis kirjeldavad saksa keele tunnis toimuvat. Õpilaste saksa keele osaoskuste tase on seotud sellega, **kui sageli õpetaja räägib tunnis saksa keeles, kui ta pöördub kogu klassi või üksikute õpilaste poole**. Õpilaste hinnangul räägivad õpetajad sagedamini saksa keeles, kui nad pöörduvad kogu klassi poole, ja harvem, kui pöördumine puudutab ühte või kahte õpilast (vt Joonis 2.20). Üldiselt on õpilaste osaoskuste tase kõrgem nende õpilaste puhul, kelle õpetaja kasutab klassi poole pöördudes sagedamini saksa keelt. Osaoskuste lõikes on õpilaste tulemused kõrgemal tasemel kuulamise ja kirjutamise osas vastavalt sellele, kui sageli õpetaja tunnis saksa keeles räägib (vt Joonis 3.10). Võib eeldada, et kui õpilaste saksa keele oskus on nõrk, kasutab õpetaja tunnis sagedamini saksa keele asemel kooli õppekeelt.

Õpetaja räägib kogu klassile

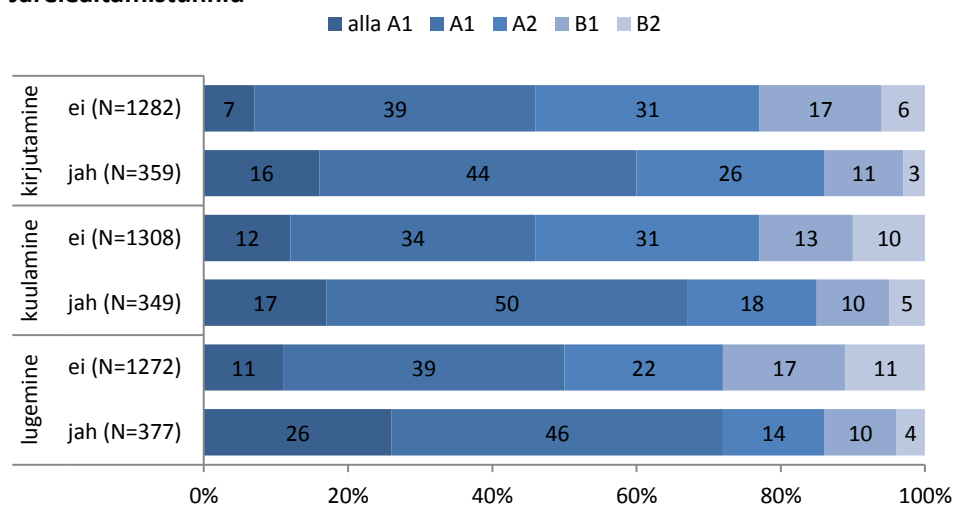

Joonis 3.10 Seos õpetaja saksa keele kasutamisega kogu klassi poole pöördudes õpilaste osaoskuste tasemega (%)

Õpilased ise räägivad saksa keelt peamiselt **klassi ees olles või õpetajaga rääkides**. Kõige vähem kasutatakse saksa keelt omavahel rääkimiseks ning rühmatööd tehes (vt Joonis 2.19). Ka saksa keele tunnis kasutamise sageduse ning tulemuste seosed on selgemad õpetajaga rääkimise ning klassi ees esinemise puhul. Õpilased, kes sageli õpetajaga saksa keeles räägivad, on kõikides osaoskustes saavutanud sagedamini vähemalt B1 taseme (vt Joonis 7.20 lisas). Sarnane trend on märgatav ka kogu klassi ees rääkimise puhul (vt Joonis 7.21 lisas). Kuigi ka rühmatöö tegemise ja omavahel rääkimise sagedus on õpilaste tulemustega seotud, siis on tulemused osaoskuste lõikes ühtlasemalt jaotunud ning erinevused väiksemad (vt Joonis 7.22 lisas).

Saksa keele **järeleaitamistundides** on käinud 22% õpilastest ning keeleõppes andekamatele mõeldud tundides vaid 3% (vt Tabel 2.5). Nii järeleaitamistundides kui ka andekatele õpilastele mõeldud lisatundides käinud õpilased on osaoskuste testides saavutanud tundides mittekäinud õpilastega võrreldes madalamaid tulemusi. Näiteks on järeleaitamistundides käinud õpilaste lugemise osaoskuse tase 26% õpilastel jäänud alla A1 taseme ning ka B1 ja B2 taseme saavutanud õpilaste osakaal on 14%, mis on kaks korda madalam teistest. Tulemus on seletatav tõsiasi, et üldjuhul käivad järeleaitamistundides õpilased, kelle keeleõpingud kulgevad keskmisest vähem edukalt (vt Joonis 3.11).

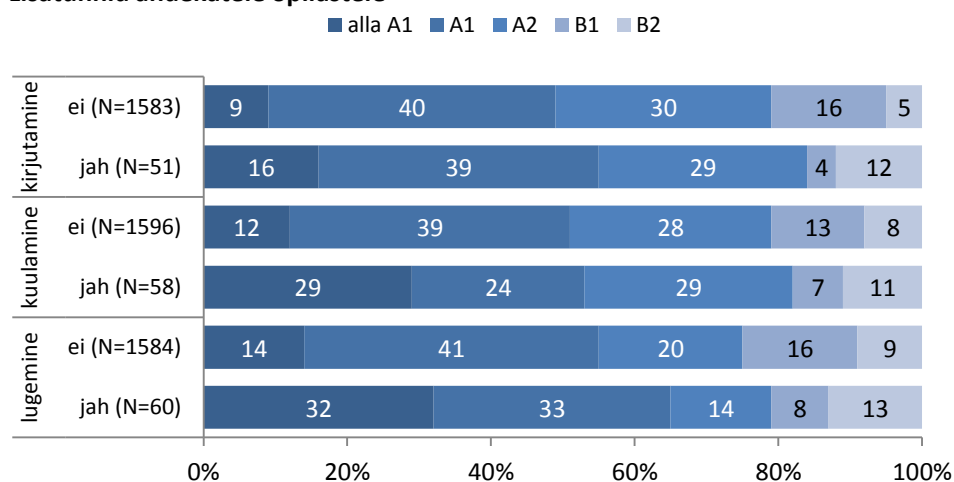
Järeleaitamistunnid

Joonis 3.11 Saksa keele järeleaitamistundides käimise seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

Andekatele õpilastele mõeldud täiendavates saksa keele tundides käinute tulemused osaoskuste lõikes osas väga palju ei erine, ent siiski on näha, et lisatundides käinute tulemused on pisut nõrgemad kui teistel (vt Joonis 3.12). Kuna tegemist on nimelt andekatele mõeldud lisatundidega, siis on väga keeruline leida põhjendust „andekate” madalamatele tulemustele. Kuigi tulemus on üllatav, võib põhjus peituda selles, et selliseid lisatunde pakutakse koolides võrdlemisi vähe ja tundides käinud õpilaste madala arvu tõttu on kaheldav tulemuste üldistatavus.

Lisatunnid andekatele õpilastele

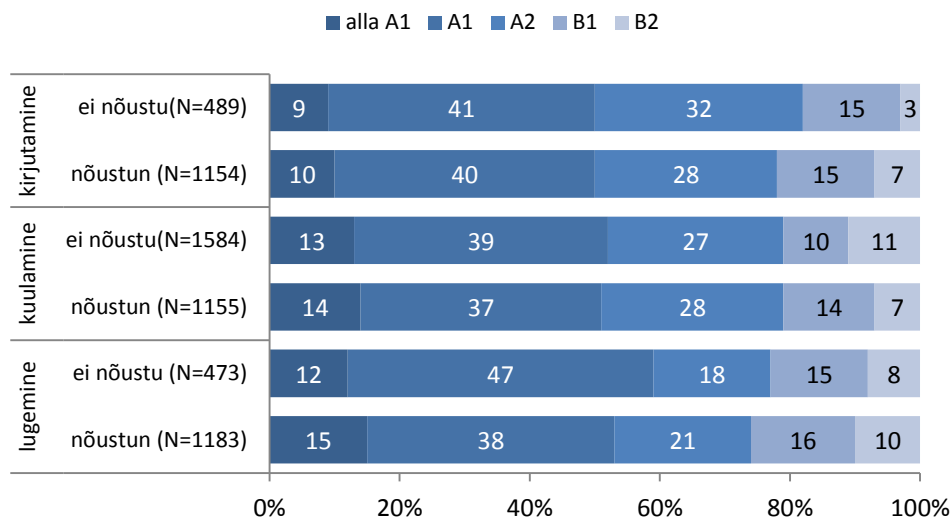

Joonis 3.12 Andekatele õpilastele mõeldud saksa keele lisatundides käimise seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

Pea kolmveerand õpilastest väitis, et neile meeldib nende saksa keele õpetaja ning nende saksa keele õpetaja pingutab, et tunde õpilastele huvitavaks teha; veidi üle poole õpilastest arvas, et nende saksa keele õpetaja on range (vt Joonis 2.23). Siiski, seost saksa keele õpetaja meeldivuse ja õpilase osaoskuse

taseme vahel ei esine – tulemused on küllaltki võrdsed olenemata sellest, kas õpilastele nende õpetaja meeldib või mitte (vt Joonis 3.13).

Saksa keele õpetaja meeldib õpilastele

Joonis 3.13 Saksa keele õpetaja meeldivuse seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

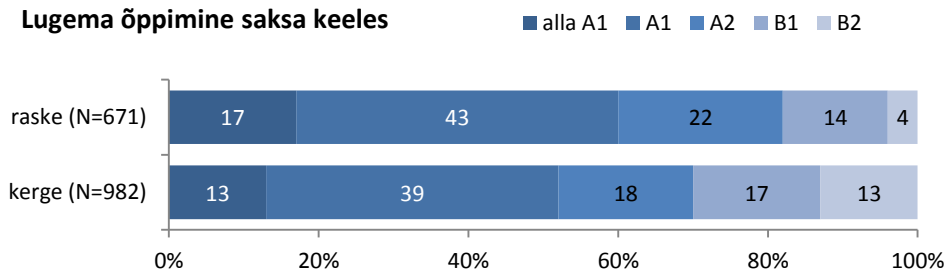
Kodus **saksa keele õppimise peale kulutatava aja** seost keeletesti tulemustega uuriti korrelatsiooni abil. Seos saksa keele kodutööde ja ülesannete tegemisele kuluva aja ning erinevate osaoskuste tulemuste vahel on väga nõrk. Lugemisoskuse puhul on korrelatsioonikoefitsient 0,08, kuulamisoskuse puhul 0,09 ja kirjutamisoskuse puhul 0,22. Seega, õpilased, kes saavutasid paremaid tulemusi, kulutavad saksa keele koduste ülesannete peale õige natuke rohkem aega.

Üldiselt ei pea õpilased saksa keele õppimist väga keeruliseks. Saksakeelsete tekstide lugema õppimist peavad kergeks üle poole õpilastest, veidi vähem kui pooled leiavad, et saksa keeles kirjutama õppimine on kerge. Raskemaks peetakse saksakeelsest kõnest aru saama õppimist – 64% peab seda enda jaoks raskeks (vt Joonis 2.26). Eesti õppekeelega koolides oli võrreldes venekeelsete koolidega enam neid õpilasi, kes hindasid raskeks saksakeelse teksti lugemist ja saksa keeles kirjutamist – 43% eesti õppekeelega koolide õpilastest leidis, et saksakeelsete tekstide lugema õppimine on raske, vene õppekeelega koolide puhul oli neid õpilasi 24%; kirjutamise puhul pidasid selle õppimist raskeks vastavalt 56% ja 24% õpilastest. Saksakeelsest kõnest aru saama õppimise puhul pidasid seda aga keerulisemaks vene õppekeelega koolide õpilased – 72%, võrdluseks eesti õppekeelega koolide õpilastest pidas antud oskuse õppimist keeruliseks 63%.

Õpilaste poolt antud hinnangu ning saavutatud osaoskuse taseme vahel olevad seosed on olulised ning need õpilased, kes pidasid vastava oskuse õppimist kergeks, saavutasid sagedamini paremad tulemused. Õpilased, kes peavad **saksa keeles lugema õppimist** pigem kergeks, saavutasid põhikooli lõpuks sagedamini lugemisoskuse osas taseme B1 (30% õpilastest). Õpilastest, kelle hinnangul on saksa keeles lugema õppimine pigem raske, saavutasid vähemalt B1 taseme 18%. Samuti oli nende seas, kes pidasid lugema õppimist kergeks, vähem neid, kes saavutasid taseme A1 või alla selle (vt Joonis 3.14).

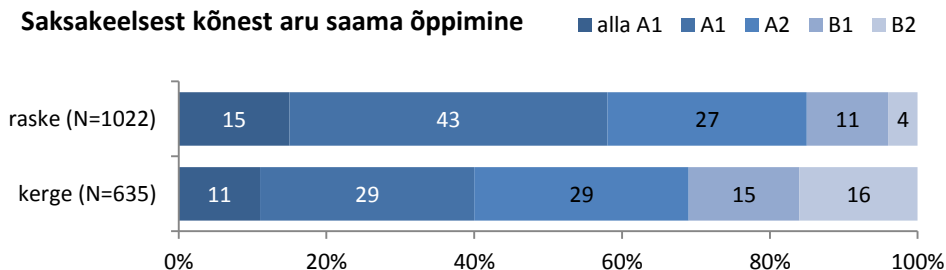
Lugema õppimine saksa keeles

Joonis 3.14 Saksa keeles lugema õppimise raskusastme seos õpilaste lugemisoskuse tasemega (%)

Sarnane tendents ilmneb ka **saksakeelsest kõnest aru saama õppimise** puhul – õpilased, kelle hinnangul on antud oskuse õppimine pigem kerge, saavutasid vähemalt B1 taseme 31%, seevastu neist, kes pidasid seda raskeks, saavutas antud taseme 15% (vt Joonis 3.15).

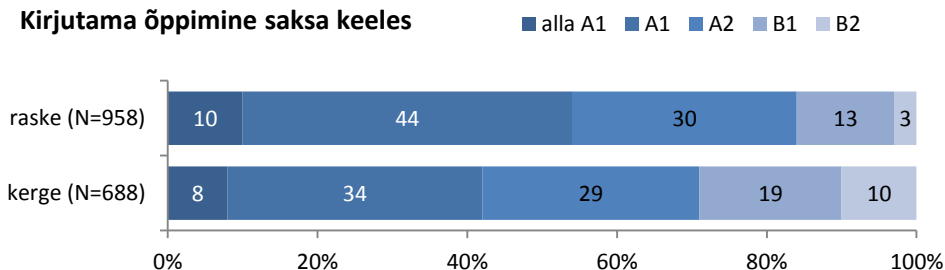
Saksakeelsest kõnest aru saama õppimine

Joonis 3.15 Saksakeelsest kõnest aru saama õppimise raskusastme seose õpilaste kuulamisoskuse tasemega (%)

Õpilastest, kes pidasid **saksa keeles kirjutama õppimist** raskeks, saavutas üle poole vaid A1 taseme või alla selle, saksa keeles kirjutama õppimist pigem kergeks hinnanute seas oli neid õpilasi 42%. Samuti oli saksa keeles kirjutama õppimist kergeks hinnanud õpilaste seas enam neid, kes saavutasid vähemalt B1 taseme (vt Joonis 3.16).

Kirjutama õppimine saksa keeles

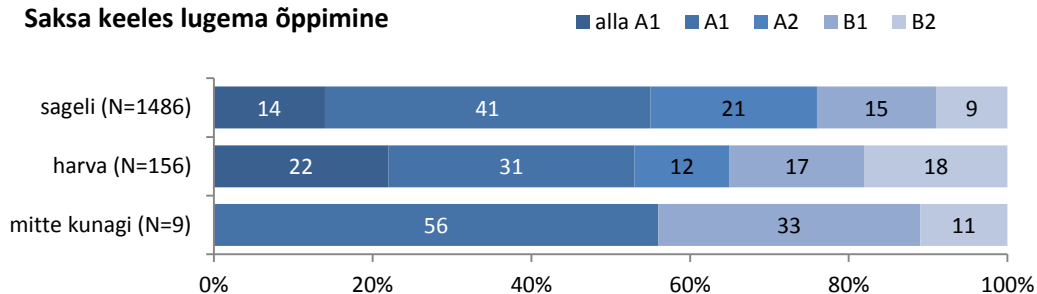

Joonis 3.16 Saksa keeles kirjutama õppimise raskusastme seos õpilaste kirjutamisoskuse tasemega (%)

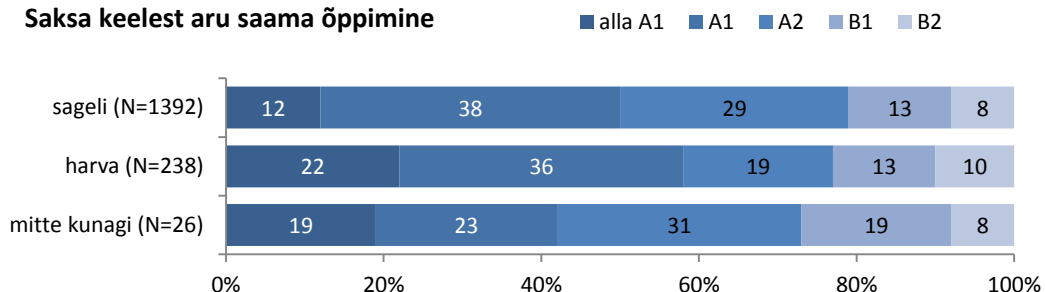
Enamiku õpilaste hinnangul tegeletakse saksa keele tunnis erinevate oskuste arendamisega igas tunnis. Teistest veidi enam pööratakse tähelepanu järgmistele oskustele: rääkimine, grammatika, tekstide lugemine ja sõnavara. Mõnevõrra vähem pööratakse tähelepanu kirjutama õppimisele ning kõnest aru saama ja korrektse häälduse õppimisele. Allpool toodud joonisel (vt Joonis 3.17) on näha, et siinkohal seost osaoskuste käsitlemise sageduse ning õpilaste tulemuste vahel pigem ei esine, v.a. lugemise osaoskus, mille puhul on lugema õppimisele harvem tähelepanu pöörates küll rohkem B1 taseme

saavutanuid, ent samas enam ka alla A1 tasemele jäänuid. Siin võib seletuseks olla see, et õpilased ei teadvusta endale konkreetsete ülesannete puhul, et selle raames õpetatakse neile saksa keeles lugema õppimist ja seega ei ilmne ka tulemustes erinevusi.

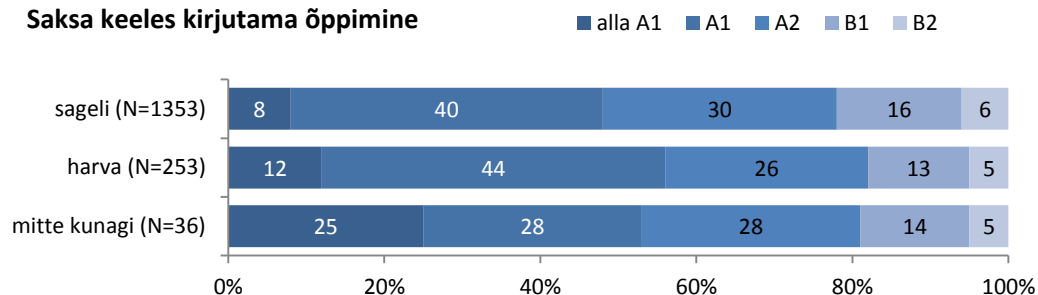
Saksa keeles lugema õppimine

Saksa keelest aru saama õppimine

Saksa keeles kirjutama õppimine

Joonis 3.17 Saksa keele tundides osaoskuste käsitlemise sageduse seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

Märkus: joonisel on välja toodud lugemisoskuse arendamise sageduse seos õpilaste lugemisoskuse tasemega, kõnest aru saamise arendamise sageduse seos õpilaste kuulamisoskusega ning kirjutama õppimise seos õpilaste kirjutamisoskuse tasemega.

3.3 Kokkuvõte õpilaste saksa keele oskusest

Saksa keele osaoskuste testides on õpilased saavutanud kõikide osaoskuste lõikes peamiselt taseme A1 või A2. Esimese võõrkeelena saksa keelt õppinud õpilased (21%) saavutasid vähemalt B1 taseme keskmiselt 40% juhtudest. Vähemalt teise keelena saksa keelt õppinud õpilastest saavutas vähemalt B1 taseme kuulamises 22% õpilastest, lugemises 25% ja kirjutamises 21%.

Tulemuste seos õpilaste taustaga

Nagu mainitud ülalpool, on A-võõrkeelena saksa keelt õppinud õpilaste tulemused keskmiselt oluliselt tugevamad kui B-võõrkeelena keelt õppinutel. See on selgelt seotud ka keeleõpingute kestusega – 1.–3. klassis saksa keelt õppima hakanud õpilaste seas on palju enam neid, kes on saavutanud vähemalt B1 taseme. Võrreldes varem ja hiljem keeleõpinguid alustanud õpilastega, on enim alla A1 keeletaseme saavutanuid nende õpilaste hulgas, kes alustasid õpinguid 4.–5. klassis.

Õpilaste soo lõikes tulemusi vaadates on näha, et neiude hulgas olid tulemused üldiselt kõrgemad kui noormeestel, kuid B2 taseme saavutanute osakaalud olid sarnased. Rolli mängib ka õpilaste elukoht – suurtest linnadest (Tallinnast) pärit õpilaste seas oli võrreldes teiste asulatüüpidega vähem alla A1 saavutanuid ning rohkem neid, kes on saavutanud vähemalt B1 taseme.

Õpilaste koduse keele põhjal märkimisväärsed erisusi tulemustes välja tuua ei saa. Õpilased, kelle kodune keel on eesti keel, saavutasid mõnevõrra paremaid tulemusi kuulamise osaoskuse testides, võrreldes kodus vene keelt rääkivate õpilastega. Samas lugemisoskuse tulemused olid sõltumata kodusest keelest võrdlemisi sarnased ning kirjutamise osaoskuse puhul ei olnud tulemused statistiliselt erinevad.

Positiivne seos on ka õpilaste vanemate haridustaseme ning õpilaste keeleoskuse vahel, eriti võib seda märgata seoses emadega. Seega õpilased, kelle vanematel on kõrgem haridustase, saavutavad ka kõrgemaid tulemusi. Ühtlasi on paremaid tulemusi saanud need õpilased, kes annavad hea hinnangu oma isade saksa keele oskusele – seos emade keeleoskuse ja õpilaste tulemuste vahel oli nõrgem.

Mõneti üllatav on tulemus, et kuivõrd arvuti kasutamise sagedus saksa keele kodutööde või ülesannete tegemiseks osaoskuste tulemusi eriti ei mõjutanud, on negatiivne seos arvuti kasutamise saksa keeles kirjutama, lugema ja kõnet mõistma õppimise sageduse ja õpilaste keeleoskuse vahel – sel eesmärgil arvutit sageli kasutavad õpilased saavutasid halvemaid tulemusi kui samal eesmärgil arvutit harva või mitte kunagi kasutavad õpilased.

Ootuspäraselt on paremad tulemused nendel õpilastel, kes on saksa keelega kokku puutunud ka väljaspool saksa keele tunde, näiteks osaledes saksa keele võistlusel. Ühtlasi said paremaid tulemusi need õpilased, kes pidasid keelt erinevates olukordades kasulikumaks kui keelt vähem kasulikuks pidanud õpilased.

Tulemuste seos kooli ja saksa keele tundide taustaga

Õpilaste tulemused erinevad oluliselt sõltuvalt kooli õppekeelest. Vene õppekeelega koolide õpilaste seas on enam neid, kelle osaoskuste tase jääb alla A1. Samuti on vene õppekeelega koolides võrreldes eesti

Õppekeele koolidega väiksem osakaal B-taseme saavutanuid – kui eesti õppekeele koolide õpilaste hulgas on B1 või B2 taseme saavutanud keskmiselt 24% õpilastest, siis vene õppekeele koolide õpilaste seas on vastav näitaja 7%.

Maakondade lõikes võib kõikide osaoskuste heade tulemuste põhjal esile tõsta Lääne-Virumaa ja Tallinna õpilasi ning lugemisoskuse osas ka Läänemaa ja kuulamisoskuse osas Hiiumaa õpilasi. Suure alla A1 taseme jäänud õpilaste osakaalu poolest paistavad lugemisoskuse osas silma Põlvamaa, Harjumaa ning Ida-Virumaa, kuulamisoskuse osas Ida-Virumaa ning Harjumaa ja kirjutamisoskuse osas Põlvamaa ja Valgamaa.

Õpilaste tulemuste seos keelerühmade suurusega erineb osaoskuste lõikes. Kuivõrd võrreldes teiste rühmadega olid väga head tulemused vähemalt 21 õpilasega keelerühmades, tuleb arvestada, et sellise suurusega klasse on väga vähe. Võrreldes omavahel 11–15 ning 16–20 õpilasega klasse, selgus, et kirjutamise osaoskuse puhul said paremaid tulemusi väiksemates klassides õppijad, kuid lugemise ja kuulamise osaoskuste puhul olulisi erinevusi ei ilmnenud. Nädalas toimuvate saksa keele tundide arvu ja õppetulemuste seost vaadates selgus, et võrreldes kuni 3 korda nädalas saksa keelt õppivate õpilastega, said paremaid tulemusi õpilased, kelle koolis oli 4 saksa keele tundi nädalas. Ka on õpilaste saksa keele osaoskuste tase seda kõrgem, mida sagedamini õpetaja kasutab tunnis klassi poole pöördudes saksa keelt või mida sagedamini õpilased ise kasutavad tunnis saksa keelt nii klassi ees, õpetajaga või omavahel rääkides.

Ei ole üllatav, et saksa keele järelaitamistundides osalenud õpilased on võrreldes tundides mitteosalenud õpilastega saanud madalamaid tulemusi. Samas on tulemused madalamad ka nende õpilaste seas, kes on osalenud andekatele mõeldud tundides. Tulemust võib seletada pigem juhuslikkusega, kuna taolisi tunde pakutakse vaid vähestes koolides.

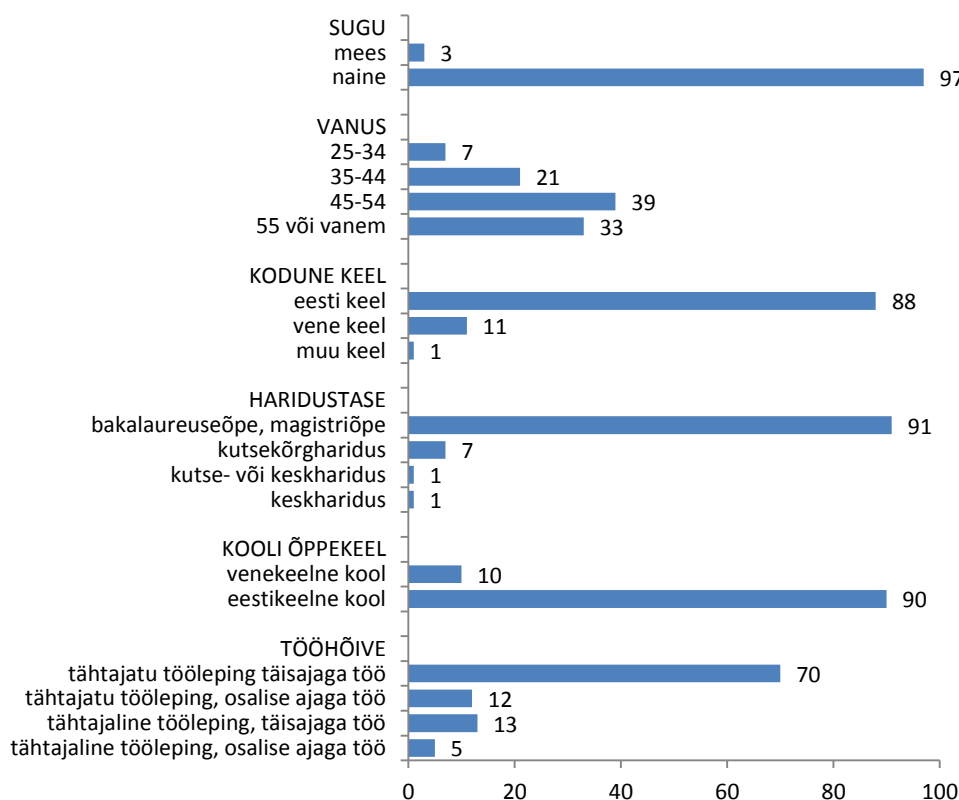
Üldiselt võib järeldada, et õpilased, kes saavutasid paremaid tulemusi, kulutavad saksa keele kodutööde peale ka teistest enam aega, samas oli seos võrdlemisi nõrk. Selgelt on aga näha, et õpilased, kelle hinnangul saksa keele vastava osaoskuse õppimine ei ole keeruline, said ka paremaid tulemusi osaoskust raskeks pidavatest õpilastest. Erinevate osaoskuste arendamisega tegeletakse õpilaste sõnul enamjaolt igas tunnis ning seetõttu on raske välja tuua erinevusi tulemustes vastavalt osaoskuse arendamise sagedusele tunnis.

4 Saksa keele õpetajate profiil

Uuringu raames vastas saksa keele õpetaja küsimustikule 138 õpetajat. Õpetajate küsimustik sisaldas 59 küsimust õpetaja ettevalmistuse, räägitavate keelte, läbitud õpetaja põhikoolituse ja täienduskoolituste kohta. Samuti küsimusi võõrkeelte õpetamise, õppevahendite, võõrkeele tundide ning kodutööde ja hindamise kohta. Uuringus osalenud õpetajatest 90% töötab eesti õppekeelega koolides ja 10% vene õppekeelega koolides²⁶. 22% õpetajatest töötab maapiirkonna koolides, 25% väikelinna, 30% keskmise suurusega linna ja 23% suure linna koolides.

4.1 Õpetajate sotsiaal-demograafiline taust

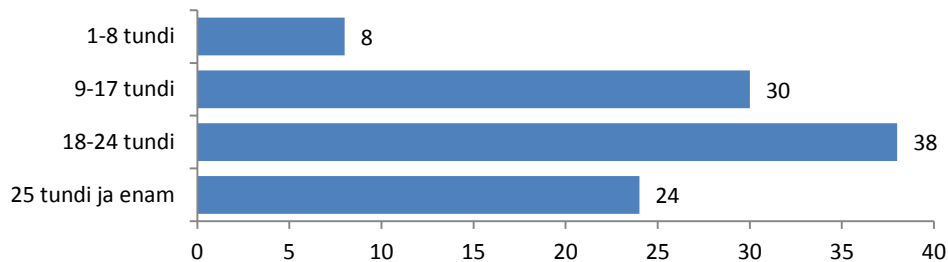
Valdav enamik Euroopa keeleoskuse uuringus osalenud saksa keele õpetajatest on **naised** – mehi oli vaid 3% (vt Joonis 4.1). Enam kui pooled saksa keele õpetajad on **vanemad kui 44 aastat** ning nooremaid kui 35 a on vaid 7% õpetajatest. Suur osa õpetajatest (88%) **räägib kodus peamiselt eesti keelt** ning 11% vene keelt. Mõnda muud võõrkeelt räägib kodus peamise keelena 1% õpetajatest. Saksa keele õpetajad on enamasti **kõrgharidusega**, 91% juhtudest kas bakalaureuse- või magistrikaadi ning 7% kutsekõrgharidusega. 82% õpetajatest töötab **tähtajatu töölepingu alusel**, sealhulgas 70% täiskoormuse ning 12% osalise koormusega.

Joonis 4.1 Saksa keele õpetajate sotsiaal-demograafiline taust (%)

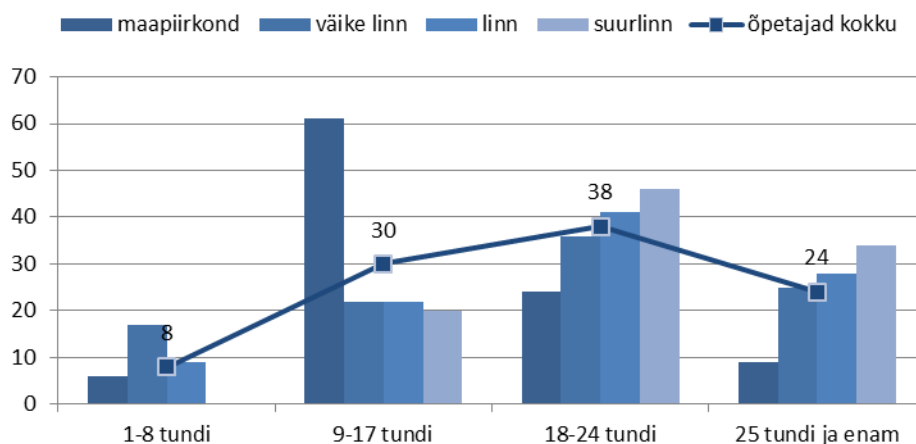
²⁶ Kuna reaalselt oli vastajate seas vene õppekeelega koolide saksa keele õpetajaid vaid 14, ei ole võimalik analüüsida koolide profiili õppekeele lõikes.

Vabariigi Valitsuse määruse „Haridustöötajate tööaeg“ § 2 kohaselt on lasteaed-põhikooli, põhikooli ning gümnaasiumi põhikooli klasside aineõpetajal õppe- ja kasvatustöö tundide arvuks 18–24 tundi ning gümnaasiumi (sh põhikooli ja gümnaasiumi, mis tegutsevad ühe asutusena) aineõpetajal 18–22 tundi 7-päevase ajavahemiku jooksul. Uuringu tulemused viitavad, et 38%-l saksa keele õpetajatel jääb töökoormus **saksa keele tundide** andmisel etteantud piiridesse (vt Joonis 4.2).

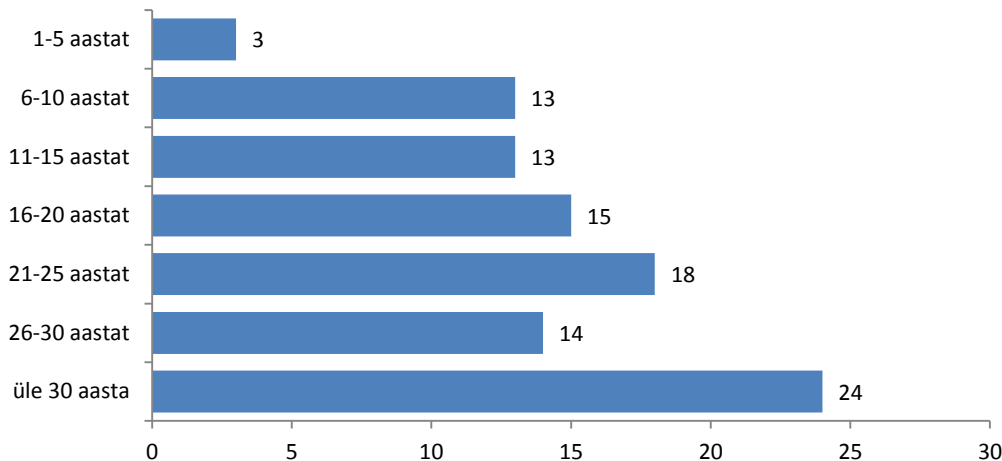
Joonis 4.2 Õpetajate koormus saksa keele tundide andmisel (% , tundide arv nädalas)

Vastavalt kooli asukohale jääb 38%-l saksa keele õpetajate koormus tundide andmisel vahemikku 18–24 tundi nädalas (vt Joonis 4.3). Keskmisest sagedamini töötavad ülekoormusega linnakoolide (28%) või suurte linnade koolide (34%) õpetajad. Maapiirkondade ja väikelinnade õpetajad töötavad sagedamini väiksema koormusega ehk kuni 17 tundi nädalas (vastavalt 69% ja 39%).

Joonis 4.3 Õpetajate koormus saksa keele tundide andmisel kooli asukoha lõikes (% , tundide arv nädalas)

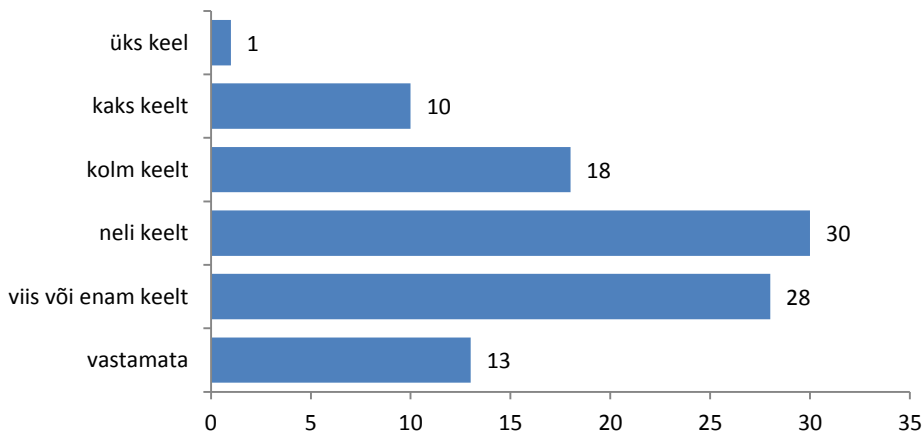
Saksa keele õpetajad on üsna staažikad, vaid 3%-l õpetajatest on staaž väiksem kui 6 aastat. 24% saksa keele õpetajatest on saksa keelt õpetanud **üle 30 aasta** (vt Joonis 4.4).

Joonis 4.4 Saksa keele õpetamise staaz (%)

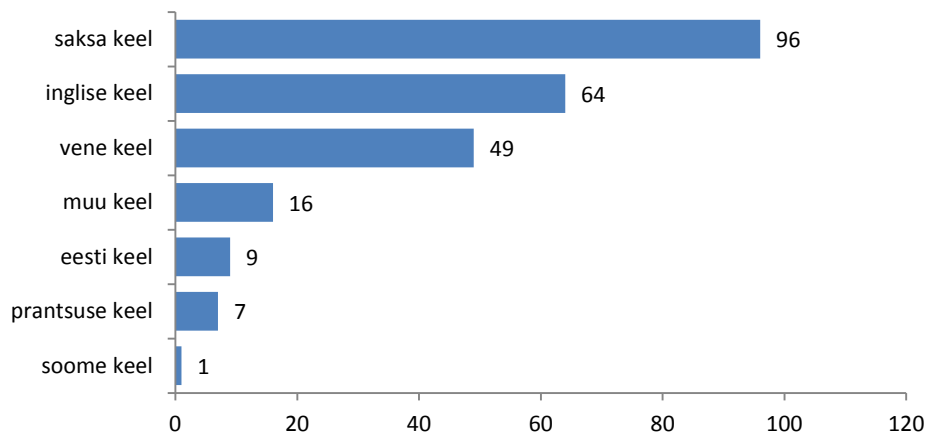
4.2 Õpetajate ettevalmistus

Saksa keele õpetajad on õppinud mitut võõrkeelt, kõige sagedamini **nelja** (30%) ja **viit või enam** **võõrkeelt** (28%) (vt Joonis 4.5). Üheks õpitud võõrkeeleks on kindlasti **saksa keel**, täiendavate keeltena on saksa keele õpetajad õppinud **vene** (89%), **inglise** (84%), ladina (56%) ja soome (30%) keelt. Muid keeli (sh prantsuse, rootsi või hispaania keelt) on õpitud tunduvalt vähem (vt Joonis 4.5).

Joonis 4.5 Koolis või muul viisil õpitud võõrkeelte arv (%)

Õpetaja põhikoolituse käigus on valdav enamik õppinud **saksa keelt** (vt Joonis 4.6). Teistest keeltest on levinumad inglise ja vene keel, viiendik õppis eesti keelt. 16% õppis õpetaja põhikoolituse käigus muid keeli. Alla 10% õppis eesti, prantsuse ja soome keelt.

Joonis 4.6. Õpetaja põhikoolituse ajal võõrkeeltena õpitud keeled (%)

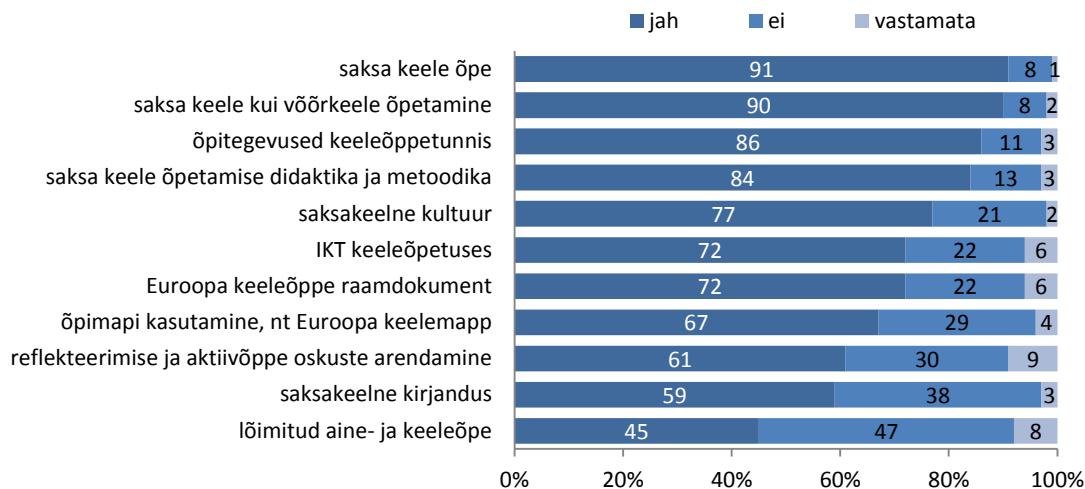
Enamikul õpetajatest on **kvalifitseeritud saksa keele õpetaja tunnistus** ning 10% on läbinud ümberõppe. 4%-l on muu tunnistus ning tunnistust ei ole vaid 1%-l²⁷.

Pooled õpetajatest on kvalifitseeritud õpetama ühte võõrkeelt, milleks on saksa keel, ning 44% kahte võõrkeelt, lisaks saksa keelele enamasti kas inglise (31%) või vene keelt (10%).

Täienduskoolitusel on viimase viie aasta jooksul osalenud üle 90% saksa keele õpetajatest. Enim on osaletud otsese keeleõppega seotud koolitustel: **saksa keele õppe, saksa keele kui võõrkeele õpetamise, keeleõppetunni õpitegevuste ning saksa keele õpetamise didaktika ja metoodika** alal (kõikide teemade osas on koolitustel osalenud õpetajate osakaal suurem kui 80%, vt Joonis 4.7). Väiksem, kuid siiski märkimisväärne osa õpetajatest on osalenud saksa keele õpetamisega kaudselt seotud koolitustel: IKT vahendite kasutamine keeleõppes ja saksakeelne kultuur, Euroopa keeleõppe raamdokument (osalenud on enam kui 70% õpetajatest), õpimapi kasutamine, reflekteerimise ja aktiivõppe oskuste arendamine (enam kui 60% õpetajatest), Euroopa keeleõppe raamdokumendi ning reflekteerimise ja aktiivõppe meetodid (enam kui 50% õpetajatest) ning lõimitud aine- ja keeleõppe, ja saksakeelse kirjanduse alal veidi vähem (vastavalt 45% ja 59%).

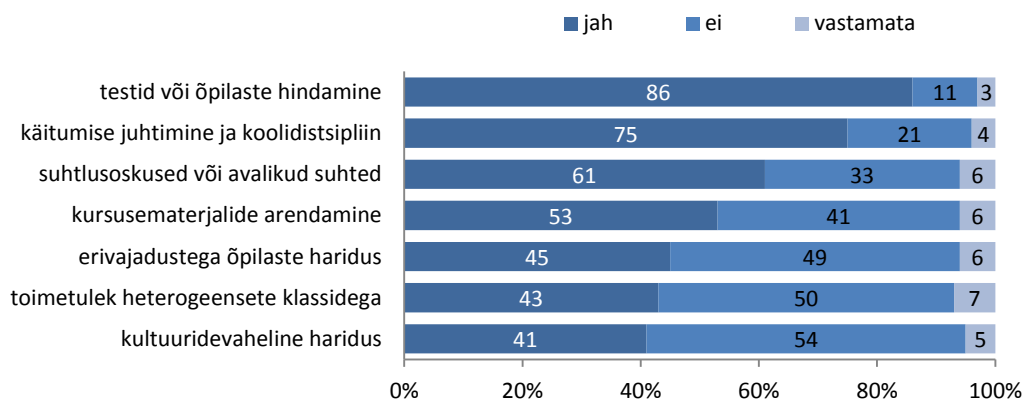
²⁷ Koolidel on õigus palgata kuni üheaastase lepinguga ka kutsetunnistusetä õpetajat.

Joonis 4.7 Saksa keele õpetamisega seotud täienduskoolitustel osalemine viimase viie aasta jooksul (%)

Täienduskoolituse teemavaldkonnad on olnud väga erinevad. Kõige enam on õpetajad saanud koolitust **testide või õpilaste hindamise teemadel** (86%) ja veidi vähem **käitumise juhtimise ja koolidistsipliini alal** (75%) (vt Joonis 4.8). Üle poole õpetajatest on läbinud ka täienduskoolitusi, kus on käsitletud suhtlusoskusi või avalikke suhteid ning kursusematerjalide arendamist. Harvem on läbitud koolitusi, mis käsitlevad erivajadustega õpilaste haridust, toimetulekut heterogeensete klassidega ja kultuuridevahelist haridust.

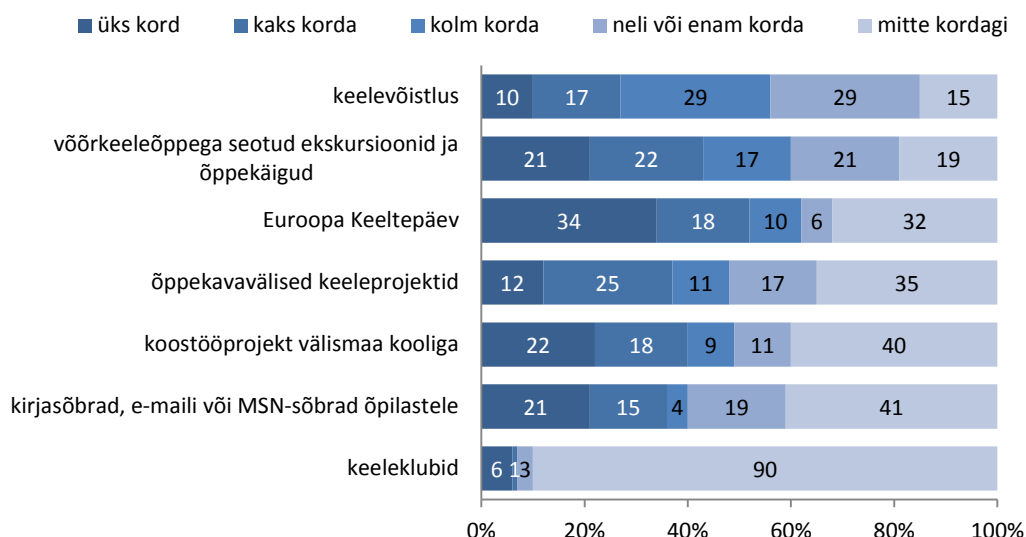

Joonis 4.8 Saksa keele õpetamise teooria ja praktikaga seotud täienduskoolitustel osalemine viimase viie aasta jooksul (%)

4.3 Saksa keele tunnid

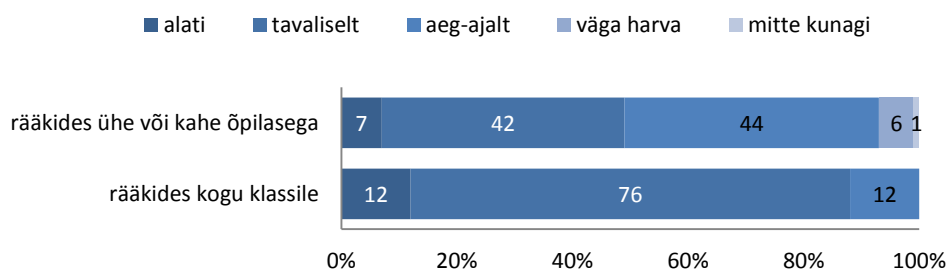
Küsitluses osalenud õpetajad on saanud vastava ettevalmistuse põhikoolis saksa keele õpetamiseks ning on viimase viie aasta jooksul õpetanud saksa keelt põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava alusel enamasti 6.–9. klassidele, 80% ka gümnaasiumiastmes. Rohkem kui pooltel (64%) õpetajatel on saksa keele tunnis korraga enamasti 11–15 õpilast ning 26%–l 6–10 õpilast.

Lisaks saksa keele tundide andmisele on suur osa õpetajatest aktiivsed ka teiste keeleõppega seotud tegevuste korraldamisel (vt Joonis 4.9). Kõige sagedamini korraldavad õpetajad tunnivälistest tegevustest **keelevõistlusi** ning **võõrkeeleõppega seotud ekskursioone ja õppekäike** (vastavalt 85% ja 81% õpetajatest). Üle poole õpetajatest on korraldanud ka Euroopa Keeltepäeva, õppekavaväliseid keeleprojekte, koostööprojekte välismaa kooliga või tegelenud õpilastele kirja-, meili- või MSN-sõprade organiseerimisega Kõige vähem (10%) on neid õpetajaid, kes on korraldanud keepleklubid²⁸.

Joonis 4.9 Keeleõppega seotud tegevuste korraldamine koolis viimase kolme aasta jooksul (%)

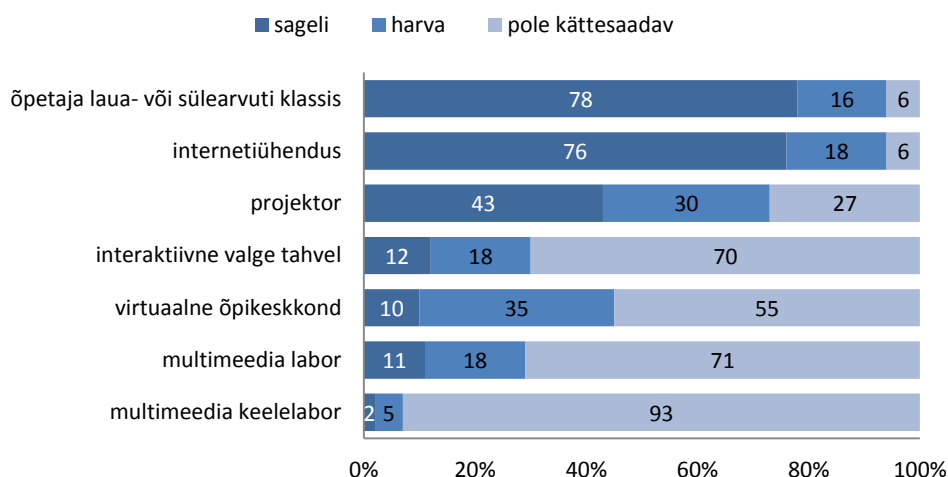
Kogu klassi juhendamisega tegeleb 70% õpetajatest enda hinnangul kuni poole tunnist ning ülejäänud teevad seda enamiku ajast (sh 3% kogu aeg). **Suurema osa ajast räägivad õpetajad saksa keele tundides saksa keeles**, seda teevad õpetajad peamiselt rääkides kogu klassi ees, vähem ka rääkides ühe või kahe õpilasega (vt Joonis 4.10).

Joonis 4.10 Õpetajate saksa keele kasutamise sagedus tunnis (%)

²⁸ Keeleklubi erineb tavalisest keeleõppetunnist selle poolest, et siin kasutatakse keelt elu loomulikes situatsioonides, kus rõhuasetus ei ole keele struktuuril, vaid praktilisel kasutamisel. (http://www.opleht.ee/?archive_mode=article&articleid=5928).

Üldlevinud IKT vahenditega²⁹ varustus on koolides hea. Valdaval enamikul (94%) õpetajatest on võimalik saksa keele tunnis kasutada klassis olevat **laua- või sülearvutit** ja **internetiühendust** ning suur osa õpetajatest (76–78%) kasutab seda võimalust sageli (vt Joonis 4.11). **Projektori** kasutamise võimalus on 73%-l õpetajatest, 43% õpetajatest kasutavad projektorit sageli ning 30% harva. Interaktiivset valget tahvlit, virtuaalset õpikeskkonda, multimeedia laborit või multimeedia keelelaborit on õpetajatel võimalik kasutada tunduvalt harvem.

Joonis 4.11 Vahendite kasutamise võimalus saksa keele õpetamiseks klassiruumis (%)

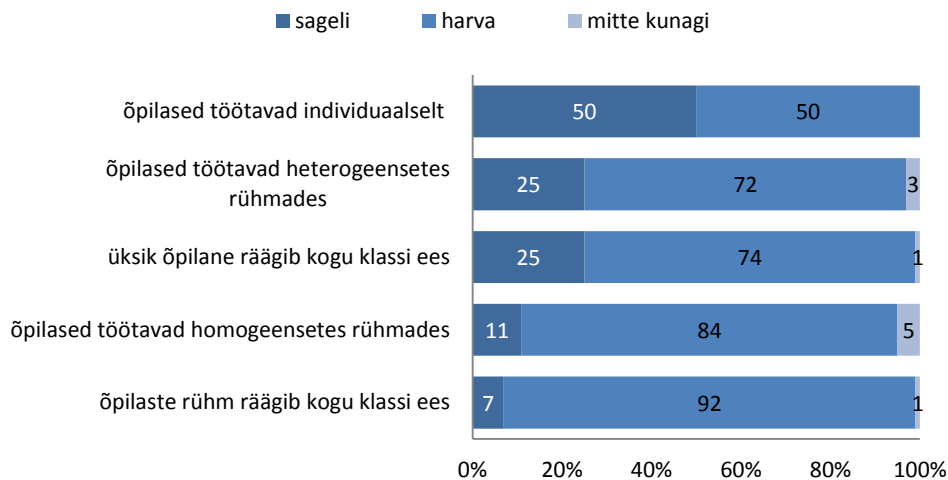
4.4 Keeleõppe meetodid

Õpetamisel kasutatakse saksa keele tundides üsna palju **individuaalset tööd** – enamiku ajast lasevad õpilastel individuaalselt töötada pooled õpetajad ning 25%-l juhtudest räägivad õpilased saksa keele tunnis sageli üksinda kogu klassi ees või töötavad heterogeensetes rühmades³⁰ (vt Joonis 4.12). Tunduvalt harvem töötavad õpilased saksa keele tundides homogeensetes rühmades³¹ või räägivad rühmaga kogu klassi ees.

²⁹ IKT vahendid ehk informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendid (nt arvuti, projektor, õpikeskkond, õpitarkvara)

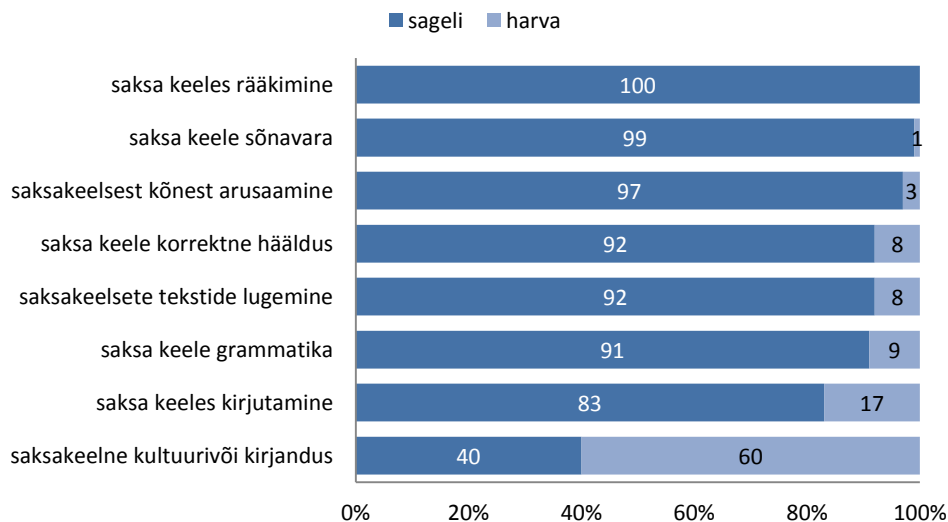
³⁰ Heterogeenne rühm koosneb erineva keeleoskuse tasemega õpilastest.

³¹ Homogeenne rühm koosneb sarnase keeleoskuse tasemega õpilastest.

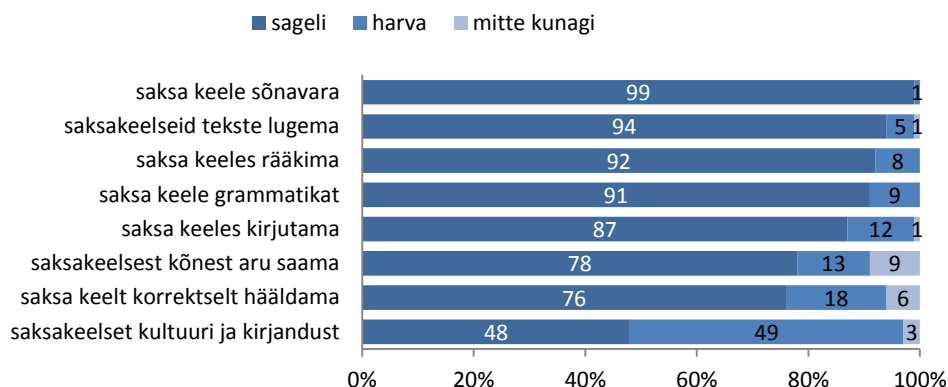
Joonis 4.12 Õppetegevuste sagedus saksa keele tundides (%)

Õpetajate hinnangul pööravad nad saksa keele tundides tähelepanu nii **rääkimist**, **kuulamist** kui ka **teksti mõistmist** ja **lugemist toetavatele osaoskustele** (õpilaste rääkimisoskusele, sõnavarale, korrektsele hääldusele ja kõnest arusaamisele; tekstide lugemisele ja grammatikale; kõiki eelnimetatud tõi välja enam kui 90% õpetajatest, vt Joonis 4.13). Mõnevõrra vähem pööratakse tähelepanu õpilaste kirjutamisoskusele ning tunduvalt vähem saksakeelse kultuuri või kirjanduse tutvustamisele.

Joonis 4.13 Keeleoskuse arendamise sagedus saksa keele tundides (%)

Kodutööde ja ülesannete puhul on rõhuasetus samuti sageli **sõnavara arendamisel**, **lugemis- ja rääkimisoskuse** ning **grammatika** omandamisel (vt Joonis 4.14). Pisut vähem ülesandeid on seotud kirjutamis-, rääkimis- ja kuulumisoskusega ning tunduvalt vähem häälduse ja kõne mõistmisega. Saksa kultuuri ja kirjandust käsitleb kodutöödes rohkem õpetajaid kui tundides, kuid sellele pööratakse võrreldes teiste osaoskustega vähem tähelepanu.

Joonis 4.14 Kodutööde ja ülesannete sagedus eesmärgiga õpetada... (%)

Pea kõik õpetajad (98%) annavad **õpilastele kodutöid või ülesandeid** ning enamasti kommenteerivad neid kas suuliselt või kirjalikult. Osana kodutööst antakse õpilastele sageli (80% õpetajatest teeb seda peaaegu igas tunnis või mõned korrad kuus) teha **hindeline test või ülesanne**, mille tulemusi samuti suur osa (83%) õpetajatest kas kirjalikult või suuliselt peaaegu igas tunnis või mõned korrad kuus kommenteerivad.

4.5 Tüüpiline saksa keele õpetaja

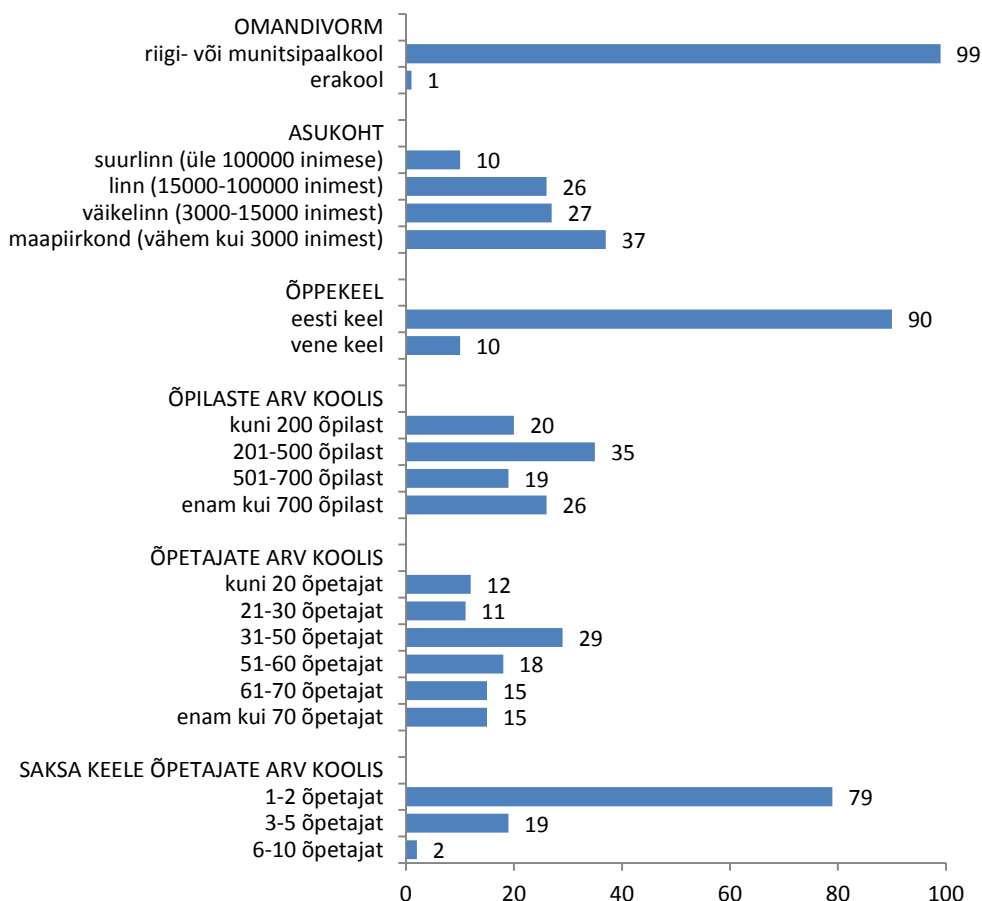
Euroopa keeleoskuse uuringu andmete kohaselt on „tüüpiline“ (ehk n-ö keskmine) põhikooli saksa keele õpetaja üle 45-aastane kõrgharidusega kodus eesti keelt rääkiv naine, kes töötab täiskoormusega (või isegi üle selle) ning on staažikas (õpetanud üle 30 aasta) Tüüpiline õpetaja valdab lisaks saksa keelele veel vähemalt ühte võõrkeelt (sagedamini kuni kolme), on omandanud saksa keele õpetamiseks vastava hariduse või läbinud ümberõppe ning osaleb keskmiselt 1–2 korda aastas tööga seotud täienduskoolitustel.

Rohkem kui pooltel õpetajatel on saksa keele tunnis 11–15 õpilast ning 25%-l 16–20 õpilast. Pooled õpetajad on kvalifitseeritud õpetama ühte ja veidi vähem kui pooled kahte võõrkeelt (saksa keelele lisaks kas inglise või vene keelt). Õpetajad juhendavad tunnis üldjuhul kogu klassi korraga, kasutades selleks enamasti saksa keelt. Ka paari õpilase poole pöördudes räägib õpetaja sageli saksa keeles. Lisaks tundide andmisele ja kodutööde kontrollimisele tegelevad saksa keele õpetajad koolis ka tunniväliste keeleõppe projektidega, eelkõige keelevõistluste või võõrkeeleeõppega seotud ekskursioonide ja õppekäikude korraldamisega.

5 Koolide profiil

5.1 Koolide iseloomustus

99% uuringusse kaasatud koolidest on **riigi- või munitsipaalkoolid**³² ja **1% erakoolid**³³. 37% koole asub **külas, alevikus või maapiirkonnas**, 27% **väikelinnas**, 26% **linnas** ning 10% **suures linnas**. Valdav enamik uuringus osalenud koolidest (90%) on **eesti õppekeelega** ning ülejäänud 10% koolides on peamine õppekeel **vene keel**³⁴. **Õpilaste arv** koolides jääb 48 ja 1451 vahele ning keskmine õpilaste arv on 492. 35%-s koolides jääb õpilaste arv 201 ja 500 vahele ning ligikaudu veerandis koolidest on enam kui 700 õpilast. **Õpetajate arv** koolides varieerub, 13% on koole, kus on alla 20 õpetaja, ning 8% koole, kus on üle 70 õpetaja, keskmine õpetajate arv koolides on 52. Kolmes neljandikus koolidest töötab 1–2 saksa keele õpetajat. Ligi viiendik on koole, kus töötab 3–5 saksa keele õpetajat ning 1% koolides on saksa keele õpetajaid 6–10 (vt Joonis 5.1).

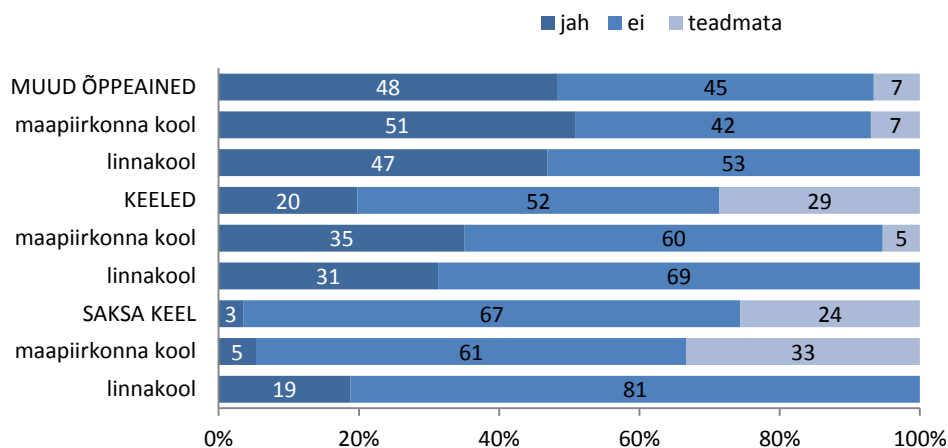
Joonis 5.1 Koolide taust (%)

³² Riigi- või munitsipaalkool – kool, mida otseselt või kaudselt haldab haridusministeerium, valitsusasutus või haldusorgan, mis on valitsuse poolt ametisse määratud või kohalikel või riiklikel valimistel valitud

³³ Erakool – kool, mida otseselt või kaudselt haldab valitsusväline asutus, nt kirik, ametiühing, äriettevõtte või mõni muu eraasutus või füüsilisest isikust ettevõtja

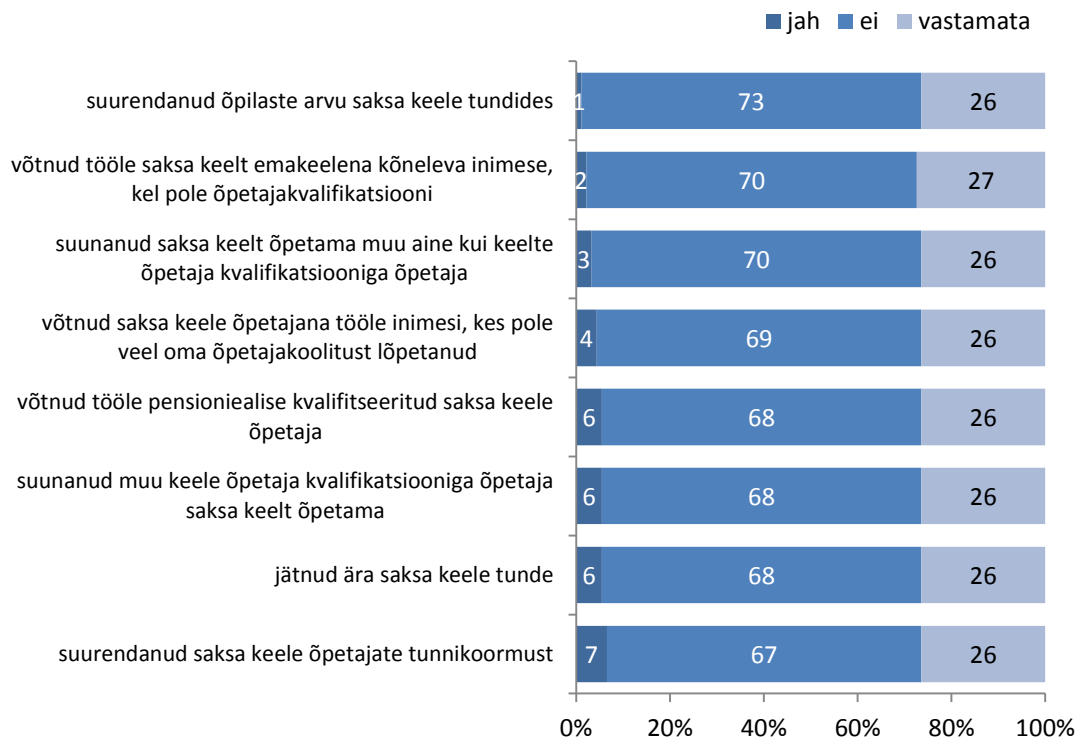
³⁴ Kuna reaalselt oli vastajate seas vene õppekeelega koolide juhte vaid 9, ei ole võimalik analüüsida koolide profiili õppekeele lõikes.

Viimasel kolmel aastal on kolmandikus koolides olnud raskusi **vabade keeleõpetajate ametikohtade täitmisega** või **puuduvate õpetajate asendamisega** (vt Joonis 5.2). Keeltest on enim raskusi muude võõrkeelte (20%) ning eesti keele õpetajatega (13%), saksa keele õpetajate leidmine on keeruline vaid 3% koolijuhtide hinnangul. Enam on koolijuhtide hinnangul õpetajate leidmisel raskusi muudes õppeainetes kui keeltes (48%). Kooli asukoha lõikes tulemusi vaadates on näha, et õpetajate asendamisega seotud raskused on linna- ja maakoolides võrdlemisi sarnased. Linnakoolid on mõnevõrra sagedamini välja toonud raskused saksa keele õpetajate leidmisel (19%), samas kui maapiirkonna koolides on vastav osakaal väiksem (5%), kuid palju on ka neid koole, mille puhul on vastus teadmata (33%) (vt Joonis 5.2).

Joonis 5.2 Raskused õpetajate vabade ametikohtade täitmise või puuduva õpetaja asendamisega kooli asukoha alusel (%)

Koolijuhid on suhteliselt vähe pidanud tarvitama erinevaid meetmeid, kui neil on olnud muresid saksa keele õpetaja vaba ametikoha täitmisega või puuduva õpetaja asendamisega (vt Joonis 5.3). 7% on suurendanud saksa keele õpetajate tunnikoormust ning 6% on pidanud kas tunde ära jätma, suunama muu keele õpetaja kvalifikatsiooniga õpetaja saksa keelt õpetama või võtma tööle pensioniealise kvalifitseeritud saksa keele õpetaja. Samuti on võetud tööle õpetajakoolitust veel mittelõpetanud inimesi (4%), õpetajakvalifikatsioonita saksa keelt emakeelena kõnelevaid inimesi (2%) ning suunatud saksa keelt õpetama muu aine kui keelte õpetaja kvalifikatsiooniga inimesi (3%). 1% on pidanud ka suurendama õpilaste arvu saksa keele tundides.

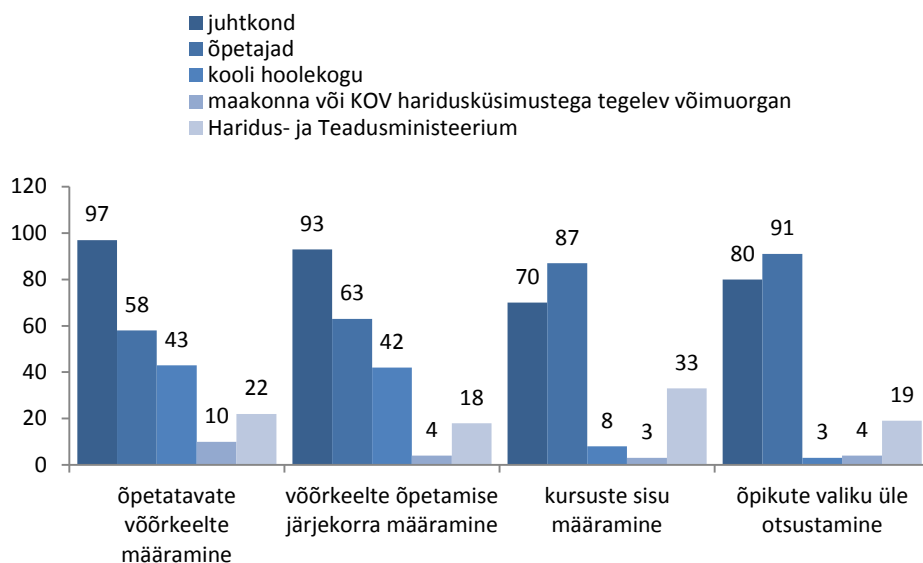
Joonis 5.3 Erinevate meetmete kasutamine (kauem kui kolme nädala vältel) saksa keele õpetaja vaba ametikoha täitmiseks või puuduva saksa keele õpetaja asendamiseks (%)

Kooli asukoha jaotuses ei ole märgata erinevusi meetmete kasutamise mahus saksa keele vaba ametikoha täitmisel. Vaid alla kümnendiku linna- ja maapiirkonna koolidest on suurendanud saksa keele õpetajate tunnikoormust, võtnud tööle õpetajakoolitust täies mahus mitteläbinud inimesi ning suunanud muude keelte õpetajad saksa keelt õpetama.

5.2 Keeleõpe koolides

Keeleõppega seotud valikute eest koolis vastutavad peamiselt kooli juhtkond ja õpetajad (Joonis 5.4). Juhtkonnal on enim sõnaõigust üldistes keeleõpet puudutavates küsimustes, näiteks õpetatavate võõrkeelte määramine (97%) ja võõrkeelte järjekorra määramine (93%). Nendes valikutes võetakse arvesse ka õpetajate ja kooli hoolekogu arvamust. Samas saavad õpetajad juhtkonnast sagedamini määrata kursuse täpse sisu (87%) ning õpikud (91%). Kõikides otsustes lähtutakse etteantud õppekavast ehk haridus- ja teadusministeeriumi juhistest. Keeleõpet puudutavaid otsuseid mõjutab koolide hinnangul kõige harvemini maakonna või kohaliku omavalitsuse haridusküsimustega tegelev asutus.

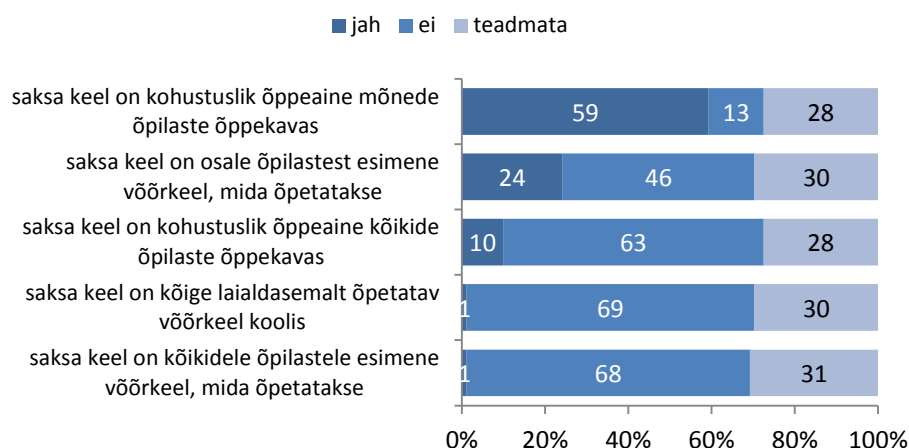

Joonis 5.4 Koolide võõrkeeleeõppega seotud valikute eest vastutajad koolides (% , võimalik oli märkida mitu varianti)

Kõigis uuringus osalenud koolides on võimalik õppida eesti, inglise ja saksa keelt. 96% koolides saab õppida vene keelt ning välja toodi ka prantsuse (23%) ja soome (21%) ja muude/teiste keelte (18%) õppimise võimalust.

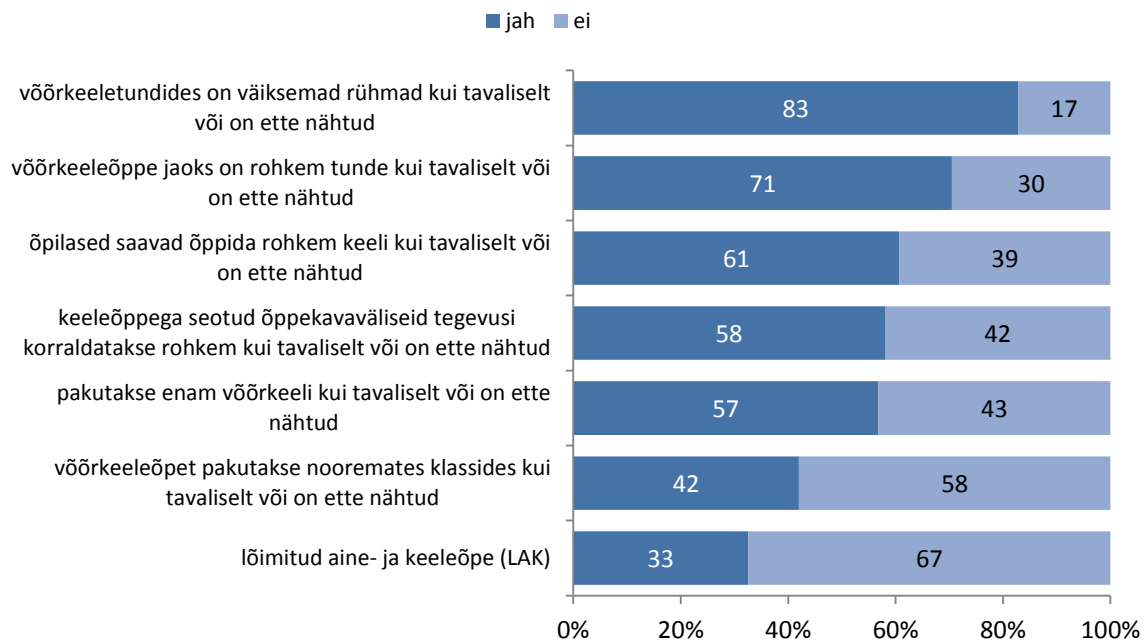
59% koolides on saksa keel mõnede õpilaste ja 10% koolides kõikide õpilaste õppekavas kohustuslik. 24% koolides on saksa keel osadele õpilastest esimene õpitav võõrkeel, kuid vähem, umbes 1%, on neid koole, kus saksa keel on kõige laialdasemalt õpetatav võõrkeel või kus see on kõikide õpilaste esimene võõrkeel. Muude ainete läbiviimisel kui saksa keele tundides kasutab saksa keelt 3% koolidest. Tulemusi mõjutab siin aga oluliselt suur osakaal küsimusele mittevastanud (vt Joonis 5.5).

Joonis 5.5 Saksa keele staatus kooli õppekavas (%)

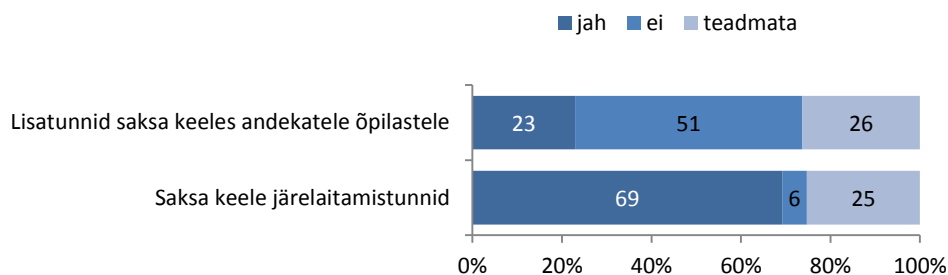
Keeleõppe soodustamiseks kasutatavatest meetoditest kasutatakse 83% koolides tavapärasest või ettenähtud rühmasuurusest **väiksemaid rühmasid**. 71% hinnangul soodustab keeleõpet tavapärasest

suurem arv võõrkeeletunde ning 61% koolides saavad õpilased õppida **rohkem keeli** kui on ette nähtud. Enam kui pooltes koolides korraldatakse palju keeleõppega seotud õppeväliseid tegevusi ning koolis pakutakse tavalisest enam võõrkeeli. Soodustavate teguritena toodi välja ka võõrkeeleeõppe pakkumine nooremates klassides kui tavaliselt ette on nähtud (42%) ning lõimitud aine- ja keeleõppe pakkumine (33%) (vt Joonis 5.6).

Joonis 5.6 Keeleõppe soodustamise meetmed (%)

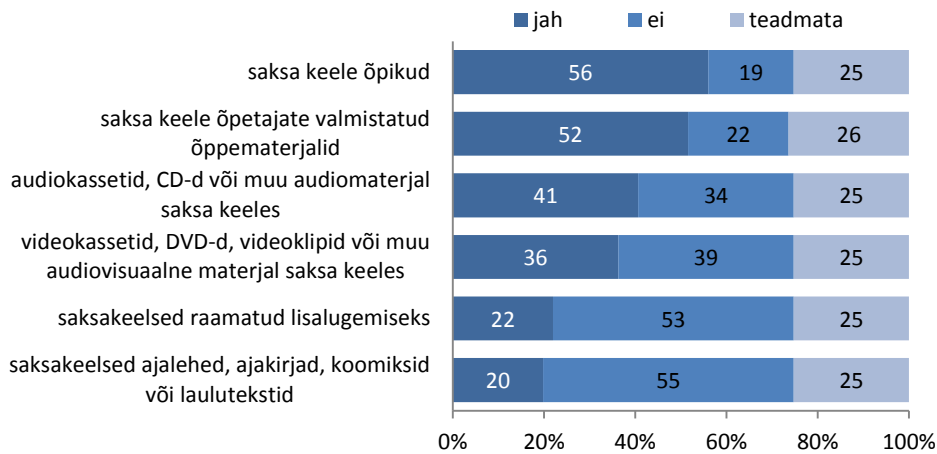
Umbes veerand koolidest võimaldab õpilastele saksa keele järelaitamistunde ning ligikaudu pooltes koolides on lisatunnid saksa keeles andekatele õpilastele (vt Joonis 5.7).

Joonis 5.7 Õpilastele pakutavad lisatunnid (%)

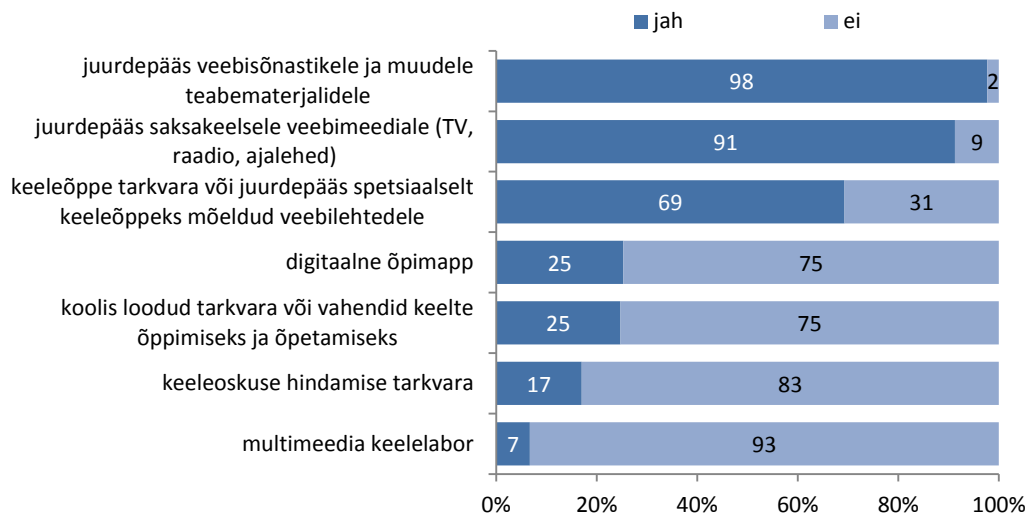
Saksa keele õpet toetavate ressursside olemasolu koolides varieerub. Enamasti on koolides olemas **saksa keele õpikud** (mida keeletundides kõige sagedamini kasutatakse) ning saksa keele **õpetajate valmistatud õppematerjalid**. Pigem rahul ollakse ka **audiomaterjalide** olemasoluga. Samas **audiovisuaalse** materjali olemasolu ebapiisavuse tõi välja 39% koolidest ning veelgi enam mainiti rahulolematust saksakeelsete

raamatute olemasoluga ning **saksakeelsete ajalehtede** ja muu meediamaterjali olemasoluga, mille olemasolu märkis piisavaks vaid viiendik koolijuhtidest ning ebapiisavaks enam kui pooled (vt Joonis 5.8).

Joonis 5.8 Ressursside piisavus saksa keele õppe toetuseks (%)

Pea kõikides koolides on olemas juurdepääs **veebisõnastikele** ja **muudele teabematerjalidele** (98%). Samuti on enamikes koolides juurdepääs saksakeelsele **veebimeediale** (91%) ning keeleõppe tarkvarale või spetsiaalselt keeleõppeks mõeldud **veebilehtedele** (69%). Veerandis koolides on võimalus kasutada **digitaalset õpimappi**³⁵ ja koolis loodud tarkvara või vahendeid keelte õppimiseks ja õpetamiseks. Vähem on koole, millel on keeleoskuse hindamise tarkvara (17%) ning multimeedia keelabor³⁶ (7%) (vt Joonis 5.9).

Joonis 5.9 Infotehnoloogiliste ressursside olemasolu saksa keele õppe toetamiseks (%)

³⁵ Digitaalne õpimapp ehk kitsamas tähenduses personaalse õpikeskkonnana kasutatav veebipõhine tarkvara.

³⁶ Multimeedia keelabor ehk spetsiaalse keeleõppetarkvaraga õpetajaarvuti ja õpilaste arvutid.

5.3 Tüüpiline kool

Euroopa keeleoskuse uuringu andmete kohaselt on „tüüpiline“ (ehk n-ö keskmine) kool, mille õpilasi uuringu käigus testiti, maapiirkonnas või väikelinnas asuv eesti õppekeelega riigi- või munitsipaalkool, kus õpib 200–700 õpilast ja töötab 31–50 õpetajat, sealhulgas kuni 2 saksa keele õpetajat.

Üldjuhul ei ole kvalifitseeritud saksa keele õpetaja leidmine koolidele raske, vaid 3% on koolidest on viimase viie aasta jooksul olnud raskustes saksa keele õpetaja ametikoha täitmisega või puuduva keeleõpetaja leidmisega. Vähem kui kümnendikus koolides on saksa keele õpetaja puudumisel olnud vajalik suurendada õpetajate tunnikoormust, võtta tööle inimesi, kes ei ole täies mahus läbinud õpetajakoolitust või suunata mõne muu kvalifitseeritud keeleõpetaja saksa keelt õpetama.

Koolis õpetatavate võõrkeelte valiku ja õppimise järjekorra, kursuste sisu ja kasutatavate õppematerjalide eest vastutavad peamiselt kooli juhtkond ja õpetajad, lähtudes sealjuures riiklikust õppekavast. Enamikes koolides on saksa keel teine või kolmas võõrkeel ning vaid väga vähestes koolides on saksa keel kõige laialdasemalt õpetatav võõrkeel. Vaid kümnendikus koolides on saksa keel kohustuslik aine.

Keeleõppe soodustamiseks pakuvad koolid õpilastele ettenähtust väikseimaid keelerühmi, suuremal hulgal keeletunde ning võimalust õppida rohkem keeli kui on ette nähtud. Sageli pakuvad koolid õpilastele saksa keele järeleaitamistunde ning iga neljas kool lisatunde andekatele õpilastele.

Koolide varustatus saksa keele õpet toetavate materjalidega on keskmisel tasemel, piisaval hulgal on olemas saksa keele õpikuid ja õpetajate poolt valmistatud õppematerjale. Suurem on probleem saksa keele tundideks vajaminevate audio- või videomaterjalide ning lisalugemiseks mõeldud raamatute ja muu meediamaterjaliga (ajalehed, koomiksid). Pea kõigil koolidel on olemas juurdepääs veebisõnastikele ja muudele teabematerjalidele ning saksakeelsele veebimeediale nagu televisioon, raadio ja ajalehed. Juurdepääs keeleõppe tarkvarale või spetsiaalselt keeleõppeks mõeldud veebilehtedele on olemas rohkem kui pooltes koolides.

6 Järeldused ja soovitused

Euroopa keeleoskusuuringu andmetel on Eesti kohustusliku hariduse omandamise lõppjärgus olevatest õpilastest (üldjuhul 15–16-aastased 9. klassi lõpetajad) saksa keelt A-keelena õppijatest 42–47% ning saksa keelt vähemalt teise keelena õppijatest 42–46% **saksa keele kuulamise, lugemise ja kirjutamise** osas õppekava eesmärgid saavutanud ning nende keeleoskuse tase on **B1 või kõrgem** (saksa keel A-keelena) või **A2 või kõrgem** (saksa keel B-keelena). See tähendab, et nad suudavad selles keeles igapäevaolukordades hakkama saada ning on võimelised lugema ja mõistma eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste. Saksa keelt esimese keelena õppijatest veidi üle veerandi valdab saksa keelt osaoskuste lõikes tasemel A1 ning 15–26% (sõltuvalt osaoskusest) A2 tasemel. Keskmiselt 8% õpilaste keeleoskus jäi alla A1 taseme. Saksa keelt vähemalt teise keelena õppivatest õpilastest saavutas taseme A1 veidi enam kui 40% ning alla A1 taseme jäi 10–15% õpilaste tulemus.

Õpilase keeleoskuse taset mõjutavad sugu, kodune keel, elukoht ning vanemate haridustase ja saksa keele oskus. Paremaid tulemusi on saavutanud need õpilased, kelle keeletunnis osaleb vähem õpilasi (11–15) ning need, kellel on keeleõppe maht suurem (st rohkem kui kolm keeletundi nädalas).

Euroopa keeleoskusuuringu tulemused näitavad, et:

- varasem võõrkeeleõppe algus tagab parema võõrkeele oskuse (ehk A-võõrkeelena keelt õppinute tulemused on paremad);
- õpilased, kes arvavad, et keeleõpe on kasulik (nt edasiõppimise ja töötamise seisukohast, reisimiseks ja välismaalastega suhtlemiseks, võõrkeelse info ja kultuuri tarbimiseks), saavutavad parema tulemuse, kui need, kelle arvates keeleõpe on raske;
- sagedasem kokkupuude saksa keelega väljaspool kooli mõjutab õpilaste keeleoskust positiivselt (sh ise rääkides või meedia vahendusel kokku puutudes);
- positiivselt mõjub keeleoskusele see, kui nii õpilased kui ka õpetajad tunnis võõrkeelt sagedamini kasutavad (sh klassi poole pöördudes või õpilased rühmatööd tehes);
- saksa keele õppimiseks sageli arvutit kasutavate õpilaste tulemused jäävad alla neile, kes kasutavad arvutit võõrkeele õppimiseks pigem harva;
- vene õppekeelega koolide õpilaste saksa keele oskus on madalam.

Kummaline on see, et vene õppekeelega koolides alustatakse saksa keele õppimist üldiselt varem kui eesti õppekeelega koolides, mis eelduspäraselt peaks just soodustama eesmärgiks seatud keeleoskuse tasemele jõudmist. Kahjuks vastas õpetajate ja koolijuhtide küsimustikele liiga vähe vene õppekeelega koolide esindajaid, mistõttu ei ole käesolevas uuringus võimalik otsida tulemuste erinevuse põhjuseid seoses õpetajate ja koolide profiiliga.

Keeleoskusuuring viitas mõnele kitsaskohtadele võõrkeelte õpetamisel, mistõttu on järgnevalt välja toodud **soovitused keeleõppe parandamiseks**:

1. Saksa keele tundides kasutatakse peamiselt õpikut ning keskendutakse grammatika õppimisele ja sõnavara suurendamisele, vähem rääkimisele ja korrektsele hääldusele. Saksa keele tundide rühmatöös kasutavad õpilased omavahel rääkides võõrkeelt pigem harva või mitte kunagi.

Soovitus: õpetajad peaksid enam ja oskuslikumalt rakendama aktiivõppe meetodeid, näiteks korraldama rühmatöid nii, et õpilased räägiksid omavahel saksa keeles. Võõrkeele kasulikkusele suuremat tähelepanu juhtides ja saksa keele tundides aktiivset suhtlemist soodustades saab kaasa aidata õpilaste keeleoskuse paranemisele.

2. Koolidel on vähe saksakeelseid raamatuid, ajalehti, ajakirju jm saksakeelset lugemismaterjali, mistõttu saksa keele õpetamisel kasutatakse neid vahendeid harva.

Soovitus: koolid vajavad rohkem keeleõpet toetavaid lisamaterjale. Kirjutamisoskuse saavutamine võõrkeeles nõuab suuremat pühendumist õppimisele ja paremat lugemust, mistõttu tuleks õpilasi sagedamini nii tundides kui ka kodutööde raames suunata võõrkeelset kirjandust lugema (paraneb õpilaste sõnavara, grammatika, kirjutamisoskus ning laieneb silmaring).

3. Paljudel koolidel puuduvad tehnilised vahendid (sh interaktiivne valge tahvel, digitaalne õpimapp, keelelabor, keeleõppe hindamise ja tarkvara) võõrkeele õppe toetamiseks.

Soovitus: tutvustada koolidele ja õpetajatele erinevaid keeleõppe vahendeid ning vajadusel toetada nende soetamist. Võõrkeelte õpetamine kaasaegsete interaktiivsete vahendite abil suurendaks õpilaste teadlikkust võõrkeelte kasulikkuse osas ning parandaks õpilaste oskusi keelte õppimisel arvutit kasutada.

4. Vähem kui 40% koolidest pakub õpilastele lõimitud aine- ja keeleõpet, sh saksa keeles vaid 3%.

Soovitus: tutvustada koolidele ja õpetajatele võimalusi saksa keeles lõimitud aine- ja keeleõppe läbiviimiseks. Jagada koolidele lisamaterjale ning teiste koolide positiivseid kogemusi õppeainete lõimimiseks. Toetada õpetajate täienduskoolituse võimalusi lõimitud aineõppe elluviimiseks ning erinevate õppemeetodite kasutamist läbi vastavate programmide.

5. Õpilaste ja õpetajate arvamused tunnis kasutatavate materjalide (nt kui sageli õpetaja tunnis saksa keelt räägib või kui sageli lisamaterjale tunni läbiviimisel kasutatakse) ning soovitud tulemuste saavutamise osas (milliste oskuste arendamisega ühe või teise ülesande raames tegeletakse) erinesid mõnevõrra, st õpilased sageli ei teadvusta, milliseid oskusi ja teadmisi neile püütakse keeletunnis edasi anda.

Soovitus: kasutada keeleõppe tundides rohkem kujundava hindamisega seotud lähenemist ehk arutada koos õpilastega õppimise eesmäärke, missuguseid tulemusi soovitakse saavutada ja kuidas nendeni jõutakse.

6. Õpetajate osalemine vahetusprogrammides on kesine: vaid 3%-s uuritud koolidest on viimasel õppeaastal käinud välisriigist pärit saksa keele külalisõpetaja ja 2% siinsetest saksa keele õpetajatest on ise end välisriigis täiendanud.

Soovitus: kasutada enam õpetajate vahetusprogrammide pakutavaid võimalusi mõlemal suunal, kaasates keeletundide andmise saksa keele külalisõpetajaid, et tugevdada keelekeskkonda õppetundides, ning soodustada õpetajate osalemist vahetusprogrammides, et tõsta nende kompetentsi.

7 LISA

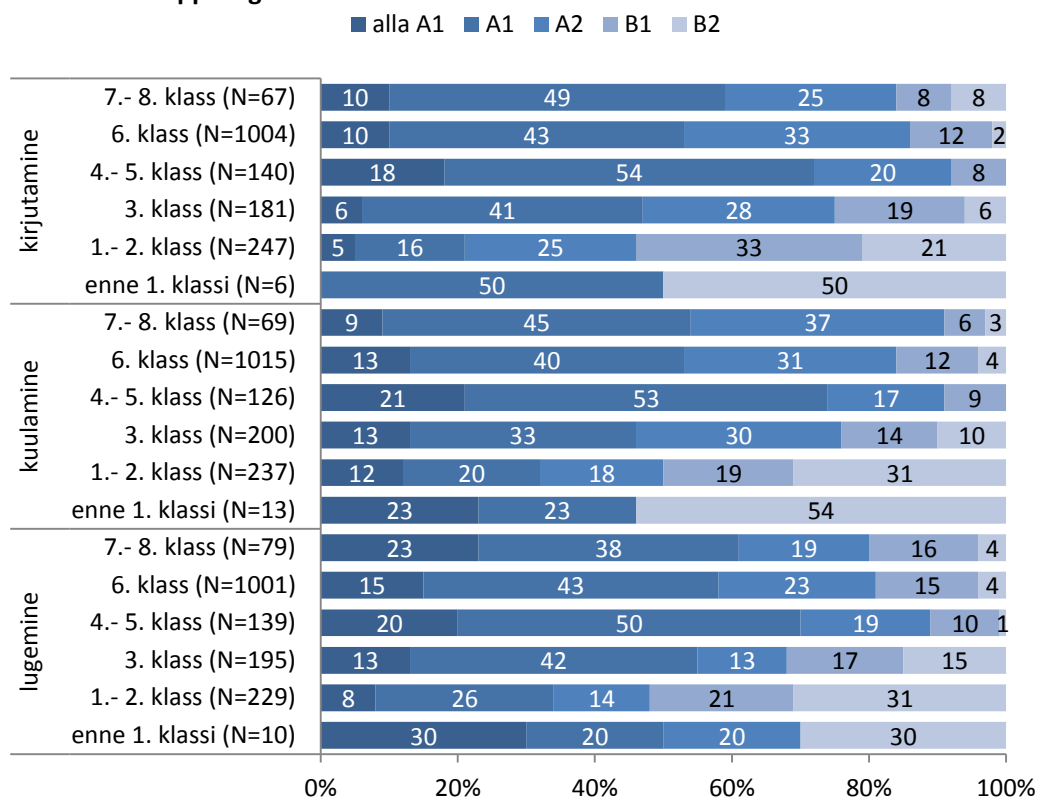
Tabel 7.1 Keeleoskuse alltasemete kirjeldus osaoskuste lõikes

	Kuulamine	Lugemine	Kirjutamine
A1.1	Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusalt kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).	Tunneb õpitava keele tähemärke. Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid. Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.	Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjatehnikat, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri). Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale). Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.
A1.2	Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi. Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.	Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, -küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo. Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest. Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist. Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.	Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest. Oskab täita lihtsat küsimustikku. Tunneb õpitud sõnavara õigekirja. Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
A2.1	Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemadel, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt. Vajab kordamist ja selget hääldust.	Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest. Lugemise tempo on aeglane. Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.	Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi. Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid. Oskab kasutada sidesõnu <i>ja, ning</i> jt. Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku.
A2.2	Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. Saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). Vajab sageli kuuldu täpsustamist.	Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.	Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukest oma kogemustest ja ümbritsevast. Koostab lihtsaid isiklikke kirju. Oskab kasutada sidesõnu <i>aga, sest, et</i> jt. Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).
B1.1	Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldu, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal. Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti. Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.	Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (nt kirjad, veebiväljaanded, infovoldikud, kasutusjuhendid). Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut. Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist. Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.	Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi). Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus). Suhtleb <i>online</i> - vestluses (nt MSN). Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid sidesõnad, asesõnaline kordus).
B1.2	Saab kuuldu aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudistes, spordireportaažides, intervjuudes, ettekannetes,	Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutluskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noorte mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid).	Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühikäsitlusi sündmustest, isikutest). Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat

	loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.	Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast tekstist. Kogub teemakohast infot mitmest tekstist. Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine). Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.	sündmust. Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi. Oskab kirjutada õpitut teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi. Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.
B2.1	Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestistest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel, kui kuuldu on üldkeelne ja suhtlejad on rohkem kui kaks. Saab aru loomuliku tempoga kõnest.	Loeb ja mõistab mitmeleheküljelisi tekste (nt artiklid, ülevaated, juhendid, teatme- ja ilukirjandus), mis sisaldavad faktiinfot, arvamusi ja hoiakuid. Loeb ladusalt, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega. Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.	Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (nt seletuskiri, uudis, kommentaar). Põhjendab oma seisukohti ja eesmäärke. Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga. Eristab isikliku ja ametliku kirja stiili. Oskab korduste vältimiseks väljendust varieerida (nt sünonüümid). Võib esineda ebatäpsusi lausestuses, eriti kui teema on võõras, kuid need ei sega kirjutatu mõistmist.
B2.2	Suudab jälgida abstraktset teemakäsitlust (nt vestlus, loeng, ettekanne) ja saab aru keeruka sisuga mõttevahetusest (nt väitlus), milles kõnelejad väljendavad erinevaid seisukohti. Mõistmist võivad takistada tugev taustamüra, keelenaljad, idioomid ja keerukad tarindid.	Suudab lugeda pikki ja keerukaid, sh abstraktseid tekste, leiab neist asjakohase teabe (valiklugemine) ning oskab selle põhjal teha üldistusi teksti mõtte ja autori arvamuse kohta. Loeb iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist. Raskusi võib olla idioomide ja kultuurisidusate vihjete mõistmisega.	Oskab kirjutada esseed: arutluskäik on loogiline, tekst sidus ja teemakohane. Oskab refereerida nii kirjalikust kui ka suulisest allikast saadud infot. Kasutab erinevaid keeleregistreid sõltuvalt adressaadist (nt eristades isikliku, poolametliku ja ametliku kirja stiili). Lausesiseseid kirjavihemärke kasutab enamasti reeglipäraselt.

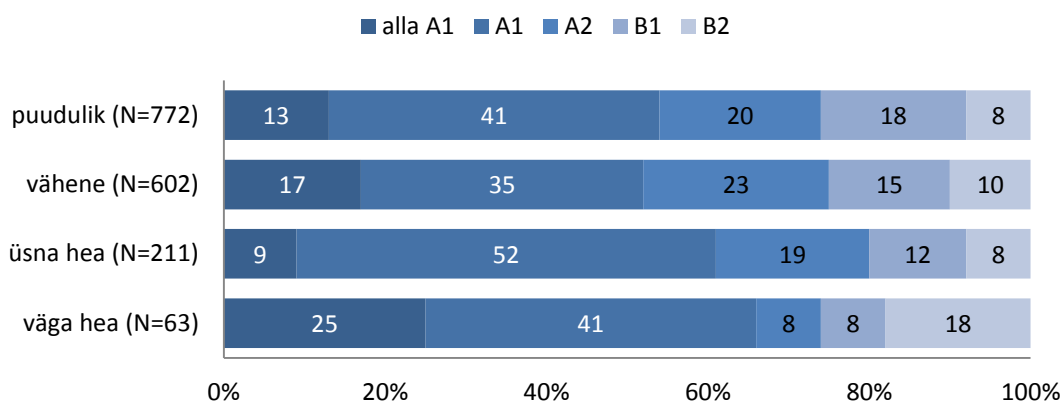

Saksa keele õppe algus

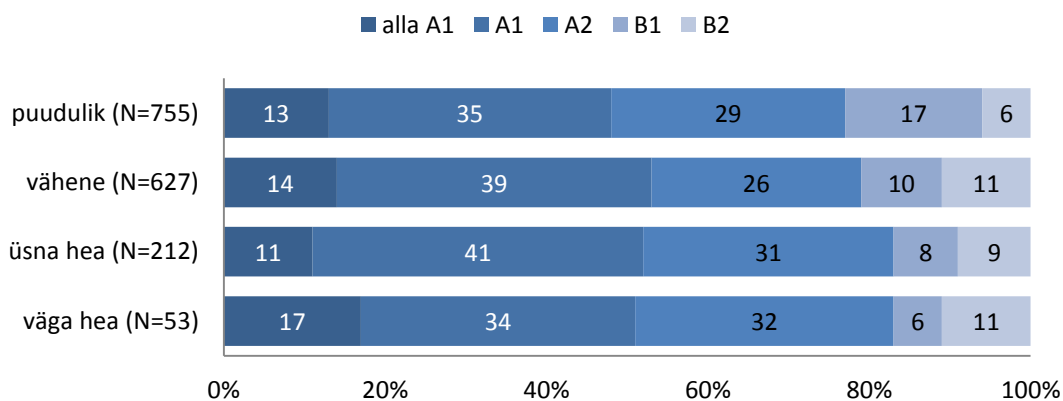

Joonis 7.1 Saksa keele õppe alguse seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

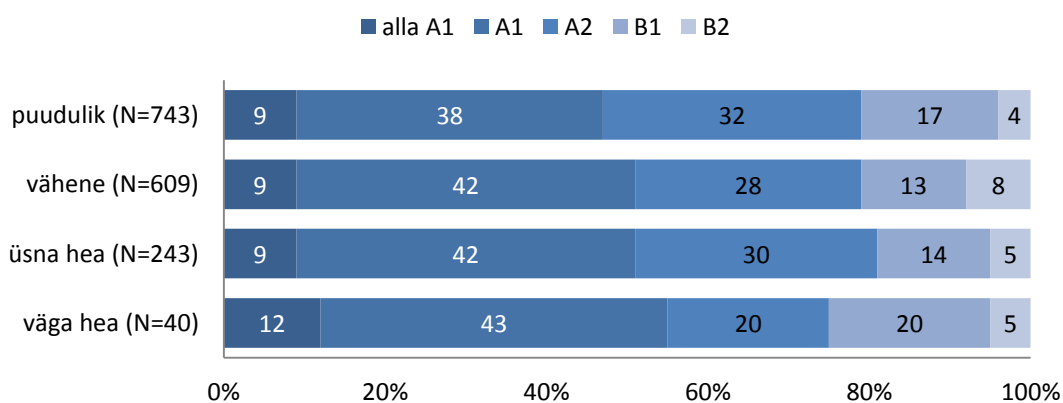
Lugemine

Kuulamine

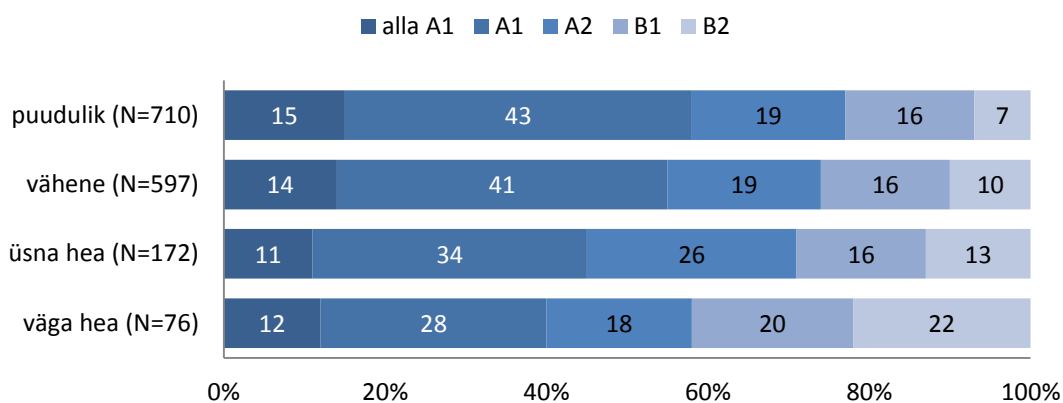

Kirjutamine

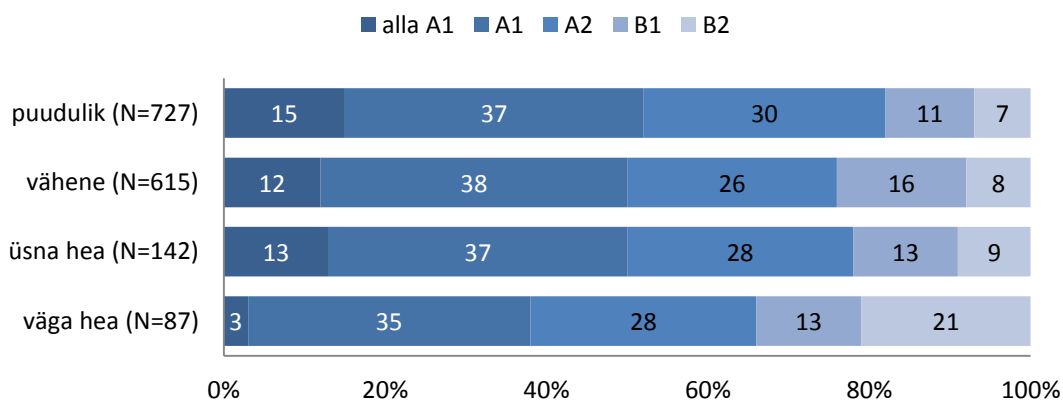

Joonis 7.2 Ema keeleoskuse seos õpilase osaoskuste tasemega (%)

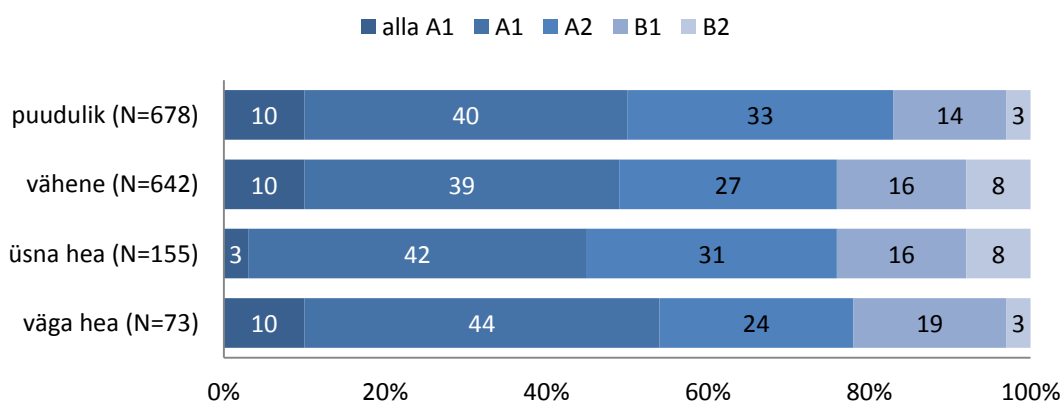
Lugemine

Kuulamine

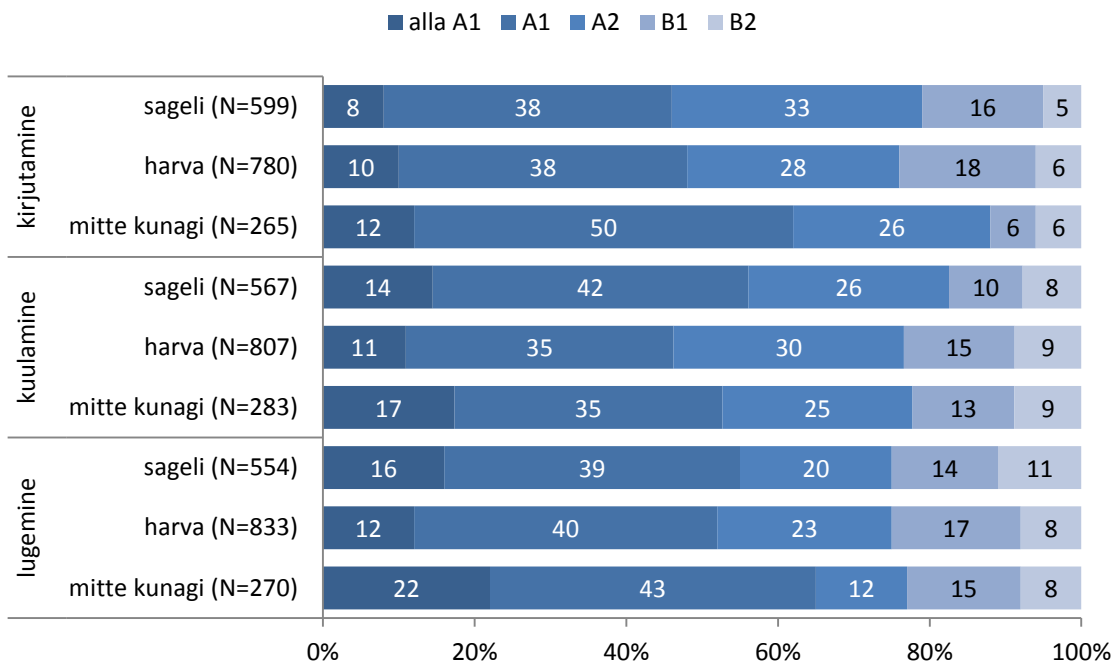

Kirjutamine

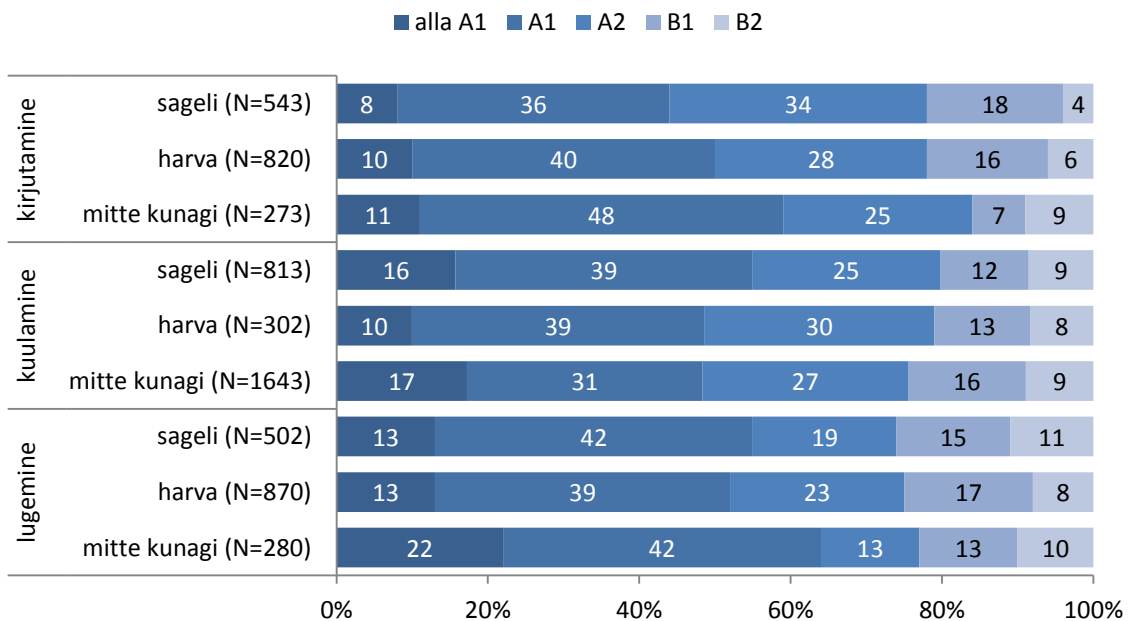
Joonis 7.3 Isa keeleoskuse seos õpilase osaoskuste tasemega (%)

Info leidmiseks saksa keele kodutöö või ülesannete jaoks

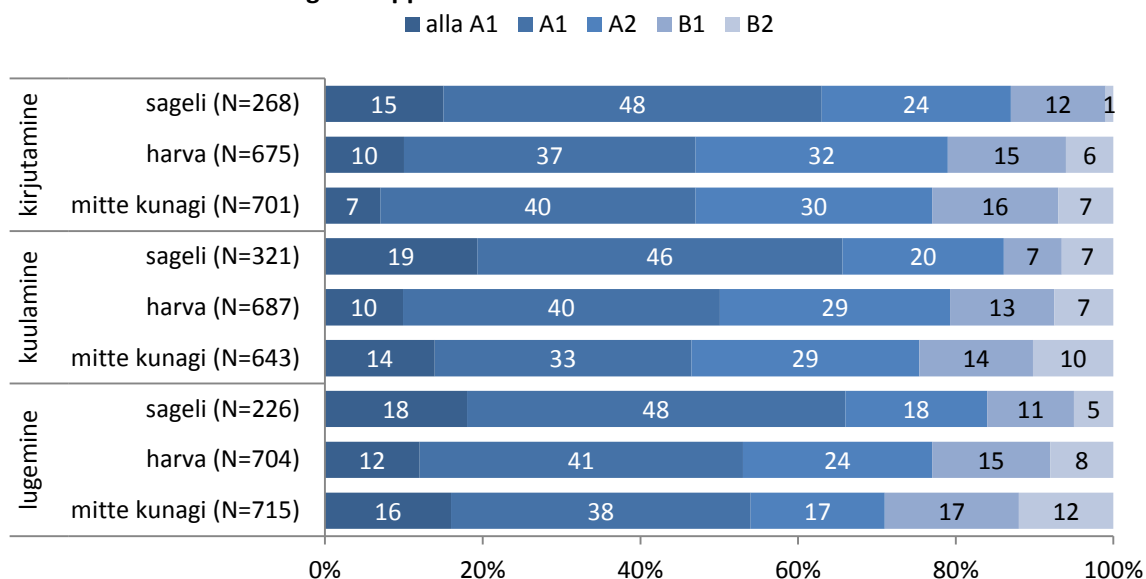
Joonis 7.4 Saksa keele kodutööde jaoks info leidmiseks arvuti kasutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

Saksa keele kodutöö või ülesannete tegemiseks

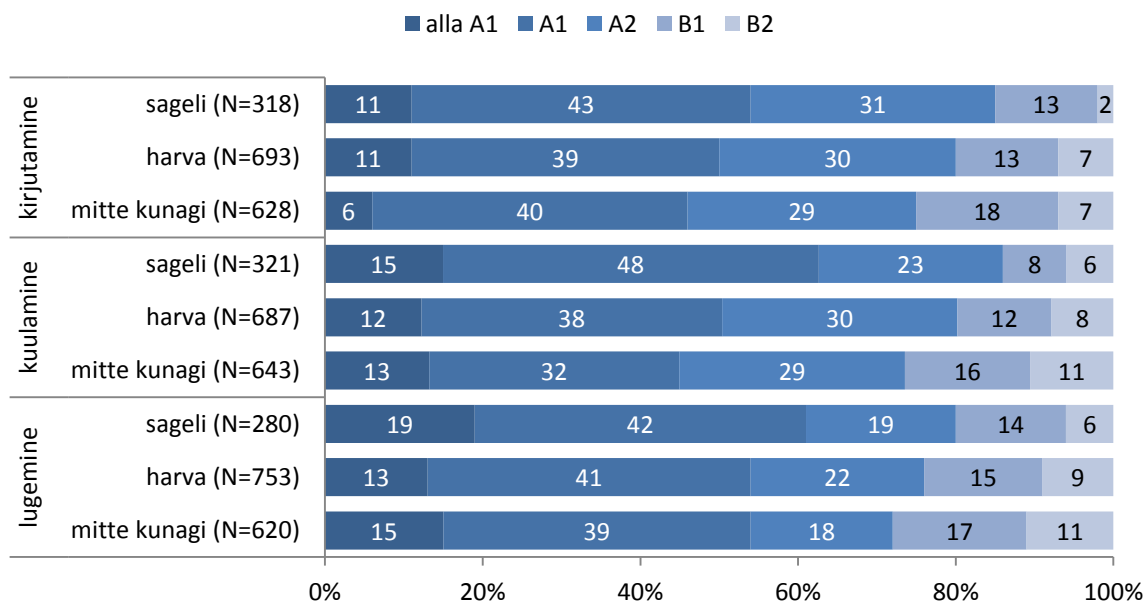
Joonis 7.5 Saksa keele kodutööde tegemiseks arvuti kasutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

Saksakeelseid tekste lugema õppimiseks

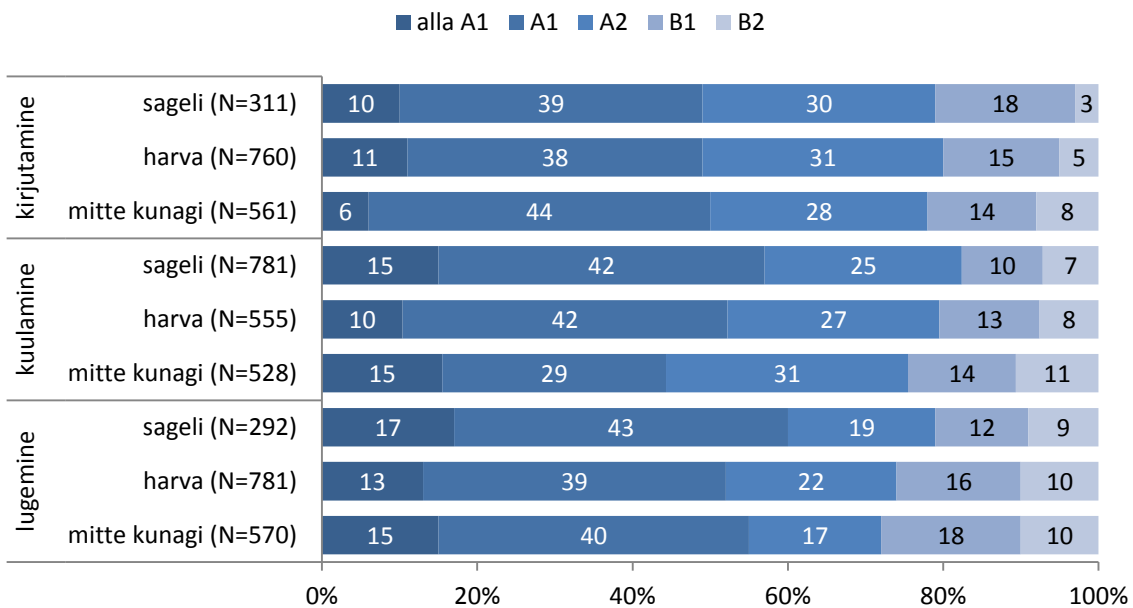
Joonis 7.6 Saksa keeles lugema õppimiseks arvuti kasutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

Saksakeelsest kõnest aru saama õppimiseks

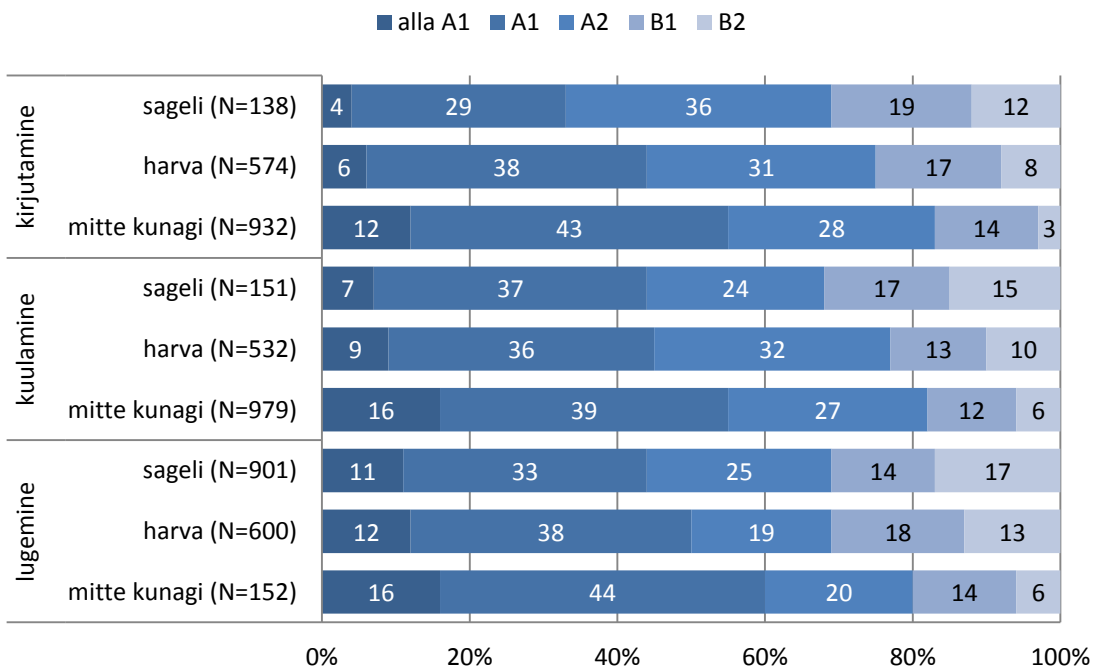
Joonis 7.7 Saksakeelsest kõnest aru saama õppimiseks arvuti kasutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

Saksa keeles kirjutama õppimiseks

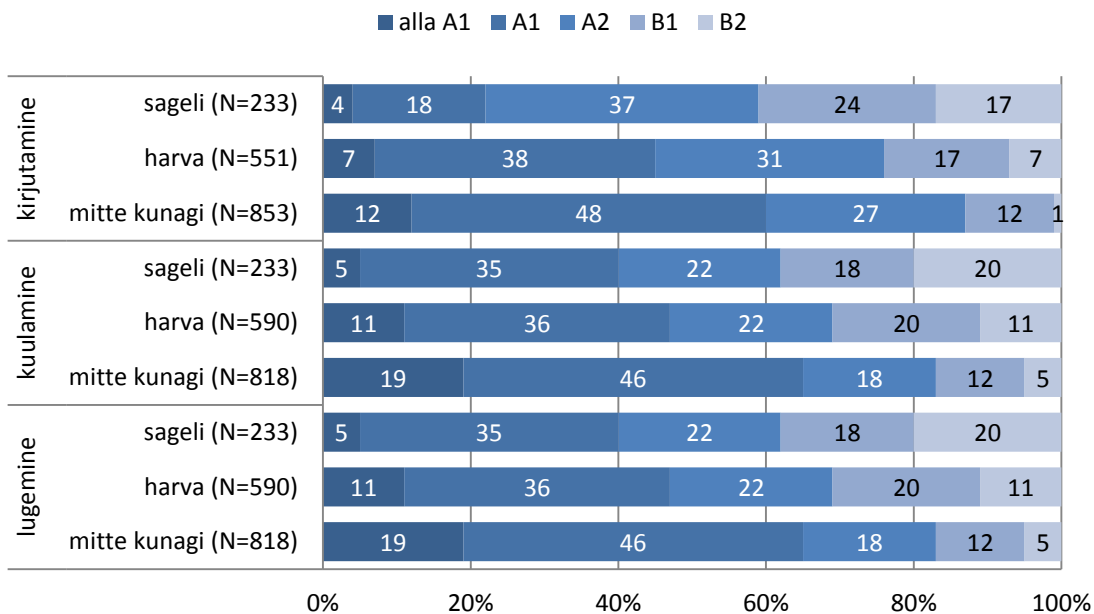
Joonis 7.8 Saksa keeles kirjutama õppimiseks arvuti kasutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

sõpradele saksa keeles kirjutamine (näiteks MSN, e-mail, kirjad)

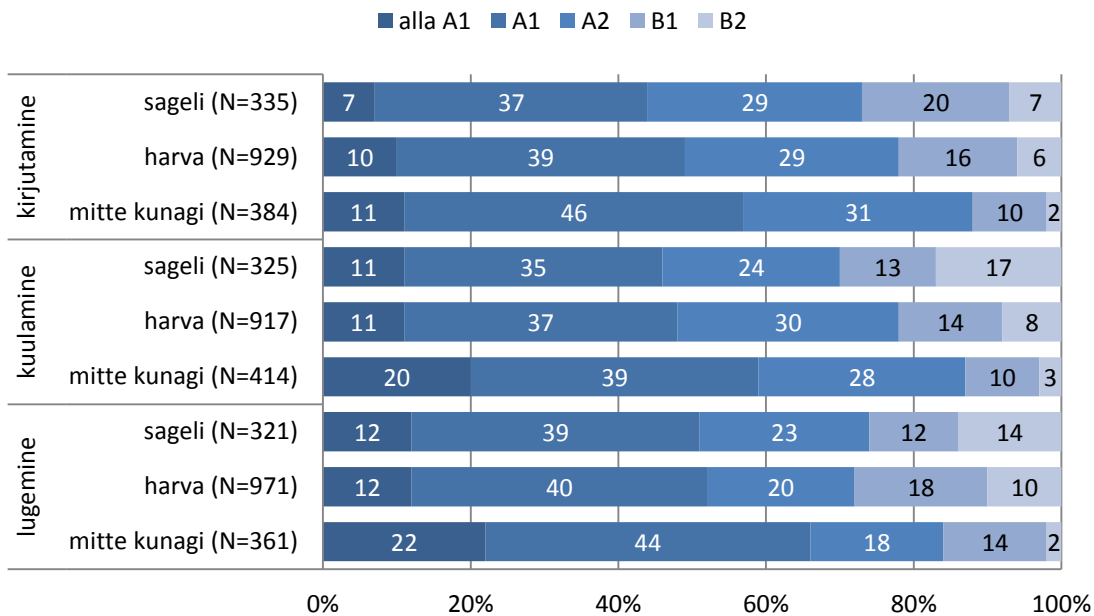
Joonis 7.9 Sõpradele saksa keeles kirjutamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

sõpradega saksa keele rääkimise sagedus

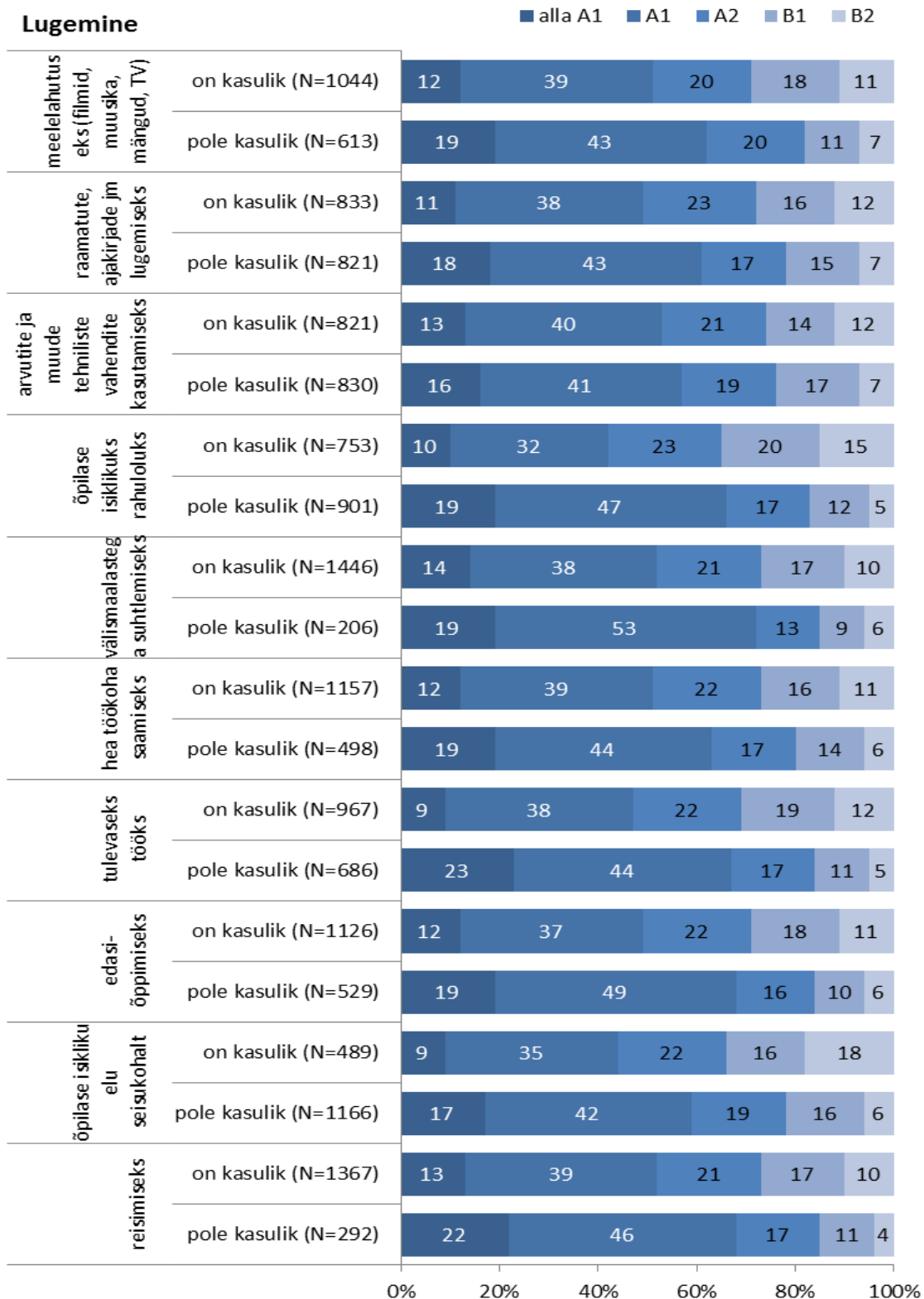

Joonis 7.10 Sõpradega saksa keeles rääkimise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

saksakeelsete laulude kuulamine

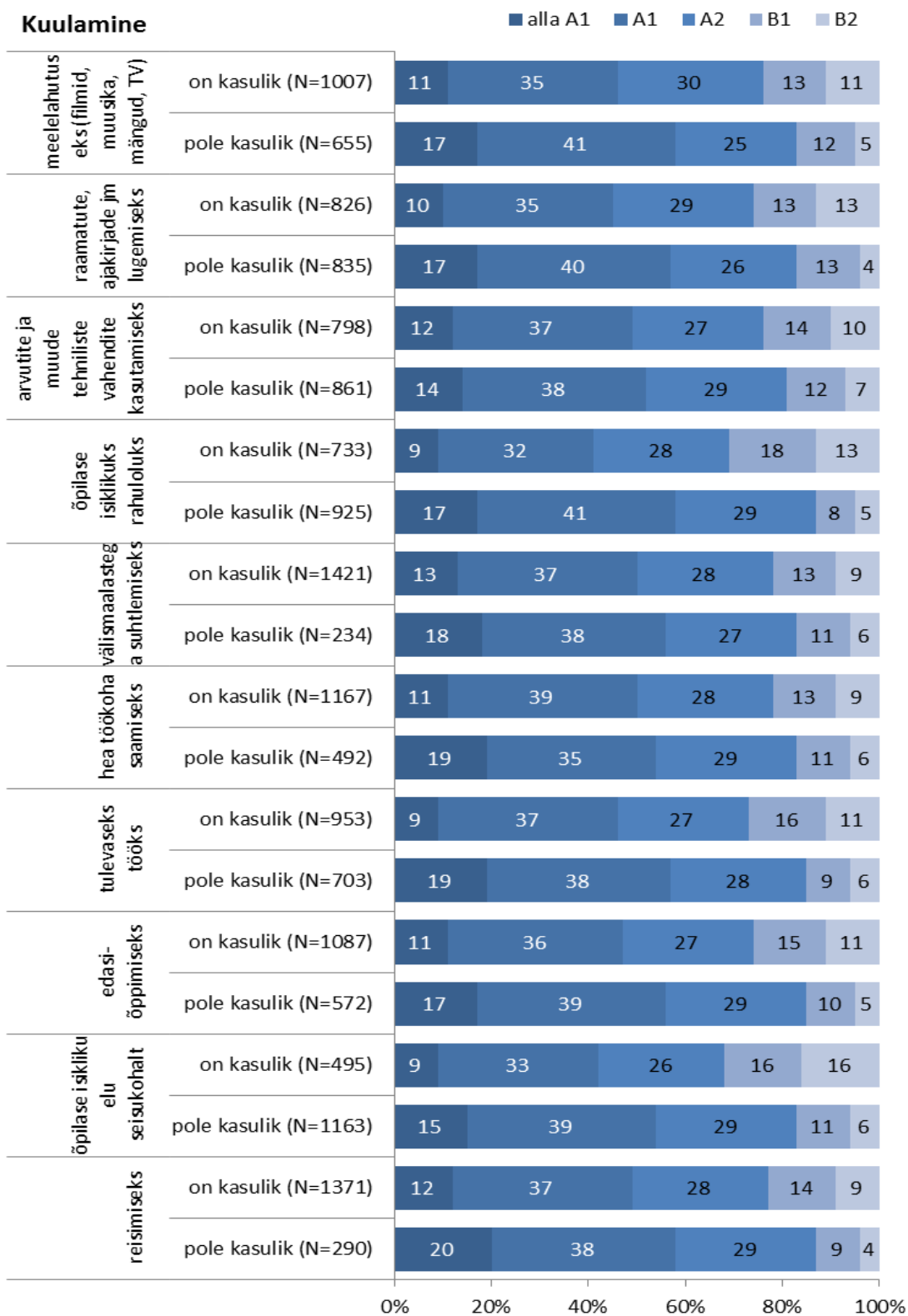

Joonis 7.11 Saksakeelsete laulude kuulamise sageduse seos osaoskuste tasemega (%)

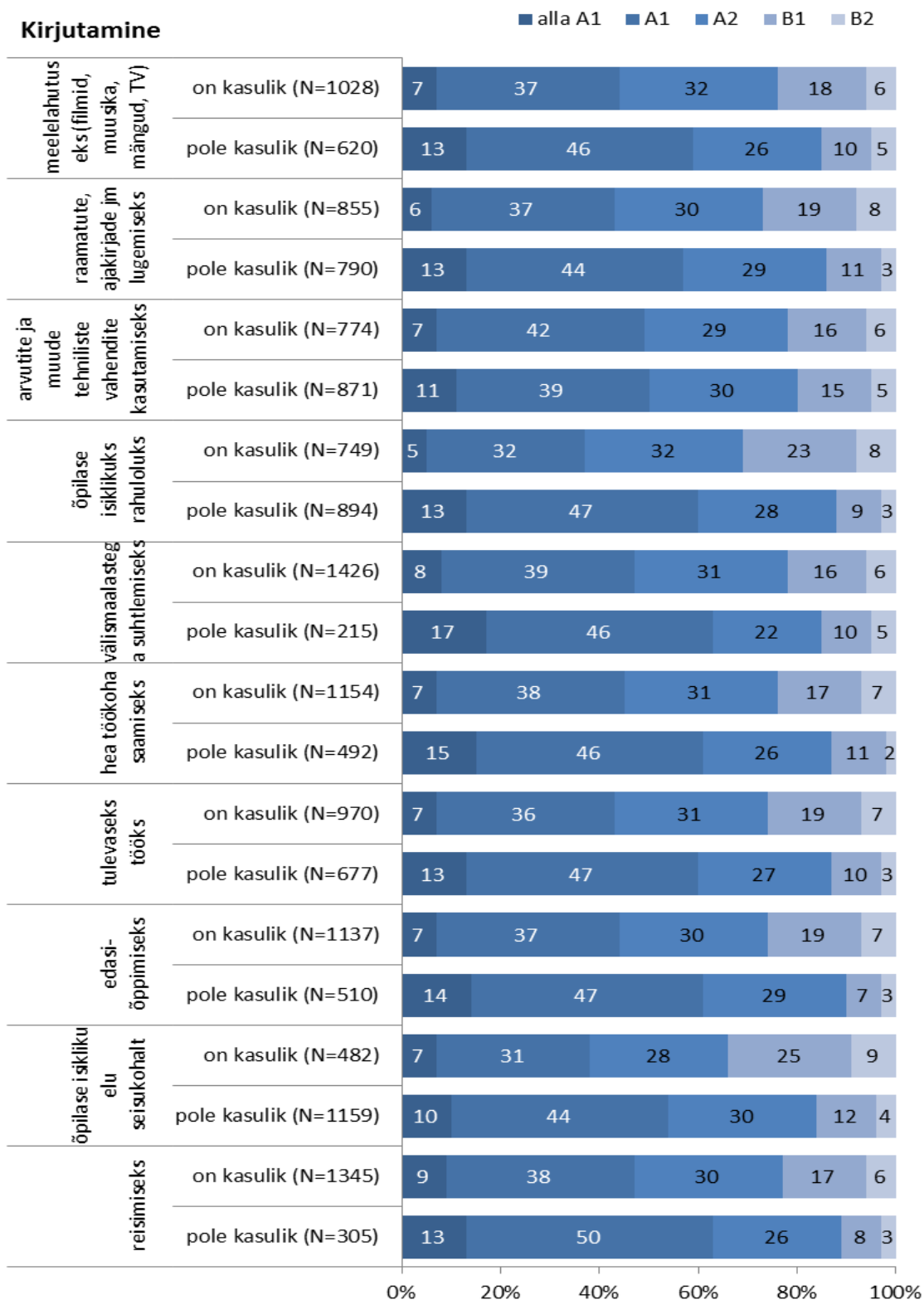

Joonis 7.12 Saksa keele kasulikkus teatud eesmärkide saavutamiseks ja selle seos õpilaste lugemisoskuse tasemega (%)

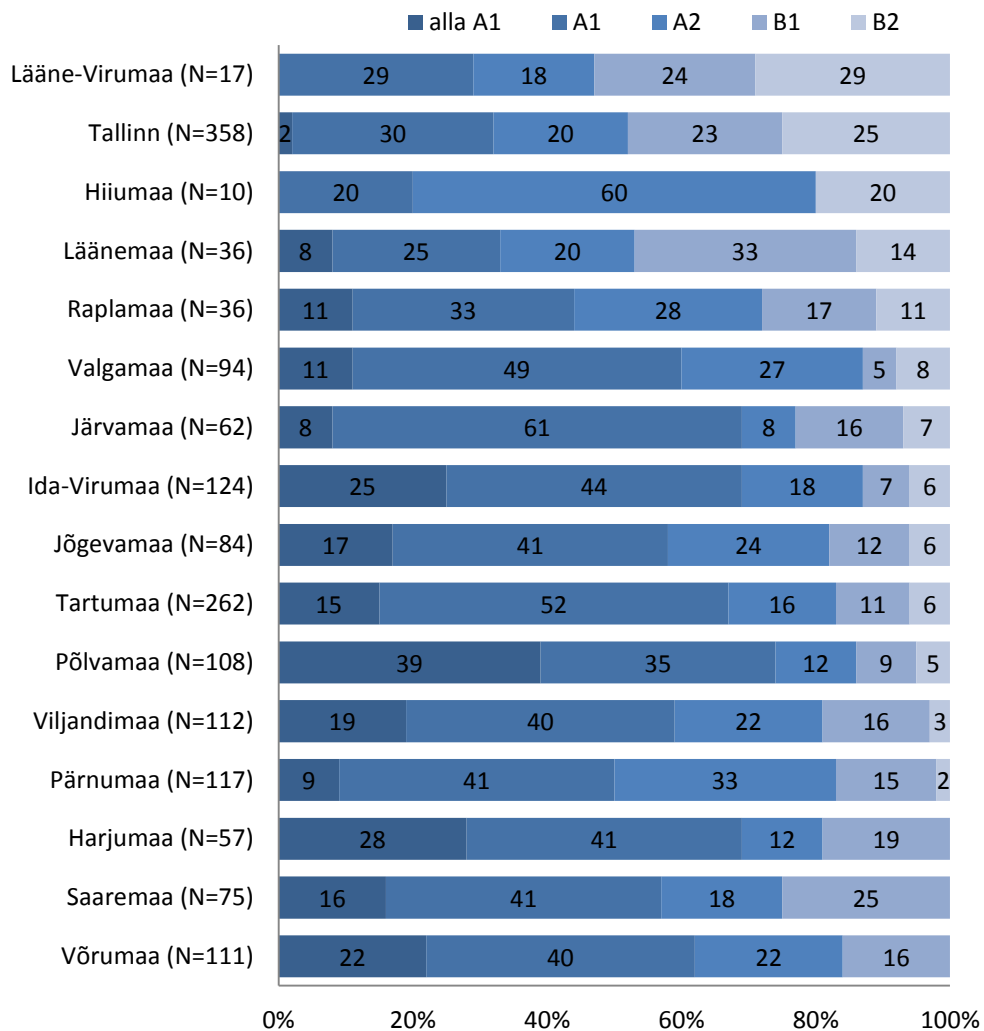

Joonis 7.13 Saksa keele kasulikkus teatud eesmärkide saavutamiseks ja selle seos õpilaste kuulamisoskuse tasemega (%)

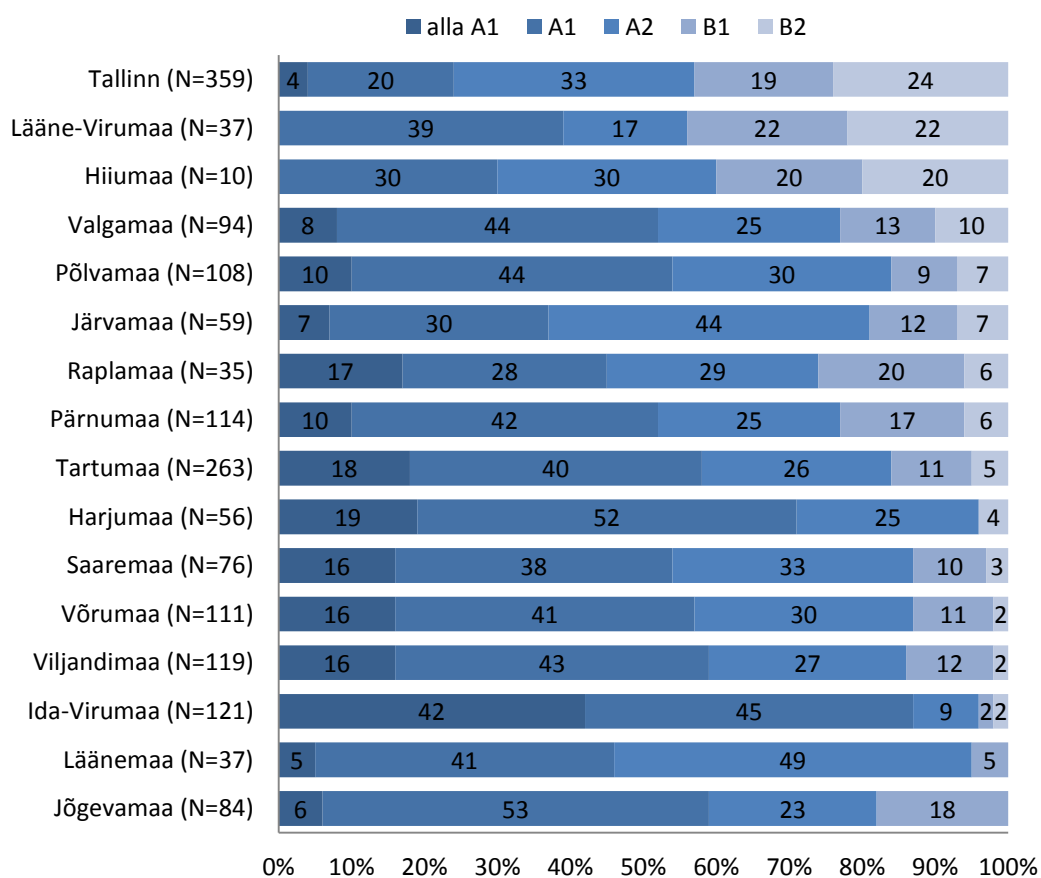
Joonis 7.14 Saksa keele kasulikkus teatud eesmärkide saavutamiseks ja selle seos õpilaste kirjutamisoskuse tasemega (%)

Lugemine

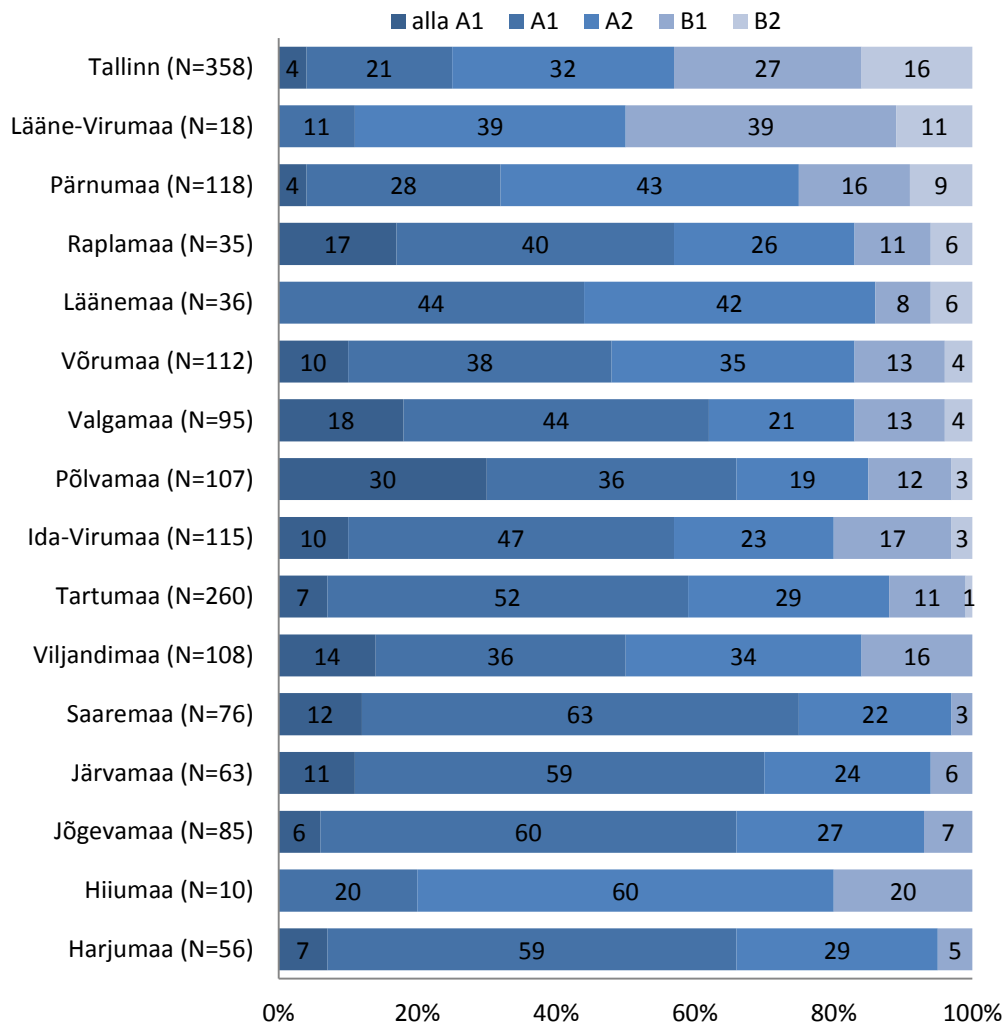
Joonis 7.15 Õpilaste lugemisoskuse tase maakondade lõikes (%)

Kuulamine

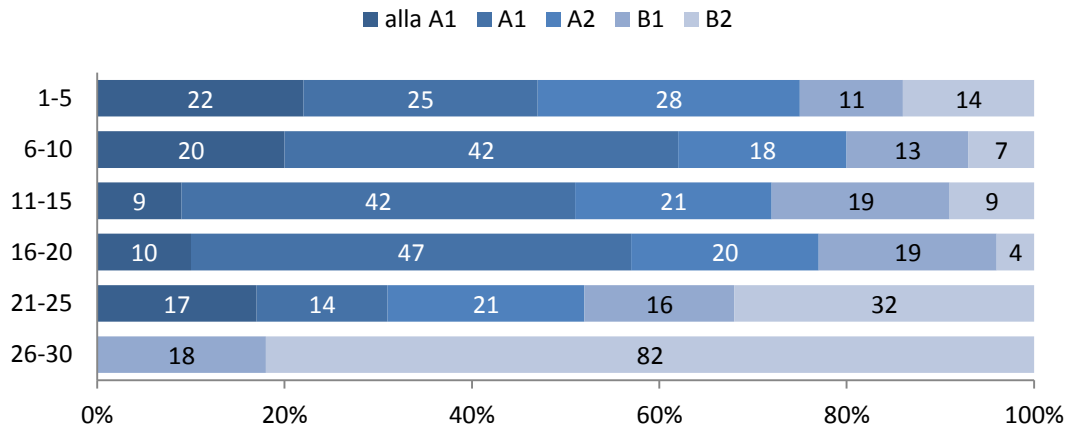
Joonis 7.16 Õpilaste kuulamisoskuse tase maakondade lõikes (%)

Kirjutamine

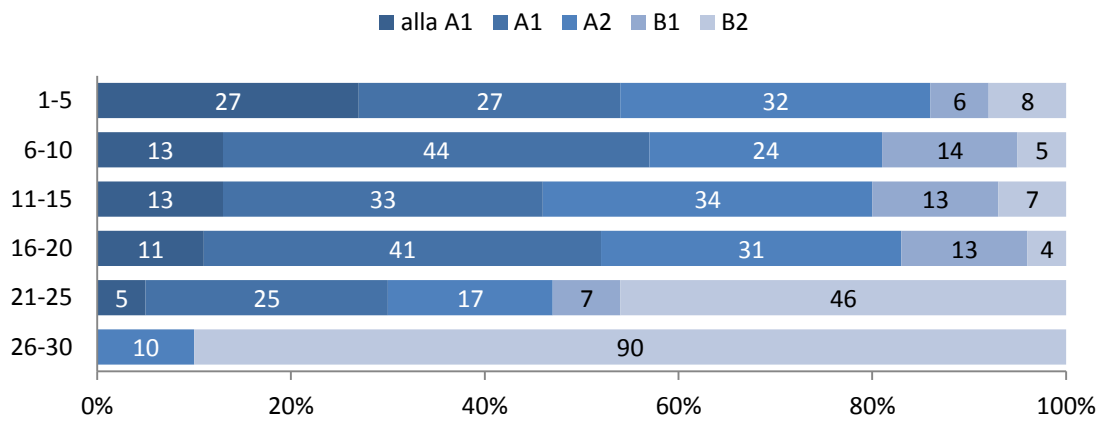

Joonis 7.17 Õpilaste kirjutamisoskuse tase maakondade lõikes (%)

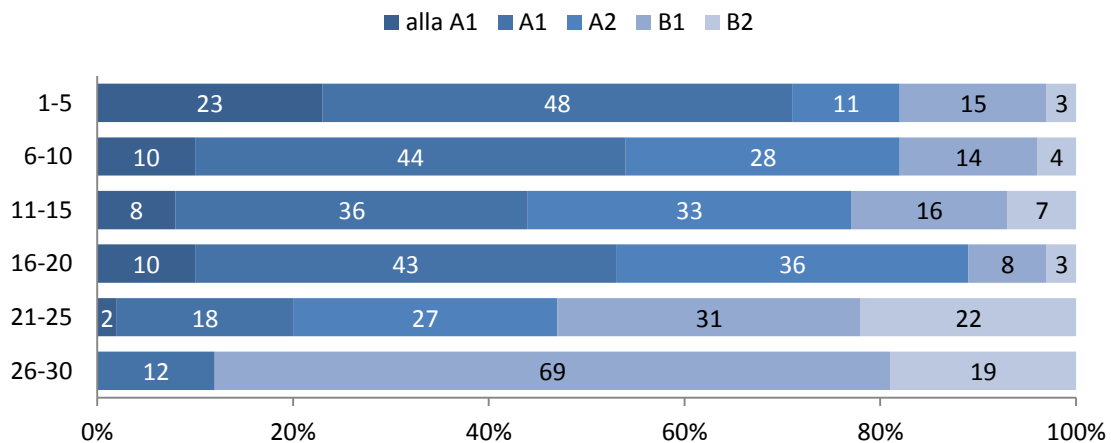
Lugemine

Kuulamine

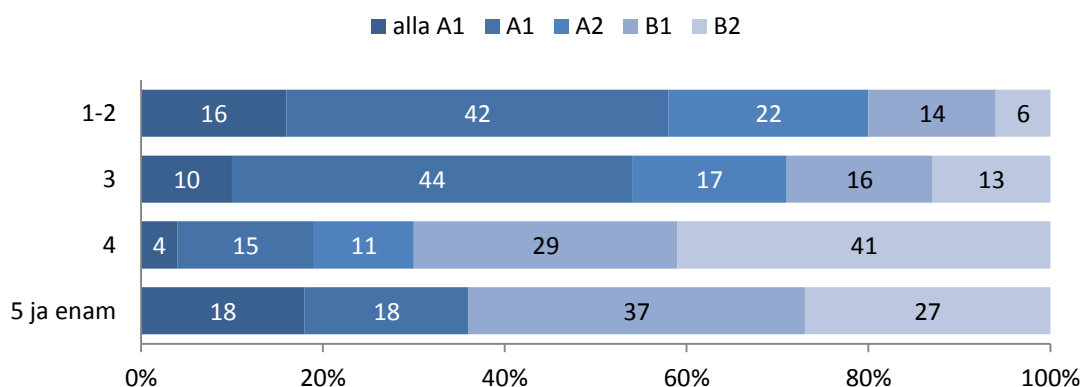

Kirjutamine

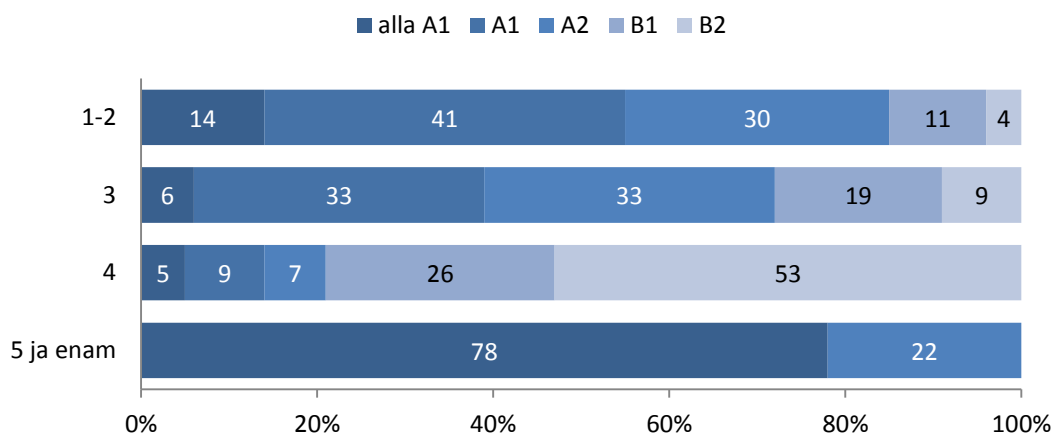

Joonis 7.18 Keeletunnis osalevate õpilaste arvu seos osaoskuste tasemega (%)

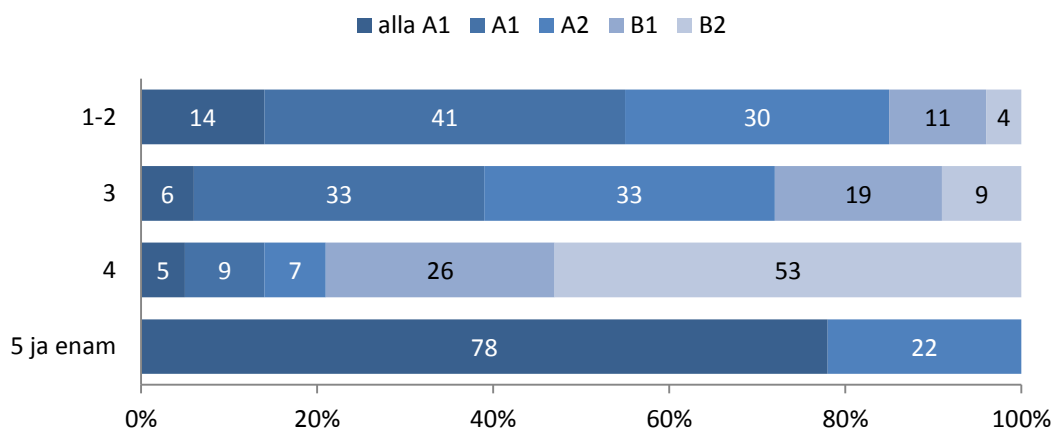
Lugemine

Kuulamine

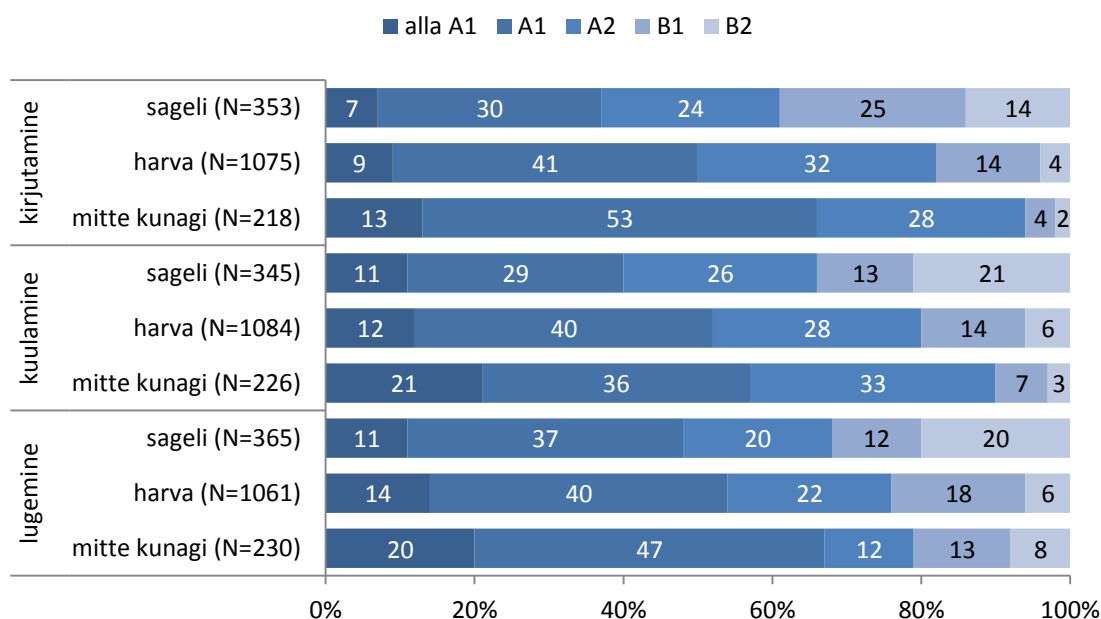

Kirjutamine

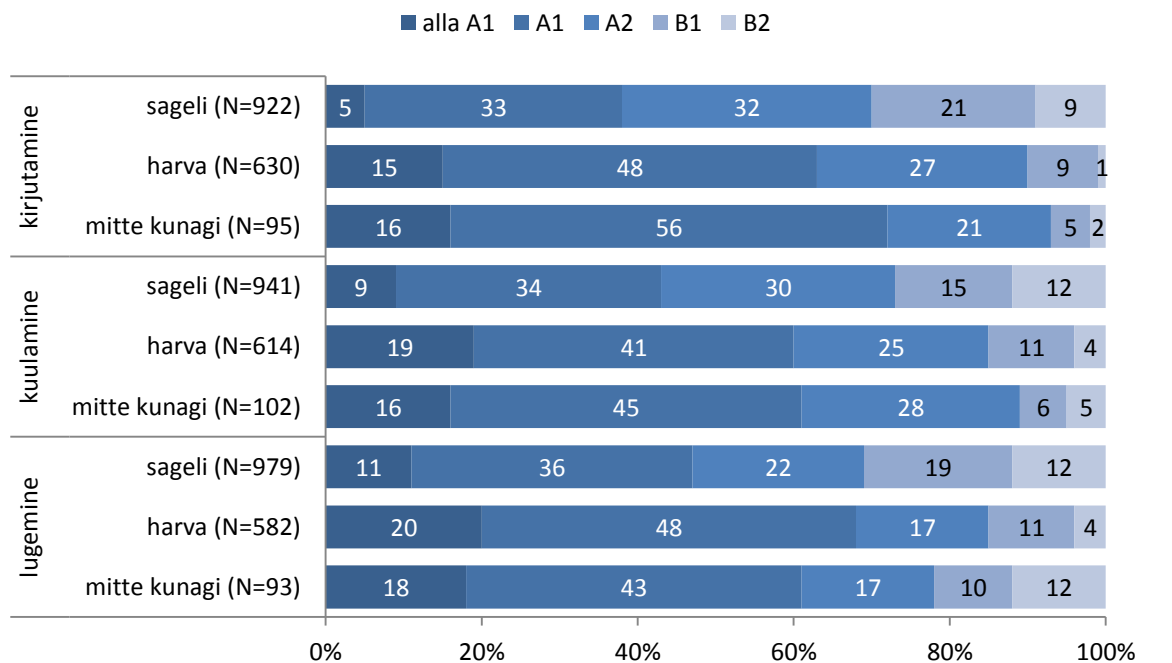
Joonis 7.19 Saksa keele nädalase tundide arvu seos õpilaste osaoskuste tasemega (%)

Rääkides saksa keele õpetajaga

Joonis 7.20 Õpilaste õpetajaga saksa keeles rääkimise seos osaoskuste tasemega (%)

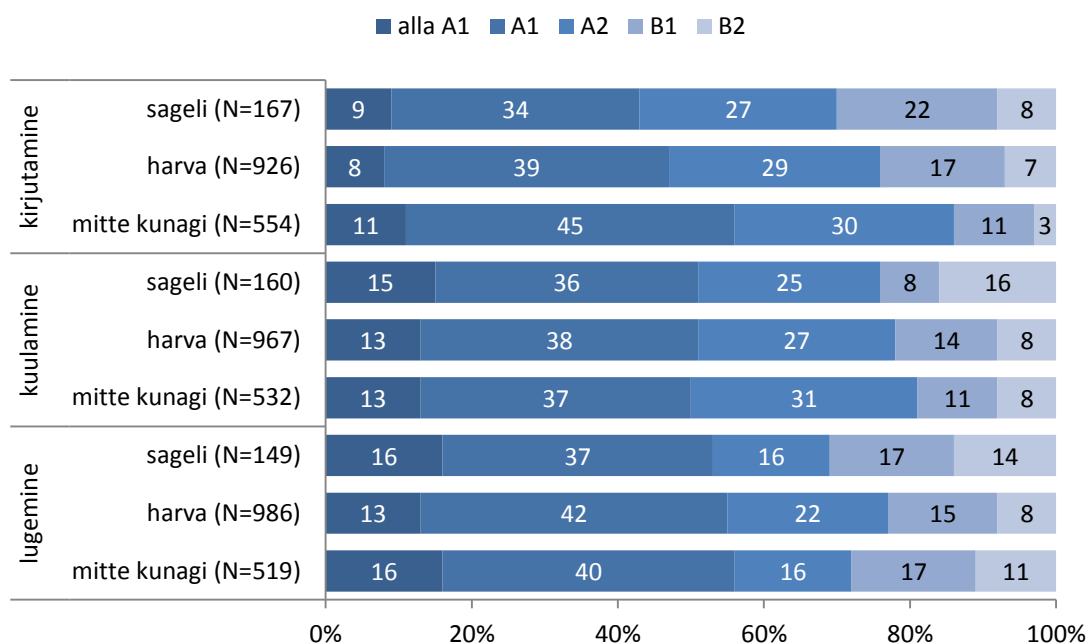
Rääkides kogu klassi ees

Joonis 7.21 Õpilaste klassi ees saksa keele rääkimise seos osaoskuste tasemega (%)

Rühmatööd tehes ja omavahel rääkides

Joonis 7.22 Õpilaste omavahel saksa keele rääkimise seos osaoskuste tasemega (%)